SAYI : 77 EKİM 1968 2 LİRA

Barış Dünyası

AYLIK SİYASÎ FİKİR MECMUASI

Bütün Davalarımıza Demokratik Yollardan Çözüm Yolu Arayacağız

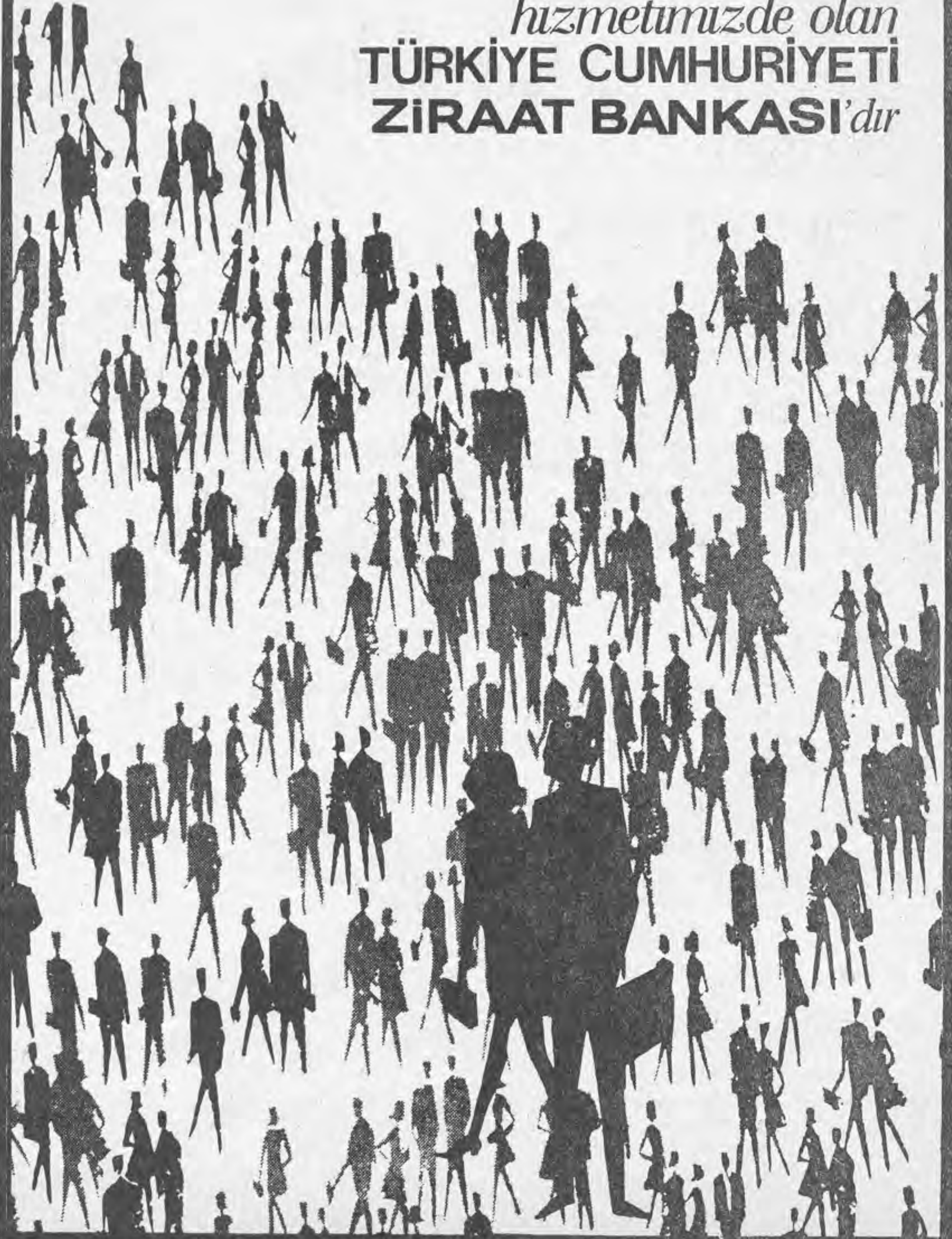
Sanayileşmede Yeni Yol

Komünizm Özgürlüğe ve Bağımsızlığa Neden Karşıdır?

EVET!

bizim bankamız
HER YERDE
HER ZAMAN
hizmetimizde olan
TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ZİRAAT BANKASI'*dır*

Barış DÜNYASI

AYLIK SİYASÎ
FİKİR MECMUASI

—o—

Sahibi ve Başyazarı
Ahmet Hamdi
B A Ş A R
Sorumlu Yazı İşleri
Müdürü
Günay ALOK
İdare Müdürü
Lütfi ÇULPAN
Dış Münasebetler Şefi
Raif BALCI
Ankara Temsilcisi
Niyazi ACUN
Basın Sitesi, E - 8
Çankaya
TEL : 12 48 91

—o—

İdare yeri : Cağaloğlu
Himayei Etfâl Sokak,
Aydoğmuş Han 18 - 19
Tel. : 22 08 91
47 25 38
Mektup adresi :
P.K. 478 - İstanbul

—o—

Abone : Yıllığı 24 TL.
Sayısı : 2 TL.

—o—

İlân : Tam sayfa :
600 TL. santimi 15 TL.

—o—

Ekim 1968
Sayı: 77 — Cilt: 7

Basıldığı tarih :
4 Ekim 1968
Basıldığı Yer :
YÖRÜK Matbaası

İÇİNDEKİLER

Son Baskı Tarihi : 4 Ekim 1968

Olaylar - Yorumlar

Sayın Cumhurbaşkanının Uyarısı ve yersiz protestoların nedeni

CUMHURBAŞKANIMIZ Sayın Cevdet Sunay, 30 Ağustos Zafer Bayramı dolayısiyle Türk milletine hitaben yayınladığı mesajla, günün önemli konuları hakkındaki görüşlerini açıklamış, ve aşırı uçlara kapılmış olanlara çok yerinde bir uyarıda bulunmuştur. Sayın Sunay **«Anayasa hak arama hürriyetini kabul etmiş fakat zorlayarak hak elde etmenin karşısında olduğunu belirtmiştir»** dedikten sonra mesajına şöyle devam etmiştir:

«Temel haklarla birlikte sosyal ve iktisadî hakların da gelişmelerini ve bu gelişmelere aydın ve yeni fikirlerin sürekli katkısını isabetle sağlayacak ortam, normal Anayasa düzenidir. Bu itibarla, uyarıcı fikirlerin ortaya atılmalarını önlemek, bunun için demokratik hakları kısıtlamak bahis konusu olamaz. Aksi davranışların, daima karşısında olmak Anayasamızın emridir.

«Her vatandaşa, insanlık haysiyetine yaraşır bir yaşantı seviyesi sağlamak devletimizin amacıdır. Anayasamızdaki bu hükmün anlamını müşahhas olarak ortaya koyabilmek için, sosyal adalet ve güvenliği sağlamaya yönelmiş bulunan devletin, kalkınma çabalarına daha fazla güç ve hız vermesi ve kalkınmayı vadesi içinde mutlâka gerçekleştirmesi icabeder.

Anayasamızın bu gaye için vazetmiş olduğu yeni hakların ve ödevlerin daraltılması veya kaldırılması düşünülemez. Fakat, bunların Anayasa dışındaki maksatlar için kullanılmasına da müsaade edilemez.

«Memleketimizdeki aşırı akımların, nitelikte farklı, esas ve usullerde paralel, taassuplarında eşit ve hedeflerinde benzer mahiyeti haiz oldukları görülmektedir. Bu durum, endişe vericidir. Bir kere daha belirtmek isterim ki, Anayasamız, kesin Anayasalar niteliğinde hazırlanmıştır. Bu Anayasayı emrivakilerle aşırı sola veya aşırı sağa çekmek meşru sayılamaz.

«Aynı usullerle fikir mücadelesi yerine topluca sokaklara dökülerek çatışma yolunu seçmeleri, kaba kuvvetle düşünce özgürlüğünü yok ederek kendi ard niyet veya peşin hükümlerini kabul ettirebilecekleri ümidi.

«En hassas müesseseler olan üniversiteler ile ibadet yerlerine ve bunların müdavimlerine karşı evvelâ masum istek ve niyetlerle yönelmeleri, sonra onları kaba kuvvetle izaç ve işgal etmeye ve hele yakıp yıkmaya teşebbüs edebilmeleri, yukarıda açıklanan mahiyet ve hareketlerinin doğru teşhis edilmesini ve husule gelen durumun kıymetlendirilmesini kolaylaştıran vakıalardır.»

CUMHURBAŞKANIMIZ daha sonra Atatürk'ün koyduğu lâiklik ilkesini sarsan sağ akımların doğurabileceği tehlikelere de değinerek **«Dinî faaliyetlerin siyasî maksatlar ile protesto namazları ve gösteri mevlûtları halinde cemaat temini suretiyle tertiplenmesini»** yermiş, **«Bunlara ibadet sorunlarıdır»** mülâhazasiyle müsamaha gösterilmemesini istemiş, ve **«Bu gibi eğilimler ağır basacak olursa, geçmiş tarihimizdeki acı olayların daha da vahim şekillerde tekerrür etmesini önlemek iktidarımızın dışında kalır»** demiştir.

Emperyalizme karşı savaşmış ve esir milletlerin kurtuluşuna örnek olmuş Türk milletinin yeniden emperyalizm boyunduruğuna giriyormuş gibi antiemper-

yalist propaganda konusunda Sayın Sunay şunları söylemiştir:

«Antiemperyalizm propagandası diye, millî güvenliğimizin dayanağı olan ittifaklarımızı bozmayı hedef tutan, millî kalkınmamızı gerçekleştirme yolunda askerî, iktisadî, malî ve teknik alanlarda sıkı ve faydalı işbirliği halinde bulunduğumuz müttefiklerimiz ile dost memleketler ve milletlerarası teşekküller ile olan ilişkilerimizi zedeliyen aşırı davranışlar, milletimizin vakarına ve asaletini tarihe geçiren geleneklerine ve dünya gerçeklerine uymamaktadır.

«Millî menfaatlerimizin şuuruna sahip olarak, millî menfaatlerimizi hiçbir zaman hislerimize feda etmemek gerektiğini daima hatırda tutmalıyız. Bize başkaları ve hislerimiz değil, gerçeğe ve akla bağlı millî menfaatlerimiz ile vicdanımız yön vermelidir. Bunun böyle olmadığı devirlerde daima felâketlere sürüklendiğimizi unutmamalıyız. Millî menfaatlerimiz, insanlık ideallerine uyucu, hürriyetçi ve hür düşünceyi savunucudur. Hür idare sistemlerine saygılıdır. Irk ve din ayırımı gözetmeksizin milletler camiasının samimî bir dostluk havası içinde yaşaması ve kaynaşması taraftarıdır. Dünya barışının müştereken korunması ilkelerini benimsemiştir. Ve, bunların gerçekleştirilmesi idame ettirilmesi için lüzumlu olan teşvik edici niteliklerle donatılmıştır.

«İdeallerimize ve tarihimize uygun bir kararla, hürriyete ve demokrasiye âşık milletler camiasına katılmış ve onun ideallerine bağlanmış bir ülkeyiz. Aziz Atatürk'ten devraldığımız ve severek yürürttüğümz "yurtta sulh, cihanda sulh" siyaseti, millî siyasetimizdir.

«Medeni gelişmemizi, kalkınma ümidimizi ve güvenliğimizi bu bağlılıkta ve siyasette bulmaktayız.

«Hürriyetimizi, egemenliğimizi ve bağımsızlığımızı, dünyanın bugünkü şartları ve ihtimalleri karşısında harbe hazır olarak teminat altında bulundurabilmek için NATO başta olmak üzere müşterek savunma andalşmalarını korumak, sürdürmek ve bunların tatbikatına ait anlaşmaları geliştirmek suretiyle karşılıklı taahhüt ve vecibe-

Nato'ya Hayır!..

1952'de Türkiye, uzun çabalardan sonra, nihayet NATO'ya girebildi diye bayram yapmıştık. Hatta Kore Harbine bu uğurdaki çabalarımızın olumlu sonuç vermesine yardım eder ümidiyle katılmıştık.

Sevinmekte, bayram etmekte haklıydık. Çünkü bu sayede emniyetimizi koruduğumuz gibi, ekonomimizi de bir batağa saplanmaktan kurtardık. NATO olmasaydı, biz imkânı yok ordumuzu bu kadar modernleştiremez; modernleştirmek istesek ekonomimizin altını üstüne getirirdik.

Şimdi NATO'da kalığımız için içimizde matem tutanlar var. Milletin içinde yüzde ile dahi belirtilemeyecek kadar az sayıda olan bu yaslı kişiler ve onların iplerini ellerinde tutanlar, eğer NATO'dan çıksak bayram edecekler. NATO bağımsızlık değilmiş, millî haysiyete uymazmış gibi lâflar da konuşuyorlar!. Bunlara aklı başında insanlar değil, kargalar bile güler. Batı Almanya, Hollanda, Belçika, İtalya, Fransa, kısaca NATO'ya giren bizim dışımızdaki 15 millet bağımsız değil mi? Onların millî haysiyetleri yok mu? Hepsi bir ağız olmuşlar; NATO'yu daha da kuvvetlnedirelim diye kıvranıyorlar.

Şüphesiz onların hepsi bağımsız, hepsinin millî haysiyetleri var. Yalnız onlarda bu derece vatansızlar, milletsizler ya yok, ya da bulunanların bizde olduğu ölçüde uluorta çıkış yapma cesaretleri yok.

Fakat, homdolsun, bizimkiler hain olduğu kadar akılsızlar.. Yoksa, bu sıralarda olsun, seslerini keserler; bütün dünya NATO'ya sarılırken, onlar NATO'dan çıkalım diye ayaklanmaya kalkmazlardı.

leri bir güvenlik teminatı anlayış ve tutumu ile yerine getirme zorundayız. Bunların yükümlerini, millî egemenlik, millî haysiyet ve menfaatlarımızla bağdaşmaz görmek ve bunların, bizi, başka devletlerin uydusu durumuna düşürdüğünü kabul etmek hatalı bir görüştür. Milletlerarası durumda vukubulan son gelişmeler ittifaklarımızın lüzumunu ve faydasını bir def'a daha göstermiştir.»

Bundan sonra Sayın Sunay, kudretli müttefikimiz ve dostumuz Amerika Birleşik Devletlerinin NATO müşterek güvenlik tertipleri içinde Akdenizde' bulunan 6. filonun limanlarımızda silâhlı kuvvetlerimizin misafiri olarak bulunduğu sırada gösterilen taşkınlık ve çirkin saldırıların Türk misafirperverliğine ve millî menfaatlerimize tamamen aykırı olduğunu belirtmiş ve bu filonun bir baskı kuvveti diye nitelenmemesini istemiştir.

MAKSATLI TENKİTLER

CUMHURBAŞKANIMIZIN özetini verdiğimiz bu uyarı mesajı üzerine, solcular bir gövde gösterisi yapmayı gerekli görmüşler ve ellerinde bulundurdukları gençlik örgütleri adına bir Basın toplantısı tertiplemişlerdir.

İstanbul Teknik Üniversitesi, Teknik Okulu, İstanbul Yüksek Teknik Okulu, Robert Kolej Öğrenci Birlikleri ile, Fikir Kulüpleri Federasyonu, Devlet Güzel Sanatlar Akademisi, İktisat, Orman, Cerrahpaşa Tıp Fakülteleri Talebe Cemiyetleri, İstanbul Yüksek Tekniker Okulu Talebe Cemiyeti tarafından yapıldığı söylenen bu toplantıda, Cumhurbaşkanının mesajını tenkit etmişlerdir.

Bu gençlere göre Amerikan Filosu, İstanbul ve İzmir'e Sovyetlerin Çekoslovakya'yı işgal etmelerine benzeyen bir maksatla gelmiştir. Ancak bu işgallerin sokaklara döktürülmüş beş on gencin Amerikan bahriyelilerini denize atmak, onların yüzlerine tükürmek ve başlarındaki kasketleri yere fırlatmakla önlendiğine inandıkları anlaşılmaktadır.

Gençler, Sayın Sunay'ın, aşırı sol ile, aşırı sağa dayanan irticaın, Türkiye menfaatleri açısından aynı derecede tehlikeli göstermesini de doğru bulmamışlar, ve **«Aşırı sol işçi sınıfının diktatoryasıdır, bunun karşısında aşırı sağ belli bir azınlık zümrenin diktatoryası demek olan faşizmdir. Sayın Cumhurbaşkanı kapitalizm ve faşizmin sola karşı halkı uyutmak için kullandığı irticaa, aşırı sağ demekle önemli bir hataya düşmüştür. İrticaın karşıtı Layisizmdir»** demişlerdir. Bu garip ve çocuksu düşüncenin üzerinde durmaya lüzum olmadığı şüphesizdir. Bu-

BUNLARDA MI YAPILAMAZ?

İstanbul'un modern bir şehir olarak imar edilebilmesi için en azından 10-15 milyar lâzım. Bunu bulamayız; yeni Belediye Başkanımızdan da bu yönde radikal bir çalışma bekliyemeyiz. Ama, parasız yapılacak birçok işler var; şimdiye kadar hiçbir Belediye Başkanı bunları düşünmedi. Hepimizin ümitle seçtiğimiz sayın Doktor Fahri Atabey'den bu işlere hemen el atmasını istiyoruz.

Birkaç örnek verelim :

Şehirde şöförlerin, Ada'larda arabacıların iğrenç denecek kadar sefil kıyafetleri kontrol altına alınamaz mı? Temiz ve mümkünse üniforma giymeleri, tıraşlı olmaları sağlanamaz mı?

Yolcu vapurlarına hücum ederek bir bavulu iskeleye çıkartıp 10 liradan aşağı para verilince kafa tutan, bazan ağız dolusu küfreden ne idiği belirsiz kimselerle başa çıkılamaz mı? Ve bunlara bir tarife zorunluğu konamaz mı?

Daha sıralamaya ne hacet? Hiç on para harcanmadığı hâlde konan yasaklara uyulmadığında ceza alınmak suretiyle Belediye gelir sağlıyacak bu gibi beş on meseleye el koyup halletse, gayretli Belediye başkanımız kendisinden hemşehrilerinin esirgemediği güven oyunun ilk şükran karşılığını vermiş olur.

nunla beraber, bu çok yerinde, çok ağır başlı mesaj dolayısiyle, sol kışkırtma ve ayaklandırma merkezi tarafından bir bildiri hazırlanarak halka dağıtılmıştır.

Öte yandan aynı gün TİP Genel Başkanlığı da bu fırsattan yararlanmayı ihmal etmemiş, taktik ve programa uygun hücumlara devam için Sayın Sunay'ın mesajından yararlanmıştır.

«Bütün davalarımıza demokratik yollardan çözüm yolu arayacağız

BAŞBAKAN Sayın Süleyman Demirel, 14 Eylül Cumartesi günü Ankara'da düzenlediği II. Basın toplantısında, **«Anayasa dışı düşüncelere son vermek»** lüzumunu son derece* açık ve kesin ifadelerle belirtmiş ve uzun demecinin büyük bölümünü bu dâvaya ayırmıştır.

Amerikan 6. Filosunun İstanbul ve İzmir Limanlarına yaptığı resmî dostluk ziyaretleri dolayısıyla Amerika ve NATO'ya karşı sol akımların giriştikleri maksatlı saldırıları ideolojik tahrikler diye niteleyen Demirel, şunları söylemiştir:

«Dünya ve tarih hakkında her türlü bilgiden habersiz görünen bir kısım politikacılar, NATO müdafaa paktının ne gibi sebep ve şartlarla bir zaruret haline geldiğini ve Türkiye'nin de nasıl aynı müdafaa zaruretiyle bu pakta girmiş olduğunu bilmemezlikten geliyorlar. Üzerinde hiç tereddüt edilmemesi gereken gerçek şudur ki, NATO antlaşması, tecavüz tehlikesi karşısında milletlerin bağımsızlığını korumak gayesiyle başvurdukları bir kollektif güvenlik ve savunma paktıdır. Türkiye bağımsızlığını feda ederek değil, tam tersine bağımsızlığını daha tesirli şekilde korumak için bu pakta girmiştir. Paktın bütün üyeleri gibi, Türkiye de müşterek savunmanın gerektirdiği bazı taahhütlerle bağlanmışsa, bunları bazı bağımsızlığın tehlikeye girmesi şeklinde yorumlamak, olsa olsa, Türkiye'yi bu kollektif savunma sisteminden tecrid ederek, onu bizzat tehlikenin içine atmak isteyenlerin fikrine âlet olmaktır. Hakikatlerin daima ters gösterilmesi yolunda menfaat arayanlar ne derlerse desinler, Türkiye, NATO'nun şerefli üyesidir ve NATO'ya dahil olan 15 memleketin her biri kadar bağımsız ve hepsini harekete geçiren hür ve bağımsız yaşamak inancını paylaşmış bir ülkedir.

«Hâdiselerin neticelerinden çok üzüldüğümü söylemeye hacet yoktur. Fakat kanunsuz maksatlarını tahakkuk ettirmek ve polisi vazife göremez hale getirmek için İstanbul sokaklarını kanlı arbede meydanları şekline sokan mütecavizlere polisin saygı ve himaye göstermesi mi istenecekti? Dünyanın neresinde polisle çarpışan kanunsuz bir topluluğun rahatça tecavüz edebilme emniyeti garanti edilmektedir? Şurası kesinlikle bilinmelidir ki, demokratik düzen ve hukuk devleti hâkimiyetini her şeyin üstünde tutacağız. Can ve mal emniyetine ve memleketin huzur ve asayişine karşı işlenen suçları, sokak kalabalıkları tarafından ve ideolojik bahanelerle işlendiği zaman fazilet sayma sapıklığını bir kısım politikacılarımızın suçüstü yakalandıkları gayri meşru ve son derece tehlikeli bir tahrik olarak huzurunuzda esefle ifade ederim.»

Her şey Anayasa çerçevesinde çözümlenebilir

BAŞBAKAN daha sonra, anarşi hareketleri karşısında bir kısım basınla bazı politikacıların tutumlarının sorumlulukla bağdaşamayacağını söyleyerek demecine şöyle devam etmiştir:

«Demokratik bir nizam ile idare edilen her memlekette olduğu gibi, Türkiye'de de Anayasa'nın ve kanunların kabul ettiği prensipler içinde vatandaşların hakları ve hürriyetleri vardır. Yasaklanmış muayyen fiil ve hareketlerin dışında, vatandaşların bu hak ve hürriyetlerini serbestçe kullanabilmeleri esastır. Fikir ve söz hürriyeti, toplanma hürriyeti gibi hürriyetlerin meşrû sınırlarını kanunlar tâyin etmiştir. Bu sınırlar içinde başlayan hareketlerin meşrû çerçevenin dışında suç mahiyeti alabilmesi ihtimali düşünülerek, hakların ve hürriyetlerin kullanılmasını önlemek elbette demokratik Anayasa düzenimize uymayan ve ancak totaliter mem-

leketlerde emsali görülebilen bir tutum olur.»

«Burada bütün memleket umumî efkârı ve tarih önünde bir kere daha açıkça ve ehemmiyetle ifade etmek mecburiyetindeyim ki, artık bu memlekette Anayasa dışı düşünce ve faraziyelere mutlaka kesin olarak son vermek lâzımdır.»

«... Aslında insan haklarını kısmak ve memleketi zahiri bir sükûn perdesi altında huzura kavuşturmuş gibi göstermek isteyen rejimler en zayıf rejimlerdir. Buna karşılık demokrasinin zaafı olarak gösterilen hürriyet tezahürleri, bir zaaf değil, bu rejimin milli vicdanda yeralan manevî değer ve ihtiyaçların geniş temeli üzerinde istikrar bulmasını sağlamak bakımından, gerçek gücünü ifade eder.»

«Bence bir iki sokak gösterisi karşısında telâşa düşerek millete bedbinlik aşılayanların bu tereddütleri eğer demokratik rejime samimiyetle inanıyorlarsa, Anayasamızda mevcut hükûmet kavramını bir türlü anlayamamış olmalariyle izah edilebilir.

«Anayasamız iktidarın ve hükûmetlerin nasıl gelip nasıl gideceğini tereddüde yer vermiyecek şekilde tâyin etmiştir. İktidarlar seçimle gelir, hükûmetler Meclisin güven oyu ile vazife alır ve vazife başında kalır. İktidarların ve hükûmetlerin gidişi de yine aynı seçim ve güven müesseselerinin işlemesiyle olur. Bu mânada Anayasa millî hayattaki buhranların muhtaç olduğu tedbir ve çareleri, kendi bünyesi içinde, millî hâkimiyet temeline dayanan usuller çerçevesinde halletmiştir. Dünyanın bütün demokratik ülkelerinde olduğu gibi Türkiye'de de buhranlar meydana gelebilir. Bunların çözümü ancak Anayasa'nın koyduğu mekanizmanın harekete geçmesiyle mümkündür. Anayasa dışında çözüm şekli aramak hevesinde olanlar, milletin seçimle tecelli eden iradesinden ümidi kesmiş olan ve kendisini bu iradenin üstünde görmek isteyen mâceracılardır. Meşruiyet çerçevesine

bağlı ve iktidara alternatif olmak sorumluluğunu taşıyan samimî ve dürüst muhalefeti böyle düşüncelerden tenzih ederim.»

İşsizlik ve fakirlik ancak devamlı çalışmalarla yenilenebilir.

İŞSİZLİK, fukaralık ve kalkınmamış olmamız durumu yıkıcı hareketlerin ele aldıkları ve sömürdükleri bir temadır. Başbakan bu konuda görüşlerini şu şekilde açıklamıştır:

«İşsizlik ve fukaralık aslında kalkınmamışlığın bir neticesi ve işaretidir. Türkiye gibi, uzun asırlardan beri devam edegelen bünyevî şartların icabı olarak az gelişmiş durumda bulunan bir memlekette işsizliğin ve fukaralığın yeni bir şikâyet konusu, yeni bir problem gibi ortaya atılmasını pek garip saymak icap eder.

«İşsizlik ve fakirlik karşısında bütün dünyada tecrübe edilmiş kurtuluş yolu, memleketin iktisadî ve tabiî kaynaklar ile insan gücünü harekete geçirecek plânlı bir yatırım ve kalkınma politikasıdır. Dertlerin nakarat halinde tekrarlanması, yahut ideolojik reçetelerle bir nevi sihirbazlık iddialariyle boş vakit geçirilmesi bize hiçbir şey kazandıramaz.

«Kalkınmamışlık durumu ne iktidar olarak bizim eserimizdir, ne de sadece şikâyetle çaresi bulunacak ve bir hamlede ortadan kaldırılabilecek bir problemdir. Geçmişteki tarihî şartlardan bugüne kadar intikal etmiş olan bu durum, bizim bizden evvelkilerin gayretlerine eklemeye çalıştığımız emeklerle bizden sonrakilerin aralıksız çalışmalarını da gerektirecek uzun vâdeli ve büyük bir millî dâvadır.»

İdeolojik münakaşalara girmeye lüzum yok

ANAYASA ile kurulan rejimin kendi kuralları içinde Türkiye'nin problemlerini çözme çabası harcandığını belirten ve bu yolda başarıya ulaşacağına inanan sayın Başbakan demecinde şunları söylemiştir:

«Biz ideolojik münakaşalara girmeden sosyal devlet, refah devlet ilkelerini gerçekleştirmenin, böylece geniş vatandaş kütlelerinin hayat şartlarının ıslâhını başarabilmenin imkân dahilinde olduğuna kaniyiz ve ideolojik münakaşalar içinde bulunanlardan çok daha fazla vatandaşı düşünmekteyiz. Vatandaş için onların istediklerinden çok daha fazlasını gerçekleştirmeyi de isteriz. Ancak bütün refah politikası bir kaynak ve hizmet dengesine dayanır. Anayasa'da, dâvanın mahiyeti icabı da böyle olmasını gerektirir. Hizmet programlarımızı devlet gelir kaynaklarının sınırları içinde tutmaya mecbur olduğumuz gibi, devletin muhtelif hizmet kolları arasında da yine bir makûl ölçü ve dengeyi muhafaza etmek zarureti ile karşı karşıya bulunuyoruz. Devlet gelirlerinin normal carî masrafları, savunma ihtiyaçları ve işsizlik, fukaralık savaşı diyebile-

ceğimiz kalkınma hizmetleri olmak üzere başlıca üç masraf koluna tahsisi esastır. Kaynakları bu üç kısma ayırırken bunlardan hiçbirini ihmal veya diğerine tercih edemeyiz. Aralarında memleket ihtiyaçlarının gerektirdiği makûl bir dengeyi düşünmek lâzımgeldiği gibi her birine ayrılan paranın yerine sarfedilmesine ve israftan kaçınılmasına da dikkat ve itina göstermek zorundayız. Fukaralık ve işsizlikle mücadele yaptığımız çalışmaları kâfi görmeyen ve aşırı sosyal politika gayelerini birden tahakkuk ettirebileceklerini sana politikacılar, memleketin topyekûn kaynaklariyle ihtiyaçları arasındaki münasebeti ve devlet bütçesi imkânlarının çeşitli hizmet ve masraf gruplarına dengeli şekilde dağılımını düşünmek sorumluluğundan uzak kaldıkça vâdetmeyecekleri şey yoktur. Biz dorumlu devlet adamları olarak siyasî hayatta karşılıksız çek keşidesi usulünün ancak iktidare gelmeyeceğine inanmış ümitsizlerin kullanabileceği aldatıcı bir taktikten başka birşey olmadığı kanaatindeyiz.»

Devalüasyon yapılmayacak

ÖZELLİKLE Ekonomik ve Sosyal Etüdler Heyetinin düzenlediği Dış Ticaret seminerinde konuşuculardan birkaçı tarafından, sanki kesin bir zorunluk varmış gibi savunulan devalüasyon konusu hakkında sayın Demirel, toplam kredi hacminin 1968 yılında da ekonomik faaliyetlerin gerektirdiği finansman ihtiyacını karşılayacak ve fiat istikrarını bozmayacak seviyelerde tutulduğuna dikkati çektikten sonra, şunları söylemiştir:

«Türk lirasının dış değerinin düşme eğilimi gösterdiği hususundaki bazı iddiaların gerçekle ilgisi bulunmadığını belirtmek isterim. Filhakika Merkez Bankası kayıtlarına göre, Türk parasının dış değerinde 1968 yılı içinde hiçbir düşme bahis konusu olmamış, hattâ cüz'i bir artış görülmüştür. Türk parasının milletlerarası piyasadaki değerini yabancı para ticaretinin turizm ve spekülâsyon açısından yoğunluk arzettiği yerlerdeki özel şartlarından doğan kotasyonlarla karıştırmamak ve bu gibi mevzii değişiklikler hızlı ve sağlam bir şekilde kalkınmakta olan memleketimizin ekonomik ve nakdî istikrarıyla ilgilendirmemek gerekir.»

Başbakan Demirel, ihracatın plân ilke ve hedeflerine uygun olarak teşviki ve geliştirilmesi amacıyla hükûmetçe alınması lüzumlu görülen tedbirleri de açıklamış, bu arada turistik harcamalarla ilgili olarak gelen dövizlerin, geçen yılın ilk altı ayına nazaran üç misli artış gösterdiğini bildirmiştir. Net altın ve döviz rezerv miktarına da temas eden Demirel, 1968 yılının ağustos ayında net altın ve döviz mevcudumuzun geçen yılın aynı ayında 5 milyon dolar daha fazla ve 30.5 milyon dolar bulunduğunu belirtmiştir.

Vaiz er başıboş bırakılamaz

İSTANBUL'un göbeğinde, Kadıköy Osmanağa Camiinde bir Vâiz hem de Üniversitede okumuş bir genç, verdiği vaazda Hilâfeti savunmuş, medeniyeti yermiş; kadınların çalışmasına günah demiş. O sırada bir cenaze törenine katılan Prof. Hüseyin Nail Kubalı, bu saçma sapan sözleri işiterek haklı bir galeyan ve heyecana kapılmış, şikâyette bulunmuş; bunun üzerine Vâiz tutuklanarak cezaevine atılmış ve sorgusu yapılırken şikâyetçi ve tanık olarak Prof. Kubalı da Kadıköy Adliyesine çağırılmış., Adliye'ye girerken beş - on kişi toplanrak Kubalı'ya saldırmışlar, küfür etmişler, dövmeye kalkmışlar. Zavallı Prof. güçlükle hayatını kurtarabilmiş.

Olayın bu son saldırı kısmı bizce o derece önemli değildir. Saldıranların Osmanağa Camii Vâizının hezeyanlarına katıldıkları ve aklı bozuk olduğu anlaışlan bu Vâiz taslağı taraflısı oldukları için mi; yoksa Yassıada muhakemelerinde yaptığı şahadetlerinin çoğunluk halk üzerinde şahısları hakkında doğurduğu sevimsiz duyguların etkisiyle mi yapıldığı pek bilinemez.

Bizce asıl üzerinde durulması gereken önemli nokta, Türkiye'de 50 bin cami ve mescitde, bir kısmı ne dinden ne imandan ve ne de Türk toplumunun nerede olduğundan ve nereye gittiğinden haberi

olmayan 50 bin kişinin hiçbir kayde bağlı kalmadan konuşup durduğudur. Vâizler, akıllarına eseni söyleyen, istedikleri gibi konuşan adamlar durumunda kaldıkça kimsenin birşey demeye hakkı yoktur. Kubalı, **«Vicdanının, ünvanının, memleket sevgisinin, Atatürk devrimlerine bağlılığının»** kendisine emrettiği vazifeyi yapmak için cami, cami dolaşamaz. Meselenin esası, halka İslâm dininin yüksek esaslarıyla birlikte, modernleşen ve medeniyet âlemine karışan bu memlekette Atatürk İnkilâplarının dinimize aslâ aykırı olmadığını anlatan yüzlerce, binlerce vaazların hazırlanmış ve Vâizlerin bunlar çerçevesinde konuşmaya zorlanmış olmasıyla çözümlenebilir.

Herşeyde demokrasi vardır, söz hürriyeti vardır; fakat dinde yoktur. Bir Vâiz, **«Ben istediğimi söyleyebilirim»** diyemez. Bundan dolayıdır ki eskiden bütün hutbeler, dualar ve hattâ vaazlar belirli kalıplara konmuştu. Halka söylenecek vaazların Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından dinden ve halk psikolojisinden anlayan, güzel yazmasını ve söylemesini bilen yetkili kişilere hazırlatılmasını istiyoruz. Bunlar basılmalı, Vâizlere okutturulmalı ve anlattırılmalı, sonra da Vâizlerin bu metinler çerçevesini aşmaması için sıkı kontrol yapılmalıdır.

Yoksa bu gidişle başımıza çok belâlar gelebilir. Bugün Kadıköy Adliye binası önünde ayaklanarak, milleti için bir vazife yaptığına inanan Kubalı'yı saldıranların yarın neler yapabileceğini, neler için ve kimlerin aleyhinde saldırıya girişeceklerini şimdiden kestirmek çok güçtür.

Çekoslovakya olayları ve Sovyet Rusya Faşizmi

ÇEKOSLOVAKYA'yı Sovyetlerle emrindeki Varşova Paktı devletlerin askerî işgal altına almaları ve bu memlekette belirmiş liberalleşme hareketlerini önlemeleri geniş tepkiler yaratmış ve komünizmin geleceği üzerinde çeşitli yönlerden yeni tahminler yürütülmesine sebep olmuştur.

Üzerinde durulan sorunlardan biri komünizmin, Karl Marks ve sonradan Lenin tarafından kesin bilimsel gerçek gibi ileri sürülen, en çok 25 yılı kapsayacak bir proleterya diktatorya döneminden sonra hürriyet şartları içinde yaşayacak bir rejim olmadığının kesinlikle anlaşılmış olmasıdır. Çekoslovakya'ya yapılan şiddetli baskı bu konuda en iyimserleri ve belki de birçok militan sosyalistleri şüpheye düşürmüştür.

Çekoslovakya'da, sosyalizmden uzaklaşma ve kapitalizme dönme diye nitelenecek bir hareket olmuş değildi. Bu yılın başında iktidara gelen yeni komünist liderleri sadece Stalince rejimin yirmi yıldır ülkenin, ekonomik, politik ve sosyal hayatına, empoze etmiş olduğu baskıları hafifletmek ve rejimi normalleştirmek dâvası peşindeydiler. Aydınlar ve yayın organlarına oldukça sınırsız bir söz hürriyeti verilmişti. Memleket dışına seyahat ve dışarıda çalışma hürriyetine konmuş tahditlerden çoğu kaldırılmıştı. Komünist hâkimiyeti altındaki gruplar dışında ortaklıklar kurma hürriyeti tanınmıştı.

Çekoslovakya, komünizme geçmezden önce de endüstrileşmiş ve batı bloku içinde yerini almış bir memleketti. Ekonomisi, bu blokdan ayrılarak komünist blok içinde kalınca gelişememekteydi. Sovyet Rusya ve diğer komünist memleketlerden ziyade dış ticaret bağlantısını Batı memleketleriyle ve dünyanın diğer memleketleriyle serbest piyasa kuralları içinde kurmak zorunluğunu her gün daha çok duymakta idi. Bunu yapamadığı

için ekonomisi gerilemekteydi. Çekoslovakya'nın sekiz aydır iktidarda olan liderleri bunları yapmaya çalışıyorlardı. Aydını, işçisi, idarecisi ve bütün halkı bu yeni politikaya sımsıkı bağlanmıştı. Stalinci ve Kremlinci tutucular seslerini kesmişler, hemen hemen tasfiye edilmişlerdi. Memlekette girişilen liberalleşme hareketini arzulayan, daha fazlasını isteyen kuvvetli bir akım bile belirmişti. Başka komünist memleketlerden farklı olarak Çekoslovakya'da antimarksist fakat sonuna kadar sosyalist bir iki küçük parti bile vardı. Yani nazarî olarak çok partili rejim uygulanmaktaydı. Fakat bu ikinci partilerin iktidara geçmek ve yaşayan rejimi değiştirmek amaçları yoktu. Görünüşte muhalefet partisi olmalarına rağmen yeni politikayı tümüyle desteklemekteydiler. Bütün işçi sendikaları da aynı yoldaydılar. Sosyalizme karşı hiç bir parti kurulamazdı.

KOMÜNİZMDEN uzaklaşmak tehlikesi olmadığı halde Çekoslovakların rejimi ve normalleştirme hareketinden Sovyetler neden bu kadar korktukları, kendi tek propaganda silâhlarını da feda etmek pahasına, bu milletin kendi rejimini kendisinin çizmesi hakkını çiğnemeye lüzum gördükleri, artık çözümü güç olmayan bir sorun halini almıştır. Çünkü komünizm, Karl Marks'ın ve Lenin'in iddiaları aksine hürriyet iklimine hiç bir zaman uymayacak bir rejim olduğu için, daha önce endüstrileşmiş ve Batı âlemine karışmış bu memlekette doğacak hürriyet güneşi tehlikeliydi. Çekoslovakya'nın arkasında Polonya, Doğu Almanya ve sırasiyle diğer komünist memleketlerde çöküntü ve çözülme olacağı korkusu Kremlin'e hâkim olmuştu.

Ancak Kremlin'in tutucu ve despot liderleri yanılmışlar ve geçen sayımızda da belirttiğimiz gibi, tarihe karşı gelmişlerdir. Bu liderler ve genellikle Sovyet Rusya'daki orta ve eski kuşak particiler ve aydınlar, tarih ve toplum akımını, olaylar karşısında temelden çürümüş olan Marks ve Lenin tarih ve toplum felsefesinin dar çerçevesi içinde görüp mânalandırmaya alışmışlardır. Bunlar gerçeklere gözlerini ve kulaklarını tıkamışlardır. Komünizmin bir dünya nizamı, insanlığın varacağı son merhale olacağı inancı, onları fanatik hale sokmuştur. Oysa ki dünyanın ve tarihin gidişi, birbirine karşıt ve düşman rejimlerin birbiriyle ölüm kalım savaşı yaparak bunlardan birisinin hâkim olması teorisini yalanmaktadır Yaşanan olaylar komünizmin bir sentez değil, kapitalizm gibi bir antitez olduğunu göstermiştir. Asıl sentez, bu iki antetizin birleşmesinden doğacaktır. Bunun için ise hürriyete dayanan rejimlere ihtiyaç vardır.

Çekoslovakya'da tarihin akışına uygun bir deneme yapılmaktaydı. Sovyetler bu normal gelişimi önleyerek, fışkıran ağacı kurutmuşlar, ve böylelikle de kurdukları rejimin — adı ne olursa olsun — faşizmden başka bir şey olmadığını bütün dünyaya ilân etmişlerdir. Şu gerçek anlaşılmıştır ki, faşizm, yalnız kapitalizmin değil, sosyalizmin de kuvvet yoluyla ve zorla kendini koruması rejimidir. Böyle rejimlere karşı her iki âlemin birleşerek mücadele etmeleri insanlık ve medeniyet vazifesidir. Çekoslovakya olayı karşısında batının gösterdiği yakın ilgi de bundan dolayı olsa gerektir.

Çekoslovakya trajedisinin kronolojisi

BU yıl 30 Mayısta Komünist Partisi Merkez Komitesinin, Stalinci sert politikasından dolayı Cumhurbaşkanı Antonin Novotny ile altı yakın yardımcısını partiden ihraç için karar alması, komünist partisi lideri Alexander Dubcek rejiminin liberalleşme politikasını sürdüreceğini göstermişti.

Bu yedi şahsa karşı karar, Çekoslovakya'daki eğilimleri durdurmaya ve hattâ aksine akışı sağlamaya çalışan Polonya, Doğu Almanya ve Sovyetler Birliği'nde yapılan Prag aleyhtarı devamlı kampanyalara rağmen alınmıştı. Bu hücumlar Çekoslovakya'daki değişikliklerin ülkelerinde kendi durumları üzerinde tepkileri olabileceği konusunda komünist liderlerinin duydukları korkuları yansıtmaktaydı.

Sovyet liderlerinin Prag'daki reformlardan huzursuzluk duydukları, Moskovanın Çekoslovakya'ya yaptığı propaganda yayımlarını arttırmasından da anlaşılmaktaydı. Mayıs başından beri, Sovyetler Birliği, Çek ve Slovak dillerinden yapılan

30 ar dakikalık yayım sayısını, günde ikiden beşe, sonra da sekize çıkarmıştı.

Dubcek'in Merkez Komitesi toplantısında yaptığı bir konuşma, Çekoslovak Parti liderinin bu hücumlar karşısında ne kadar azimli olduğuna yeni bir delil teşkil etmekteydi. Dubcek, Çekoslovakya'nın Sovyetler Birliği ile Doğu Avrupa'nın öteki Varşova Paktı üyelerine bağlılığını bir kez daha belirtmekle beraber, yeni Çekoslovak politika akımını etkilemeye çalışan Moskova, Doğu Berlin ve Varşova'ya bir uyarıda bulunuyordu:

«Kendi iç meselelerimizi kendi ihtiyaçlarımız ve geleneklerimize uyar bir şekilde hazırlamak hakkına sahibiz. Başkalarını bu haktan mahrum etmek istemiyoruz ve onların iç meselelerini çözümlemelerine müdahale etmiyoruz. Kendinize yapılmasını istemediğiniz şeyleri başkalarına yapmayınız.»

Dubcek'in Merkez Komitesine hitap ettiği gün Komitenin yayınladığı bildiride, temel komünist tutumu bir kez daha teyid edilerek **«Bizim siyasî hayatımızda karşı partilere yer yoktur»** denmişti. Komite, ülke içinde siyasî görüş farklarının Komünist Partisi, dört küçük siyasî parti ve komünist idaresindeki bir miktar sosyal teşekkülden müteşekkil komünist hâkimiyeti altındaki ulusal cephe çerçevesi içinde kalması gerektiğini belirtmişti.

Bu demeçten önce de, söz hürriyetinin bazı tahditler altına alınacağına değinen işaretler vardı. Enformasyonla ilgili Parti Sekreteri Cestmir Cisar, 23 Mayısta ülkenin tanınmış yazıişleri müdürleri ve yorumcuları ile buluşarak, kendilerine yol gösterecek bazı «kendi kendisini kontrol etme» yollarını anlatmıştı. Cisar basın ve radyo için kesin emirler vermemiş; fakat kendi kendini sansür etmenin gerekli olduğunu açıkca belirtmişti. Bunlardan, Sovyetler Birliğine hücumda bulunmalarını ve Sovyet gizli polisi ajanlarına maledilen geçmiş cürümlerin üzerinde durmaktan kaçınmaları istenmiştir. Cisar'ın kastettiği şeyin 1948'de Çekoslovak Dışişleri Bakanı Jan Masaryk ile 1952 temizlik muhakemelerinde Sovyet ajanlarının önemli rol oynadıkları konusunda geçenlerde yayınlanan iddialar olduğu sanılmaktadır.

Prof. Kemal Ahmet Arû-nun mektubu

Sayın Ahmet Hamdi Başar,

Sahibi ve Başyazarı B. Ahmet Hamdi Başar olan Barış Dünyası aylık siyasî, fikir mecmuasının Eylül 1968 tarihli nüshasında, imzasız olarak, «Plânlamada meğer biz çok ileri memleketlerin bile önündeymişiz...» başlığı ile şahsımı hedef alan, bir yazı yayınlanmıştır. Esas konusu şahsım ve B. Ahmet Hamdi Başar tarafından İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Şehircilik Enstitüsü I. Danışma Kurulu toplantısında yapılan konuşmalar üzerinde geliştirilen yazıda görülen ve teessüfle karşıladığım noktaları tek tek belirteceğim:

1) Yazarın; «Dinleyicilerin hayretle dinlediği bu öğünme...» iddiası tamamen indî mahiyettedir ve aslında şahsım yolu ile Türkiye'deki kalkınma çabalarını küçümseme anlamını taşımaktadır.
   Sözü geçen konuşmamda, Türkiye'de plânlama şuurunun doğmuş olduğunu kabul edebileceğimiz ifade edilmiştir. Bunun ise, plânlama uygulaması bakımından Türkiye'nin ilerlemiş ülke olarak kabulü anlamına gelmediği açıktır.

2) Şehir plânlamasının dünyada önce Ankara'da başlamış olduğu tarafımdan hiçbir şekilde ifade edilmemiştir. Yazarın bu isnadı da gerçeğe aykırıdır.

3) Yazar, başka bir deyimle, mecmuada yayınlanan ifadenin sahibi B. Ahmet Hamdi Başar, denildiği gibi Enstitü üyeleri listesinden çıkarılmamıştır. Nitekim, Şehircilik Enstitüsü tarafından yayınlanan «I. Danışma Kurulu Toplantısı Konuşmaları» kitabında «Ek» bölümünün XII. sayfasında, Dernek temsilcileri için ayrı bölüm bulunmaması nedeni ile Serbest Enstitü üyeleri arasında, adı geçmektedir.

4) Plânlama konusunu Ankara gelişme plânı veya Sheraton oteli plânı çerçevesinde gördüğüm ifadesi de mesnetsiz ve haksız bir iddiadır. Yazarın, başka bilim dallarına ait olan plânlama konusunun bence meçhul olduğu iddiası ise yine indî bir mahiyet taşımaktadır.

Bu yazımın Basın Kanununun 19. maddesi gereğince, mecmuanın Ekim 1968 sayısında aynı puntolarla ve aynı sayfalarda yayınlanmasını rica ederim.

Saygılarımla,

Prof. Kemal Ahmet Arû

BİZİM NOTUMUZ

Okuyucularımıza geçen sayımızda 15. sayfada çıkan yazıya bir defa daha göz atmalarını rica ederiz. Sayın Arû'nun kendi söylediklerini tekzib ettiğini göreceklerdir.

Türkiye Ekonomisi hakkında O E C D nin raporu

İKTİSADÎ İşbirliği ve Kalkınma Teşkilâtı (O.E.C.D.) nin yayınlanan yıllık raporuna göre, 1967 yılında Türkiye ekonomisi olumlu bir gelişme göstermiştir.

Gerçi bu gelişmenin 1967 yılında 1966 ya nazaran nisbeten yavaş olduğu kaydedilmektedir. Nitekim 1966 da gayri safi millî hasrlanın % 10,1 oranında gelişmesini sağlayan tarımsal üretim artışı, 1967 de o kadar kuvvetli olmamış ve kalkınma hızı % 6,6 da kalmıştır. Ne var ki bu oran da % 7 lik hedefe çok yakındır ve bilhassa 1967 de sınaî üretimdeki artış önemli olmuştur.

1963-67 döneminde sınaî üretimin yıllık gelişme hızı yüzde 9,7 oranında kaldığı halde, 1967 de bu oran yüzde 12,5 e yükselmiştir. Bu sonuncu yıl yalnız çelik üretiminin % 18, elektrik üretiminin % 13 ve çimento üretiminin % 10 oranında arttığını görüyoruz. Ayrıca Türkiye pazarlarına gittikçe artan bir miktarda otomobil lâstiği, buzdolabı, elektrikli ev âletleri, hattâ yerli otomobil ve traktör sürüldüğüne de işaret edilmektedir.

TARIMA gelince, 1967 yılında tarımsal üretim fazla değildir. 1966 yılına nazaran sadece % 1,5 oranında artış göstermiştir. Oysa 1963 - 67 döneminde tarımsal üretimin yıllık artışı % 3,3 oranında kaydedilmiştir. Binaenaleyh Türkiye ekonomisinin hâlâ tarımın geniş izlerini taşıdığında hiç şüphe yoktur. Bizde tarımsal üretimin bol olduğu yıllarda millî gelir yükselmekte, az olduğu devrelerde ise azalmaktadrr.

Türkiye ekonomisini tarımın etkisinden kısmen uzaklaştırmak ve daha müstakar ve verimli olan endüstrinin ağırlığını arttırmak, İkinci Beş Yıllık Plânın da amaçlarından biri olmuştur. Nitekim 1963 - 67 döneminde yapılan tekmil yatırımların yüzde 19.1'i sanayi kesimine gittiği halde, 1968-72 döneminde bu oranın yüzde 22,4'e yükseltilmesi plânlanmıştır.

Bununla beraber tarım sektörü de ihmal edilmiş değildir. Gerçi Birinci Beş Yıllık Plânının uygulama süresinde tarımsal üretimin yılda % 4,2 oranında artacağı hesaplandığı halde, bu oran % 3,3 de kalmıştır. Ne var ki, İkinci Plân döneminde tarımın yıllık gelişme hızı % 4,1 olarak hesaplanmıştır.

1967 yılından itibaren de tarımsal yatırımlarda belirli bir artış görüyoruz. Bu cümleden olmak üzere Türkiye'de traktör sayısı 44 binden 54 bine yükselmiş, kullanılan sun'î gübre 1,5 milyon tondan 2,5 milyon tona fırlamış, yeni cins tohum kullanmak suretiyle meselâ buğdayda dönüm başına verim 110 kilodan 400 kiloya yükselmiş ve sulanan arazi 90 bin hektardan 100 bin hektara inkişaf etmiştir.

O.E.C.D. yetkililerinin incelemelerine göre Türkiye kalkınmasının en önemli faktörlerinden biri yatırımlardır. Yatırımların takriben yarısı özel sektöre ait olmakla beraber, bunun en büyük payı konut yapımına aittir. 1963 - 67 dönemin-

de yapılan tekmil yatırımların % 22,4 ü yeni inşaat faaliyetlerine gitmiştir. Ancak 1967 de yatırımların gelişme hızının nisbî olarak azaldığını görüyoruz. 1966 da kamu yatırımları % 22 ve özel yatırımlar % 18 oranında arttığı halde, 1967 de bu hız hem yavaşlamış, hem de farklı bir bölünüşte olmuştur. Nitekim 1967 yılında özel kesim yatırımları 1966 ya nazaran % 9 arttığı halde, kamu kesiminde bu hız sadece % 5 de kalmıştır.

1968 - 72 döneminde kamu kesiminin yapacağı büyük yatırımların, ekonominin gelişmesinde de faydalı olacağı umulmaktadır. Bu arada bilhassa Keban Barajı ile Karadeniz'de kurulacak bakır sanayii ve Seydişehir alüminyum tesislerinin önemine işaret edilmektedir.

Rapor'da dış ticaret meselesi üzerine de önemle parmak basılmıştır. 1967 de ihracatın (523 milyon dolar) bir yıl öncesine nazaran % 7 artış kaydetmesine mukabil, ithalât (685 milyon dolar) % 5 gerilemiştir. Bu suretle dış ticaret açığımız 1966 da 228 milyon dolarda bulunuyorken, 1967 de 162 milyona düşmüştür.

İthalâttaki azalmanın başlıca sebebi döviz darlığı olmuştur. İhracattaki inkişaf, ithalât talebini bir türlü karşılayamamakta, Konsorsiyum yardımları zamanında yapılamadığı için ithalât transferlerinde gecikmeler olmakta ve bilhassa turizm bir türlü «altın yumurtlayan bir sanayi haline» gelememektedir. 1966 da Türkiye dış turizm hareketlerinden net 14 milyon dolar zarar gördüğü gibi, 1967 yılında da turizmden ayni miktarda zararla çıkılmıştır. Üstelik dışarıda çalışan işçilerin ana yurda transfer ettikleri tasarruflar da azalmış ve 1966 da bu kanaldan 115 milyon dolar elde edildiği halde, 1967 de rakam 93 milyon dolara gerilemiştir.

1967 yılının ayrıca fiyatlar genel seviyesindeki gelişme para ve kredi politikası ile tasarruf ve harcamalar dengesi incelendikten sonra bazı genel sonuçlara varılmakta ve içinde bulunduğumuz 1968 yılının iktisadî durumu hakkında yorumda bulunulmaktadır.

O.E.C.D. yetkilileri 1968 yılında da Türkiye ekonomisinde belirli üretim artışlarıyla karşılaşılacağını ümit etmektedirler. Ayrıca 1968 yılında yatırımların programlaşan hızda devam etmesi halinde gelirlerde bir artış olmaması beklenmelidir. Ancak yatırımların gereken hedeflere ve hızda yapılabilmesi için iç ve dış kaynakların titizlikle kontrol edilmesini gerektirmekte ve bu arada bilhassa fiyatlar umumî seviyesinde istikrar şart görülmektedir. 1967 yılında toptan fiyatlar seviyesinin % 6,2 ve hele İstanbul'da geçinme indeksinin % 12,4 oranında artmış olması tehlikeli görülmüştür. 1968 yılında fiyat artışlarının daha düşük bir seviyede kalması istenmektedir.

Böylece O.E.C.D. raporu Türkiye ekonomisinin bazı zayıf noktalarını ortaya koyduktan sonra, kalkınma yolunda olumlu tavsiyelerde de bulunmaktadır.

Trafik kazaları ve seyahat emniyeti

HER gün gazeteler büyük manşetler ve acıklı fotoğraflarla trafik kazalarını kamu oyuna aksettirmektedirler. Trafik Kazalarını Önleme Cemiyeti Başkanının bir basın toplantısında (11 yılda 2 tümen insan trafik kazasında öldü) şeklindeki açıklaması insanın tüylerini ürpertmektedir. 1956 - 1965 yılları arasında trafik kazalarındaki kaybımızı, askerî güç olarak ifade etmek gerekirse, «10 piyade tümeni işe yaramaz hale gelmiş ve 2 piyade tümeni karayolları üzerinde imha edilmiş» demektir.

Resmî istatistikler, Türkiye'de 10 yıl içinde 101.129 trafik kazası olduğunu bu kazalarda 98.680 vatandaşın iş gücünü kaybedip 17.908 vatandaşın öldüğünü açıklamaktadır.

Türkiye'nin 10 yıl içinde trafik kazalarından mali kaybı ise:

Ölenlerden dolayı gelir kaybı:	306.488.750
Yaralanmalardan dolayı kayıp:	16.917.535
Tedavi masrafları	: 29.894.747
Mahkeme masrafları	: 17.939.500
Harap olan vasıta zayiatı	: 609.429.594
Tamir masrafı	: 616.464,809
İşe yaramayan vasıtaların	:2.033.338.336
	liradır.

Toplam 5 milyar lirayı bulmaktadır. Bu miktar 1965 yılı Türkiye bütçesinin takriben dörtte birine eşittir.

Bugün trafik kazalarının artmakta olması, can ve mal kaybının telâfisi mümkün olmıyan bir durum arzetmesi yolcuların yavaş yavaş Demiryoluna kaymasına sebeb olmaktadır.

Bütün dünyada olduğu gibi, Demiryollarımızın da, karayolu rekabeti karşısında ticarî ve iktisadî bir varlık olarak yaşayabilmesi için, günün ve tekniğin icaplarına uyarak büyük ölçüde modernleştirme çalışmalarına girişilmiştir.

Tren ücretlerinde önemli indirimler yapılmakta ve nihayet alınan yeni tedbirlerle, seyahat emniyeti, diğer vasıtalarda olmıyacak derecede yükseltilmektedir.

Buna mukabil, karayollarında her geçen gün trafik kazası artmaktadır.

Hayati bakımdan en önemli olan seyahat emniyeti hakkında Karayolu ve Demiryollarında vuku bulan kazaları bir mukayese yapmak suretiyle fikir vermek de mümkündür.

YILLAR	KAZA SAYISI		YARALI SAYISI		ÖLÜ SAYISI	
	Karayolu	Demiryolu	Karayolu	Demiryolu	Karayolu	Demiryolu
1959	7.578	609	7.573	100	1.301	29
1960	7.986	519	7.897	35	1.552	6
1961	10.269	461	10.327	104	1.822	22
1962	11.760	421	11.787	72	2.123	26
1963	12.619	465	12.001	68	2.422	30
1964	14.043	554	13.273	81	2.526	23
1965	14.805	621	13.654	76	2.546	14
1966	16.183	35	15.107	31	3.133	12
TOPLAM	95.243	3685	91.819	567	17.425	162

Türkiye'de Petrol

Yazan : Raif BALCI

Türkiye'de petrol üretimi :

Etrafı petrol bakımından zengin ülkelerle çevrili olmasına rağmen Türkiye'de İran, Irak ve Kuveyt'teki gibi zengin yataklar bulunmadığı, buna karşılık birçok Avrupa devletinden de daha fazla petrol rezervi mevcut olduğu anlaşılmaktadır. Bu noktayı gözönüne alarak yapılan araştırmalarla açılan yeni kuyular sayesinde memleketimizin ham petrol üretimi devamlı olarak artmaktadır. Öyle ki 1967 yılında toplam istihsal miktarı 2 milyon 727 bin 940 tona yükselerek ihtiyacın yüzde 47,3 ünü karşılamıştır. 1956 yılında dünyada petrol üreten devletler arasında 51 inci olan Türkiye geçen yılki istihsali ile 32 nci sıraya çıkmıştır. Son bir yıl zarfındaki artış 687 bin tondur. Bu rakam yüzde 33,6 lık bir fazlalığı ifade eder.

1966 senesinde 712.980 ton petrol elde eden Shell Şirketi, 1967 de yüzde 48,2 bir artışla üretimini 1 milyon 57 bin tona yükseltmiştir. Shell bu istihsali ile Türkiye'de bir milyon tonun üzerinde petrol çıkaran ilk şirket olmaktadır. Onu 991,287 tonla T.P.A. Ortaklığı takip etmektedir. Bu millî şirketimiz de geçen yıl üretiminde yüzde 30 oranında bir fazlalığı gerçekleştirebilmiştir. Türkiye'de ham petrol üretiminde üçüncü sırayı Mobil Şirketi işgal etmektedir. Adı geçen şirket geçen yıl 632 bin ton petrol çıkarmıştır. Küçük bir şirket olan Ersan ise 48 bin tonluk üretim yapabilmiştir.

Yüzde ile ifade edecek olursak, geçen yıl Türkiye toplam ham petrol istihsalinin yüzde 38,7 sini Shell, yüzde 36,3 ünü T.P.A. Ortaklığı, yüzde 23,2 sini Mobil ve yüzde 1,8 ini de Ersan şirketi sağlamıştır. Petrol çıkaran şirketlerin üretimleri her yıl büyük ölçüde artmaktadır.

PETROL ARAŞTIRMALARI :

TÜRKİYE'DE petrol araştırmaları 1954 yılında çıkarılan 6326 sayılı kanunla önem kazanmıştır. Bu tarihe kadar yapılan çalışmaları 1935 te kurulmuş olan Maden Tetkik ve Arama Enstitüsüne bağlı Petrol Grubu yürütmüştür. M.T.A. nın araştırmaları sonucu 1940 da Raman Dağında 1951 yılında da Garzan'da petrol bulunmuştur. Çıkarılan petrolün düzenli olarak işlenmesine 1946 senesinde başlanmış ve elde edilen ürünler küçük bir rafineride tasfiye edilmiştir.

1954 de yukarıda sözünü ettiğimiz petrol kanununun yürürlüğe girmesinden sonra aralarında Amerikan Esso, Fransız Petropar gibileri de bulunan 25 den fazla şirket Türkiye'de arama ruhsatı almış ve çalışmalara başlamıştır. Ancak kısa bir süre sonra bunların çoğu buldukları petrolün ticarî olmadığını ileri sürerek memleketimizi terketmişlerdir. Kalanlardan Shell, Mobil, Ersan gibi yabancı sermayeli şirketler aramalara devam etmişlerdir.

Sondaj Kuyularından biri

Uluslararası özel bir teşekkül olan Shell Şirketi, Türk hükümetinden 1956 yılında ruhsat almış ve Trakya'da, Gaziantep civarında yaptığı çalışmalardan bir sonuç alamayınca Diyarbakı'daki sahalarına yönelmiş ve ilk petrolü 1960 da Kayaköy mevkiinde bulmuştur. Bundan sonra faaliyetine hızla devam eden Shell, altı sahada açtığı kuyuların 25 inden petrol çıkarmaya muvaffak olmuştur. Böylece şirket yaptığı yorucu çalışmaların sonucu Türkiye'de 1 milyon tondan fazla ham petrol üretmeyi başarmıştır. Shell şimdiye kadar bu sahaya 351 milyon lira yatırım yapmıştır. Ayrıca Amerika'dan getirttiği yeni sondaj makinalarıyla ayda 3,5 milyon liralık masraf yaparak aramalara devam etmektedir. Yeni sahalar Çanakkale Boğazı, Edirne - Tekirdağ hattı ve Diyarbakır havalisidir.

T.P.A. Ortaklığı, M.T.A. nın petrol grubunun devamıdır. Sermayesinin tamamı devlete aittir. Şimdiye kadar açtığı 160 faal kuyusunda günde 19,500 varil ham petrol elde edilebilmektedir. Şirketin üretimi devamlı artmaktadır. Yurdun ihmal edilmiş bölgelerinde araştırmalar yapmaktadır.

Mobil ise Şelmo, Silvanka ve Bulgurdağda bulduğu petrolü işlemekte günde 8,500 varil ham petrol elde etmektedir.

Bu şirketlerden başka küçük çapta üretimde bulunan Ersan şirketini de petrol çıkaranların arasında saymak gerekir.

Petrol İthalâtı :

MEMLEKETİMİZİN yıllık ortalama petrol ihtiyacı 6 milyon tondur. Bunun ancak 2,8 milyon tonu dahilde üretilmektedir. İhtiyacın geri kalan kısmı ise ithal yoluyla giderilmektedir. Memleketimize petrol ithal eden şirketlerin belli başlıları Mobil, T.P.A. Ortaklığı, Petrol Ofisi ve British Petrol'dür. Shell dahilde ürettiği petrolü işleyip satmaktadır. Shell petrol ithalcisi olmaktan çıkmıştır. T.P.A. Ortaklığı ve Petrol Ofisi'nin ithalâtında da 1 evvelki yıla göre % 22 bir düşüş kaydedilmiştir. Bu şirketlerin dahilde istihsalleri arttıkça ithalâtları azalmaktadır. Buna karşılık Mobil ve B.P.'nin yurda soktuğu petrol oranı artmaktadır. Mobil 1966 yılında 1 milyon 5 bin ton ithalât yapmışken bu rakam 1967 yılında % 25 fazlalıkla bir milyon 260 bin tona yükselmiştir. Keza British Petrol'ün 1966 da 559 bin tonluk ithalâtı 1967 de % 9,3 lük bir artışla 610 bin tona çıkmıştır.

Sondaj kuyularında delme faaliyeti

1970 yılında memleketin senelik petrol ihtiyacının ortalama olarak 8 milyon tonu bulacağı hesaplanmaktadır. İthal yo-

luyla yurda giren her varil petrolden devletin bir dolar döviz kaybı olmaktadır. Döviz kaybını önlemek ve petrol bakımından kendi kendine yeterli hale gelebilmesi için dahildeki üretimin artması şarttır. Bunun için de yeni sahalarda araştırmalar yapmak ve kuyular açmak gerekmektedir.

Boru Hattı (Pipe Line) :

TÜRKİYE'de petrol rezervleri denizden uzakta bulunmaktadır. Halbuki istihsal edilen ham petrolün rafinerilere ulaşımında deniz nakliyatı en ucuz sistemdir. Memleketimizde boru hattı inşa edilmeden önce çıkarılan petrolün limanlara getirilmesi büyük güçlük arzediyordu. Nakliyat Devlet Demiryollarının vagonları ile veya özel müteahhitlerin tanker kamyonları ile yapılıyordu. Elde kâfi miktarda vagon ve tanker yoktu. Bu güçlüğü bertaraf etmek için T.P.A. Ortaklığının 400 milyon lira sarfıyla inşa ettiği günde 70 bin varil kapasiteli ve 494 km. uzunluğundaki Batman - İskenderun boru hattı 1967 yılı başlarında işletmeye açıldı. Bugün petrol nakliyatı bu boru ile yapılmaktadır. Bunun dışında Shell'in sahalarını ana hatta bağlayan 30 km. lik talî bir hat ile, Mobilin Şelmo ve Silvankadaki petrolünü Batmana pompalayan ve T.P.A. Ortaklığı tarafından yaptırılan bir hat daha mevcuttur.

Rafineriler :

HÂLEN Türkiye'nin petrol mahsûllerini karşılamak için yılda 6 milyon 200 bin ton petrol işlemeye ve bunun içinde 6 milyon 300 bin tonluk rafineri kapasitesine ihtiyaç vardır. Mevcut 3 rafinerinin toplam kapasitesi ihtiyaca yetişmediğinden tevsilerine veya yenilerinin ilâvesine ihtiyaç duyulmaktadır. Yurdumuzdaki rafineri kapasitesinin hâlen başlanmış veya tasarlanan projeler muvacehesinde alacağı şekil şöyledir.

1— **Batman Rafinerisi : T.P.A.** Ortaklığının sahip bulunduğu bu rafineri Batman civarındaki ham petrolü tasfiye etmektedir. Yıllık kapasitesi 700 bin tondur.

2— **İpraş Rafinerisi :** İzmit'in Derince mevkiindedir. Sermayesinin % 51 i T.P.A. Ortaklığının, % 49 sermayesi ile Amerikan Caltex firmasına aittir. İlk tevsiinde yılda 2 milyon 200 bin tonluk kapasiteye ulaşmıştır. 1970 yılında 5,5 milyon ton kapasiteye yükselecektir. İpraş rafinerisi Batman'dan gelen petrolü ve ithal malı ham petrolleri işlemektedir.

3— **Ataş Rafinerisi :** Mobil % 56, Shell % 27, B.P. % 17 oranında sahip oldukları 3,6 milyon tonluk kapasitelidir. Genişledikten sonra 4,4 milyon tonluk olacaktır.

4— **İzmir Rafinerisi :** Aliağa bölgesinde inşa edilmekte olan bu rafineri T.P.A. Ortaklığının olacak ve yıllık kapasitesi 3 milyon tonu bulacaktır. Ruslar tarafından inşa edilen rafineri 1970 yılında tamamlanacaktır. Böylece iki sene sonra memleketimizde 17,5 milyon ton ham petrolü işleyebilecek tesisler kurulmuş olacaktır.

İlgililerin ifadesine göre rafineriler büyük döviz tasarrufu sağlamaktadır. Öyle ki rafineri inşaı için sarfedilen para iki - üç yılda kendi kendini finanse etmektedir.

Depolama ve pompalama yeri

Sanayileşmede Yeni Yol

Yazan : Ahmet Hamdi BAŞAR

KALKINMADA ithalâtı ikame endüstrisine yönelme eğilimine genel olarak ne iyidir, ne de fenadır denemez. Bu, bilimsel etütlerle çözümlenecek bir hesap meselesidir. Mamûlleri dünya fiatlarından iki misline, hatta üç misline mal olan ve devamlı olarak korunması gereken sanayi millî ekonomimiz üzerine ağır bir yük olur ve birçok durumlarda tek hedef olan döviz tasarrufu yerine dolaylı ve dolaysız şekilde döviz harcamalarını çağaltır. Öte yandan hem ithalâtı kısmamıza hizmet eden hem de kendi başına yaşamaya ve hatta bir kısım mallarını ihraç etmeye gücü yeten sanayiin başımızın üzerinde yeri vardır. Bunların kuruluşlarını ve işleyişlerini koruyucu ve destekleyici tedbirler almak devlet ekonomi politikasının başlıca prensiplerinden biridir. Bu bakımdan sanayileşmede ithalâtı ikame, kalkınma plânında ve devlet ekonomi politikasında bir hedef olarak ele alınması yanlış olmak gerekir. Devamlı destekler isteyen ithalâtı ikameye yönelmiş bir sanayileşmeden kesin olarak kaçınmalı, ve serbest pazar kurallarına uymayacak sanayie yeni kuruluş yolları kapanmalıdır.

28 Ağustosta başlayıp 6 Eylül'de sona eren Dış Ticaret ve Ekonomik Gelişme Seminerine çok değerli tebliğler ve konuşmalarla katılan Türk ve yabancı ilim adamları arasında bu soru da zaman zaman ele alındı ve tartışıldı. Ekonomik ve Sosyal Etütler Konferans Heyetince düzenlenen bu mükemmel ve faydalı seminerin konusu, sanayileşme politikası olmadığı, ekonomik kalkınmada dış ticaretin rolü olduğu için problem gereği gibi aydınlığa kavuşamadı. Fakat ithalâtı ikame endüstrisine karşı tebliğ sahiplerinin ve konuşucuların bir tutumları da belirmiş değildi. Hatta mutlâk olarak bu politikayı savunanlar bile vardı.

Plânlama Teşkilâtı uzmanlarından biri sözünü ettiğimiz seminerde, yaptığı konuşmada demir-çelik ve kimya sanayiinde Avrupa fiatlarından bir iki misali yüksek olduğumuzu, bu sanayiin mallarını ham madde olarak kullanan diğer sanayi kolları mamûllerinde bu yüzden ortalama % 15 oranında bir fiat yükselişi bulunduğunu söylediği zaman, ikame sanayiinden yana olan ve bu eğilimine seminerde bilimsel destek bulduğunu sanan değerli bir iktisatçı ve iş adamımız :

« — Oh; Yalnız % 15.. Ne güzel.. Bu sonuç sanayileşmemizin ne kadar yerinde olduğunu göstermektedir», gibi bir görüşü bile ortaya atmaya vesile bulmuştur.

ENDÜSTRİLEŞME, kalkınmamızda başlıca hedeftir; fakat sanayileşmedeki hedef ithalâtı ikame olunca endüsrileşme zararlı, yıkıcı ve dengesiz kalkınmanın aracı olmaktan kurtulamaz. Nüfusumuzun % 70 i tarımla geçinir ve sanayi mallarının büyük kısmını, iç pazar alıcısı olarak, bunlar tüketir. Devamlı olarak dünya fiatlarından çok yüksek endüstri ürünleri alan ve devamlı olarak dünya fiatlarından düşük tarım ürünleri satan büyük kütle ile, bunların dışında işçi ve diğer orta sınıflar, gittikçe ağızları keskinleşen bir fiat makasının ezici baskısı altında kalırlar. Maliyeti yüksek ikame sanayii kurulmayıp ucuz fiatlarla bu mallar ithal edilseydi, yine belki, tüketicilere aşağı yukarı aynı fiatlarla satılacaktı. Fakat o zaman gümrük ve diğer devlet gelirleri dolayısiyle vergi yükü hafifleyeceğinden, fiat makasının baskısı bir miktar azalmış olacaktı. Bu gibi endüstrinin memlekette döziv tasarrufu sağladığı da ince elenirse bir aldanıştan, hatta bir vâhimeden ibaret olduğu anlaşılır. Haüngi tasarruf? Makine, yedek parça, birçok esas ve yardımcı ham madde ve dolaylı olarak diğer harcamalar yüzünden ödenen dövizler hesaplanır ve ithalâtı kısmanın sağladığı dâviz tasarruflariyle ithalât sif bedeli ve mamulün iç piyasa fiatları karşılaştırılırsa, döviz tasarrufu olmuş mudur, olmamış mıdır? o zaman anlaşılır. Dış Ticaret Seminerinde Robert Kolej asistanlarından Sayın Ahmet Aker'in bu konuda yorucu ve öğülecek çalışma sonunda vardığı sonuçların doğruluğunda bizzat kendisinin de şüphesi olduğu görülmüştür. Bizim amprik olarak edindiğimiz kanaate göre, tekstil başta olmak üzere belirli bir kaç endüstri dalı dışında özellikle ham maddelerinin çoğu dışarıdan getirilen ikame ve montaj sanayiinin memleket ekonomisine katkısı zarar hanesine kaydedilebilir türdendir. Yerli ham maddeyi değerlendiren ve boş iş gücünü kullanan ikame sanayii için böyle bir hesap sonunda çıkabilecek zarar, sosyal ve ekonomik nedenler yüzünden, yüklenilebilir; ama hele büyük ksmı ithalât yapıldığı takdirde çok ağır resimler alınacak lüks malları kapsayan ötekilerin doğurduğu zararların başka yönlerden karşılandığını düşünmek güçtür.

Bugüne kadar olan oldu. Şimdiden sonra politikamızda kesin bir dönüşe ihtiyacımız vardır. Endüstrileşmede ithalâtı ikame yerine, ihracatı çoğaltma ana prensip olmalıdır. Memnunlukla görmekteyik ki, bu prensip gerek İkinci Beş yıllık kalkınma plânında ve gerek hükümet politikasında yer almış ve kısmen uygulamaya da geçmiştir. Bu yönde hareket, radikal olmaktan ziyade palyatif, cessur olmaktan ziyade çekingen ve ihtiyatlı başlamış olmasına rağmen, gelişmesi ve tam mihverini bulması beklenebilir. Kurulmuş olan ikame endüstrisinin ihracata yönelmesi, ümit verici ve doyurucu olamaz. Vergi iadesi yoliyle bu ihracatın desteklenmesi ancak dar bir çerçeve içinde olumlu sonuç verebilir. Az da olsa artılılması yerinde olabilir. Fakat bu kanalla, ihracatımızda hissedilebilir bir artış gerçekleşemez. Asıl ihracatı çoğaltmaya yönelmiş endüstrileşme, tarım

mallariyle yeraltı ve üstü ham maddelerimizi işleyecek yarı ve tam mamûl halinde ihraç edecek sanayidir.

Bu tür sanayiin ilk örneklerinden biri olarak seramik, porselen ve cam endüstrisi gösterilebilir. Bu endüstriler kurulmadan evvel bütün cam eşya seramik ve porselen mamûller (fayans, lavobo ve sıhhi tesisler, porselen eşya gibi) dışarıdan gelirdi. Çanakkale'de Kartal'da, Tuzla'da ve diğer bir iki yerde seramik ve porselen fabrikaları kurulduktan sonra ithalât durdu. Yeşilova'daki cam fabrikası da ithalâtın önemli ölçüde azalmasına sebep oldu. Bu fabrikalar ancak iç pazar ihtiyacını güçlükle karşılayabileceklerinden. maların fiatları dünya piyasalarından hayli yüksekti. Fakat ilk kuruluş devrelerinde böyle bir desteğe ihtiyaçları vardı ve korunmaları gayet yerinde idi. Şimdi bu devreyi kısa süre içinde atlayarak ihracatçı durumuna geçmişler, ya da geçmeye girişmişlerdir. Hükümete düşen vazife onların bu dış piyasalara yönelmelerini ve orada tutunarak yayılmalarını ve gelişmelerini sağlayacak çok rafikal ve etkili tedbirler almaktır. Yalnız vergi iadesi yoliyle yapılacak bir koruma yetmeyebilir. Konunun dikkatle ele alınması ve gereken başka yardımların da esirgenmemesi kaçınılmaz bir zorunluktur. Şimdiye kadar iç piyasada tekelci yüksek fiatla sağlanan koruma, dış piyasaya yönelme durumunda bu endüstrilerin belki de yoksun kalacakları bir avantaj bile olacaktır. İh-

racatlarını geliştirme ölçüsünde onları bu avantajdan belirli ölçüde yararlandırmak, ayrıca ihracattan elde edecekleri dövizleri yine belirli kurallar altında sanayicilere, ya da kendileri emrine serbestçe tahsis ettirmek, bunlardan ayrı olarak sübvansiyon ya da prim yoliyle ihracatı teşvik etmek gerekecektir.

İHRACATA yönelmiş endüstrileşme yolunda son zamanlarda sevindirici ve ümit doğurucu diğer bir adımın atıldığına da şahid olduk. Özel sektörün ikame ve montaj sanayiinde başlıca öncülerinden olan Sayın Vehbi Koç, Bursa'da bir domates konserve fabrikası kurarak işletmeye açtı ve bu suretle ihracata yönelmiş endüstrileşmede de özel sektör önderciliği şerefini kazandı. Bu fabrikanın özelliği, hemen hemen tamamiyle ihracata yönelmiş olması ve kurulduğu bölgede satılamadığı için çürüyüp giden ve en çok para ettiği zamanlarda üreticinin eline masraflarını bile karşılayamıyacak kadar az para geçen (çünkü İstanbul'da kilosu 2 lira olduğu zamanlarda bile üreticinin eline ancak 20 kuruş geçmekteydi) domateslere sabit bir alım fiatı sağlamış olmasıdır. Yılda 60 bin ton istihsal yapacağı açıklanan fabrika, mukavele yaptığı üreticiden domatesin kilosunu 31 kuruştan alacak; bunun 20 kuruşunu nakden, diğer 11 kuruşu da karşılığına gübre, tohum, ilâç, tarım aletleri v,s, şeklinde ödenecektir. İlk yıl imâl edilecek domates salcalarının şimdiden dıs memleketlere satışı yapılmıştır. Bunu gören bir iki müteşebbisin başka bölgelerde benzer fabrikalar kurmaya ve üreticilerle sabit fiat üzerinde anlaşma yollarını araştırmaya giriştiklerini memnunlukla haber aldık.

Biz tarımsal ürünleri pazarlamada henüz Ortaçağ ticaret teşkilâtı içinde yaşıyan memleketlerden biriyiz, ve hiç şüphesiz bu memleketlerin başında gelmekteyiz. Modern ekonominin girip yerleştiği her yerde, ve bu yerlerden başka hemen hemen bütün kolinilerde tarım Ortaçağ (yani küçük üretici, toplayıcı, depo edici, nakil edici, satıcı, birçok halkalardan kurulu ilkel bir zincir) olmaktan çıkmış; modern ekonomiye göre örgütlenmiştir. Üreticiden tüketiciye kadar modern örgütleşmede zincirin halkaları bizimle kıyaslanamıyacak kadar az ,yine kıyaslanmıyacak kadar ayrı ve hepsi modern teknolojiye uygun olarak işlemektedir. Bu yüzden malların standardize edilmesi ve kalitelerin yüksek olmas gibi çeşitli avantajların yanı sıra, üretici ve tüketici fiatları arasındaki farkların da son derece azalmış olması sağlanmıştır. Hiçbir memlekette, bizde olduğu gibi, 100-200 kilometrelik bir mesafe içinde üretici ve tüketici fiatları arasında 10 misli, 20 misli fark görülmüş şey değildir. Yaş üzümün kilosu üreticiden 15 kuruşsa alındığı halde tüketiciye 200 kuruşa satılması yalnız memleketimize ve belki de bize benzeyen birkaç memlekete özgü bir durumdur.

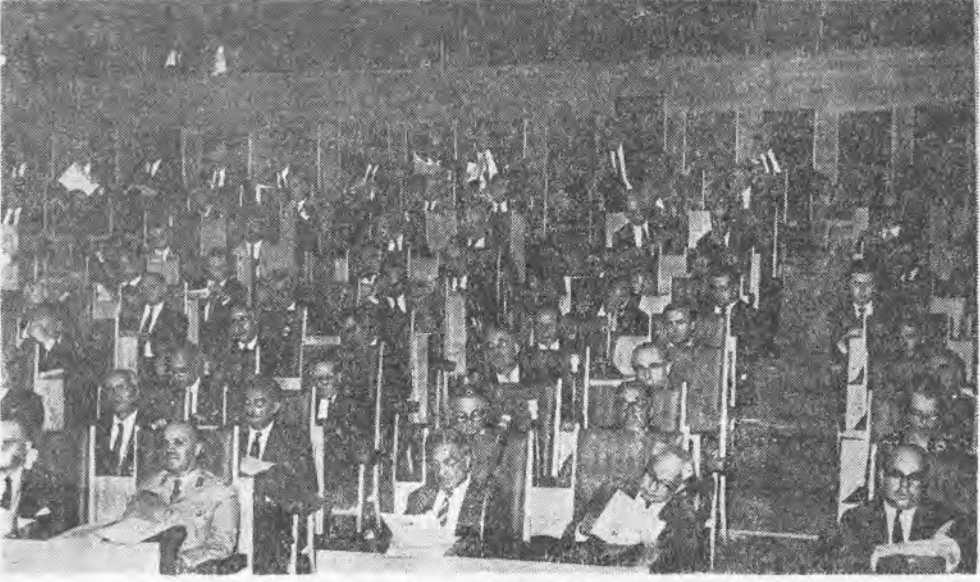
TARIMDA modern üretim ve pazarlama örgütleşmesine doğru ilk hareketi sağlayacak başlıca itici kuvvet, endüstrileşmedir. Nitekim kurulan şeker endüstrisi, pancar ziraatinde bu fonksiyonu yapmıştır. Şimdi sayın Vehbi Koç'un Bursa'da açtığı domates salça

fabrikası da, üzerine zorunlu olarak böyle bir vazife yüklenmiştir. Bizim yaş sebze ve meyve ihracatçısı olmamız - narenciye dışında - güçtür. Ortak Pazara girdiğimiz zaman dahi, bu Pazara bizden çok yakın olan ve teknolojileriyle modern öğütleşmede bizden daha ileri seviyede bulunan memleketlerle etkili ve olumlu şekilde rekabet etmemiz pek te düşünülemez. Bundan dolayı biz sebze ve meyvelerimizi daha çok kurutarak ya da konserve yaparak ihraç edebiliriz. Memlektimiz için bu sanayiin istikbali vardır. Bu yolda ilk adımların atılmış olması sevindirici ve ümit vericidir. Ancak bu endüstri, kuruldukları ilk devrelerde ikame endüstrisi gibi, bir iç piyasa tekel fiat avantajından yararlanamıyacakları için başkaca himaye görmeleri ve kuvvetle desteklenmeleri lâzımdır.

Toprağımızı, madenlerimizi; orman, tarla, bahçe ve orman mahsullerimizi işleyerek, mamul ve yarı mamul duruma koyarak, Türk iş gücünü de kullanarak kurulacak sanayie yönelmiş bir endüstrileşme, kalkınmamızın şaşmaz ve sarsılmaz politikası olduğu ve bütün gücümüzü harcayarak bu politikayı her yöniyle uygulamada başarı gösterdiğimiz takdirde, Türkiye'nin birçok önemli problemlerinin kendiliğinden çözüleceğine şüphe etmiyoruz.

Artık devamlı desteklerle yaşayabilen ikame sanayiine paydos demeli; yarın kendi kendine ayakta duracak ve özellikle ihracata yönelecek sanayie kucaklarımızı açmalıyız.

(Basın: 60180 — A. 21576)

Seminerin açılış gününden bir enstantane

Dış Ticaret ve Ekonomik gelişme semineri

Çok başarılı geçen bu seminerde sorunun bir devalüasyon davası haline gelmesi, umulan olumlu sonucun elde edilememesine sebep oldu. Konunun çözümü birkaç ay sonra yapılacak bir başka seminere kaldı.

EKONOMİK ve Sosyal Etüdler Konferans Heyetinin bu yılki büyük seminerinin konusu, «Dış ticaret ve Ekonomik gelişme» olarak seçilmişti.

Seminer Büyük Tarabya Otelinde 28 Ağustosdan 6 Eylül akşamına kadar 10 gün aralıksız devam etti. Altısı ecnebi profesörler tarafından hazırlanan 15 tebliğ okundu ve tartışıldı. Seminere katılanların sayısı 140 kadardı. Öğleden evvel ve sonra hergün yapılan iki oturumda en azından 50 - 60 kişi hazır bulunuyordu.

Tebliğler vaktinde bastırılarak üyelere dağıtılmıştı. Her oturumda konu olan tebliğle yorumlar ve konuşmalar özetlenerek hemen teksir edilmekde ve ertesi gün dağıtılmakda idi. İngilizce konuşmalar türkçeye ve türkçeler ingilizceye çevrilmekde ve kulaklıklarda üyeler tarafından konuşma anında dinlenebilmekteydi. Uygulanan metodla, seminerin tertip ve idaresi son derece mükemmeldi. Tebliğ sahipleri, tebliğlerinin özetini 45 dakika içinde açıklayabiliyorlardı. Önce vazifelendirilmiş bir yorumcu tebliğin eleştirilmesini yaptıktan sonra da tartışmalar başlıyordu. Bir ecnebi iştirakçi profesörün de belirttiği gibi başka memleketlerde de

bundan daha iyi yapılmış olan bir seminere rastlamak mümkün değildi. İktisadî ve sosyal etüdler Konferans heyeti Başkanı Dr. N.F. Eczacıbaşı ve çalışma arkadaşları yarattıkları eserden dolayı ne kadar öğünseler haklıdırlar.

Çeşitli memleketlerden seçilerek davet edilmiş ihtisas adamlariyle yine titiz bir itina gösterilerek seçilmiş bizim ilim adamlarımızın biraraya geldiği ve onların dâvâlarımıza ilmin ışığını serptikleri bu seminerin bizce tek eleştirilecek yönü, konu dış ticaret olduğu halde, ithalâtçı ve ihracatçı olarak çalışan aydın kişilerimiz arasından tebliğ hazırlayıcının bulunmaması, seminere arasıra gelen birkaçının da konuşmalara ve tartışmalara katılmamış olmasıdır. Böylelikle seminer, teorilerin ortaya atılması ve tartışılması havası içinde kalmış ve teoriden pratiğe geçerek birtakım teklifler ve alternatifler üzerinde durulunca da niteliğini kaybederek tutarsız ve olumsuz sonuçlar vermiştir.

Bunun en tipik örneği, seminerin son günlerinde sayın Kemal Kurdaş'ın «mutlaka devalüasyon yapmalıyız, hatta paramıza değerinden daha düşük bir kur tesbit etmeliyiz; 25 yıldan beri bunu yapmadığımız için bir türlü kalkınamıyoruz» diye şahlanmasını gösterebiliriz. Kemal Kurdaş yerine bir başkası bu çıkışı yapsaydı, etkisi pek o kadar önemli olmayabilirdi. Fakat uzun müddet Maliyede çalışmış, hattâ Maliye Bakanlığı yapmış ve Para Fonunda da memleketimizi temsil etmiş olması bakımından Kurdaş'ın alarm işareti, paramız üzerinde mevcut birtakım yersiz endişelerin kuvvetlenmesine sebep olabilirdi. Üstelik seminerin konusu bakımından tâli bir sorun olması gerekirken, devalüasyonun esas konu durumuna sokulması ve son günde ortaya atılması karşısında, üzerinde yeterli bir tartışma da olamamış ve sanki devalüasyon zaruretine herkes katılmış gibi seminer son bulmuştur.

Vakıa hemen bir gün dahi beklemeden devalüasyon yapılarak bütün dertlerimizden kurtulmayı teklif eden sayın Kurdaş'a cevap veren ve teklifi yerenler olmuştur. Özellikle ecnebi iştirakçilerin hemen hepsi Türkiye'de dış ticaret dâvasının bir kur ayarlaması dâvası olmadığını belirtmekte söz birliği etmiş gibi konuştular. Fakat birkaç dakika içinde tahdit edilmiş olan bu konuşmalar, yaratılan olumsuz havayı dağıtmaya yetmedi ve seminer dağılırken Kemal Kurdaş'ın tiz ve heyecanlı sesi birçok kimsenin kulaklarında akis yapmakda devam etti.

Eğer seminere ithalâtçı ve ihracatçılardan, yani hayatın içinde bulunanlardan katılanlar olsaydı, ihracatımız için hiç de yüksek kur'a ihtiyaç olmadığını ve itha-

Bizimkiler Kominist değil

«... Üretim araçlarının toplumun ortak mülkiyetinde olması, sosyalizmdir. Böyle olmayan hiç bir üretim biçimi sosyalist değildir.

«... Türkiye'nin tarihî ve mahallî özellikleri, sosyalist mücadelede izlenecek strateji ve taktiğin farklı olmasını gerektirebilir (Bu, Marksist stratejistler tarafından tekrar tekrar yazılmış ve sosyalizme geçmiş olan ülkelerde ayni strateji ve taktik uygulanmıştır). Fakat bu, hiç bir şekilde sosyalizmden ayrı bir üretim biçimi ve toplum düzeni olacağı anlamına gelmez. Çünkü sosyalizm, nasıl bir yol izleyerek kurulursa kurulsun, üretim biçimi bakımından tekdir ve her yerde aynıdır.

«... Sosyalist devrim, kapitalizmle ve kapitalist mülkiyet şekliyle mücadeledir; yani antikapitalist devrimdir. Şehir ve köy burjuvazisi dahil, kapitalist üretim ilişkilerini ortadan kaldırmaya yönelmiş olan devrimdir.»

(Türk Solu, 10 Eylül 1968)

lâtta da kur ayarlamasına gitmeden aşırı ve haksız kârları normalleştirecek başka çareler bulunduğunu söyleyenler çıkabilirdi. Nitekim bundan evvel yapılan bir seminerde aynı konu görüşülürken, İzmir Ticaret Odası adına konuşan bir tüccar, «İhracatçıların böyle bir dilekleri yoktur, başka şeyler istiyoruz» demişti.

ECNEBİ SERMAYEYE HÜCUM

SEMİNERİN açış konuşmasını Başbakan adına Müsteşarı sayın Munis Faik Ozansoy yaptı. Bu konuşmada Başbakan, Partisinin ve Hükûmetinin ecnebi sermaye konusunda görüşünü şöyle açıklıyordu:

«İktisadî kalkınmamızın bugünkü safhasında yüksek bir kalkınma hızını gerçekleştirebilmek için, iç kaynaklarımıza dörtte bir veya beşte bir nisbetinde döviz olarak sağlanan ecnebi sermayenin eklenmesi gerekmektedir. Bu sebeble Türkiye daha bir süre yabancı sermayeden faydalanmaya devam etmeye mecburdur. Esasen bugün gelişme seviyesi ne olursa olsun, iktisadî şovenizm ve sınırlarını dış ticarette, dış sermaye akımına kapatan otarşik bir politika hiçbir yerde takip edilmemektedir.

«Türkiye'nin bugün katılmış olduğu CATT Milletlerarası Ticaret ve Tarifeler anlaşması», Milletlerarası Para Fonu, Avrupa İktisadî Kalkınma Teşkilâtı (OECD) Ortak Pazar gibi kuruluş ve müesseselerin ana hedefleri, milletimizin iktisadî alanda diğer memleketlerle en geniş hacimde iktisadî işbirliğinde bulunma-

sını öngörmektedir. İktisadî gelişme hızlandıkça yabancı sermaye hareketleri de hudutlar arasında daha geniş şekilde ceryan etmektedir. Binaenaleyh memleketimizde bazı çevrelerin tahrik etmeye çalıştığı yabancı sermaye aleyhdarlığı, ne kısa vadeli kalkınma hamlelerimiz, ne de uzun vadeli olarak katılmaya hazırlandığımız Ortak Pazar gibi milletlerarası iktisadî birliklerin kuruluş hedefleriyle bağdaşabilir.»

SEMİNERDE Türkiye'ye gelen ecnebi sermayesinin azlığından yakınıldı. Yunanistan'a, İspanya'ya ve diğer memleketlere her yıl birkaç yüz milyon dolara karşı Türkiye'ye ancak 10 - 15 milyon dolarlık ecnebi sermaye yatırımı yapıldığından sözedildi; ve bunun artmamasını Halk Partili bir konuşmacı, (Sayın Profesör Besim Üstünel), AP iktidarının beceriksiz ve olumsuz politikasına bağladı.

AP Milletvekili Profesör Aydın Yalçın'a cevap vermek için söz almış bulunan Üstünel, böylelikle seminerin havasına politikasını da sokmaya fırsat buldu.

Aydın Yalçın'ın buna karşı, Ecnebi sermayesinin yeteri kadar gelmemesine sayın Profesör Besim Üstünel'in mensup olduğu Parti tarafından bu sermaye aleyhine memlekette yaratılan hava sebep olmuştur, demeye vakit ve imkân bulamamış olmasına rağmen, dinleyicilerden çoğunun bunu böyle düşündükleri şüphesizdir.

Bu tartışmalar, Doçent Baran Tunçer'in, tebliği dolayısiyle yapılıyordu. Sayın Tunçer bu konudaki görüşünü açıkladı: Ecnebi sermayesinin gelmesi için çaba harcamaya lüzum yoktu. Çünkü gelen sermaye yılda %22 oranında memleketten döviz olarak kâr transferi yapıyordu. Biraz daha çoğalsa, ihracatımızın üçte birini bu transferlere ayırma zorunluğu olacaktı. Konuşmacıya göre, ecnebi sermayesi memlekete zararlıydı.

Ana konu dış ticaret olduğu halde, bunun üzerinde hemen hemen hiçbir pratik teklif ve çözüm getirmeyen seminerde söz arası değinilmiş ecnebi sermayesi gibi önemli bir konuda, hükûmet politikasına karşı kesin bir yargıya varmanın doğru ve bilimsel anlayışile uzlaşması mümkün olmaması gerekirdi Ecnebi sermayesi sorunu ayrı bir seminer konusu olabilir ve sayın Doçent esaslı incelemeler ve araştırmalardan sonra böyle bir sonuca vararak, hazırlayacağı tebliğle tezini savunabilirdi. İki - üç dakika içine sığdırılmış bir konuşmada, ecnebi sermayesi hakkında bu derece katı ve kesin yargı nasıl verilebilirdi? Üstelik, yılda %22 kâr var ve bu da döviz olarak transfer edilebilirken ecnebi sermayesinin bir memlekete gelmemekte olmasına bir ilim adamının hayret etmesi ve bilimsel nedenlerini araştırmaya çalışması da lâzımdı.

Genç ve değerli iktisatçılarımızın takdire değer teorik bilgilerine hayatın tecrübelerini ve hayatın seyri ve akışı içinde olayları değerlendirme gücünü katmamaları dileğimizi bu vesile ile de belirtmek istiyoruz.

NEDEN İHRACATIMIZ GERİLİYOR

TÜRKİYE'nin dış ticareti değer bakımından, başka memleketlerle kıyaslanmayacak kadar düşüktür. Prof. Dr. Memduh Yaşa'nın verdiği rakkamlara göre, nüfus başına 1967'de bu ticarette düşen payı bizde 36.7 dolar olmasına karşılık, Yunanistan'da 1966'da 189 ve Batı Almanya'da 643 dolardır. İthalât, yatırım malları ve ham madde yüzünden çoğalmakta ise de, ihracat millî gelir ve nüfus artışı ölçüsünde bile çoğalamamaktadır. İkinci Beş Yıllık Plânda ihracatın her yıl %7 oranında artması öngörülmektedir.

Bu oranda bir artışın bile gerçekleşemeyeceği tahmin olunmaktadır. Ümit verici gözüken 1967'de ihracatta gerçekleşmiş fazlalık o yıla mahsus şartlardan doğmuştur ve devamı şüphelidir. Oysa ki plânlamanın öngördüğü %7 bile yetersizdir.

İsrailli Prof. Bruno Türkiye'nin %7 ihracat fazla artışına bel bağlamasını doğru bulmamaktadır. İsrail'de artış oranı %17'dir. Hattâ Türkiye'nin %7 kalkınma hızını da çoğaltması gerekir. Bu hız İsrail'de %18'dir.

Amerikalı Prof. Kruger, 1948'den bu

yana gelişmiş ülkelerin ihracatları dört misli artmış iken, gelişmekde olan memleketlerde ihracatın 1948 seviyesinden ikibuçuk misli daha az olduğunu bildirmektedir. Bizdeki düşüş bu oranda olmamış ise de, millî gelir ve nüfus artışiyle paralel olamaması nedeni üzerinde durulması gerekir. Prof. Besim Üstünel bizde millî gelir artışının %7'ye yaklaşmasına karşılık iç harcamaların %13.5'a yükseldiğine işaret ederek başlıca nedene dolaylı şekilde değinmiştir.

Geri memleketlerde ihracatın duraklamasının ve hattâ azalmasının başlıca nedeni, iç harcamaların millî gelirden çok fazla artmış olmasıdır. Türkiye'nin daha fakir ve millî gelirinin bugünkü seviyesinin çok altında olduğu devirlerde bile nüfus başına ihracatı 1967 seviyesinden daha az değildi. Bundan çıkan sonuç, o devirlerde iç harcamaların son derece kısılmış olmasıydı. Kamu harcamalariyle birlikte kişisel harcamaların bugünküne oranla yarıdan fazla düşük olduğunu söylersek, pek fazla yanılmış olacağımızı sanmıyoruz. Boğazımızdan keserek, aç kalmayı göze alarak ihracat yapmaktaydık. Köylü yetiştirdiği bütün mahsullerden hemen hemen - buğday ve onun da en kötüsü müstesna - hiçbirini yemediği ve kullanmadığı için et, yumurta, yün, yapağı, pamuk ve saire ihracatcısı olmuştuk. Türkiye en iyi üzüm, incir, fındık yetiştiren, fakat halkı bu nefis mahsullerin tadını bile bilmeyen bir memleketti. Dünyaca meşhur tütünlerimizden en kötüsünü biz kullanırdık.

Şimdi birçok geri memleketler gibi bizde de köylü yetiştirdiğini önce kendi kullanıyor, sanayileşme ve millî gelir artışı yüzünden birçok ham maddelerini de ihraç malları listesinden silmiştir. Kamu bütçelerindeki millî gelir artışlarını da geçen harcamalar ve ücretlerdeki artışlarla da eskiden ihracata ayırdığımız birçok istihsallerimizi iç piyasada harcama imkânına kavuştuk. Bu durum karşısında ağır vergiler (özellikle tarım sektörüne) kona-

rak, ücret artışlarını ve kamu harcamalarını kısarak bir denge kurmak bir yol; aksine bu harcamaları enflâsyona gitmeden daha fazlalaştırmak, buna karşılık mal üretme gücümüzü şimdiki seviyenin çok üstüne çıkararak ve ekonomimizi kuvvetlendirici ve teşvik edici tedbirler alarak yeni bir denge kurmak da başka bir yoldur.

İhracatımızı kısıtlayan etkenlerle bunları bertaraf etme yolları üzerinde realist açılardan seminerde pek fazla birşey söylenmiş sayılmaz. İşin teoriden pratiğe dökülmesinden kaçınılmış olduğu görülmekteydi. Geri memleketlerde ihracatın arkaik karakter taşıdığı, küçük ellerde toplandığı, piyasaların kurulamadığı, malların standardize edilemediği bu memleketlerde örgütleşme ve kapitalist ekonomi düzenine (daha çok devletin yardımı ve çok kez doğrudan doğruya müdahalesiyle) kavuşma çözümlenecek başlıca davadır. Koloni ya da açık pazar olmalarına göre tarihî gelişimleri ve durumları birbirinden farklı olan geri kalmış memleketler arasında Türkiye'nin kendine özgü yeri ve meseleleri vardır. Böyle bir semineri tertip etmekle büyük başarı gösteren Konferans Heyetinin bu özellik ve sorunlar üzerinde de incelemeler yaptırması yerinde ve yararlı olurdu.

İhracatın gelişmesi ve en kısa zamanda ithalâtımızı karşılayabilecek duruma gelmesi, ekonomi politikamızda ve plânlamada ilk hedeftir. Fakat bu hedefe nasıl varacağımızı kesinlikle bilmediğimiz anlaşılıyor. Seminerde Prof. Yenal, Beş Yıllık Kalkınma Plânında bu tedbirlerden ziyade yuvarlak lâflarla bir takım temennilerin yer almış olduğuna işaret etmiştir. Bu bakımdan Ekonomik ve Sosyal Etüdler Konferans Heyetinin bu hayatî sorunumuzu ele alarak araştırmalar yapması son derece isabetli olmuştur. Bu konudaki çalışmalar 10 gün süren bu seminerle bitmemiştir. Heyet Başkanı sayın Nejat Eczacıbaşı, birkaç ay sonra bir yeni seminer yapılacağını açıklamıştır. Umarız ki bu seminer, ortaya atılmış teorik görüşlerin tekrarlanması şeklinde olmayacak; realiteleri ve tatbikat sorunlarını kapsayacaktır.

DEVALÜASYON SAVUNUCULARI VE YAPILAN TEKLİFLER

BİRKAÇ ay evvel İktisadî Araştırmalar Tesisinin yine Büyük Tarabya Oteli'nde tertiplediği para konusundaki açık oturumda genç iktisatçılarımız devalüasyonu savunmuşlardı. Son seminerde de genç iktisatçıların yanı sıra belki de bunlardan daha da ileri giderek sayın Kemal Kurdaş, dış ticaretimizin gelişmesi bakımından paramızın devalüasyonunu hararetle savundu. Kurdaş, şunu istiyordu:

İzlenecek kambiyo kuru siyaseti, denge kur'una uygun ve onunla paralel olmalıdır. Uygulama şekilleri çeşitli olabilirdi:

1) Kur'un piyasa kuvvetlerine göre serbestçe taayyününe müsaade edilir.

2) Kur, resmî ve sabit tutulur. Başlangıçta denge kuruna göre ayarlanır, denge bozulunca yeniden ayarlanır. Kambiyo kontrolu kaldırılıp kontrol para, kredi, mal kısaca çeşitli ekonomik tedbirle yapılır ve böylece resmî kurun denge kurundan ayrılması önlenmeye çalışılır;

3) Resmi kur tek bir kur olarak değil, çeşitli gelirler ve giderler için farklı kurlar şeklinde de tesbit edilebilir. Fakat ortalama, denge kura eşit olmalıdır.

Kemal Kurdaş, 1958'de doları 280 kuruştan 900 kuruşa çıkaran devalüasyonun bile yeterli olmadığını ve Türk parasının fazla değerlendirildiğini söylemiş, ve tebliğinin sonunu şöyle bağlamıştır:

> «Uzun süre ısrarla izlenmiş bu kambiyo kur politikası Türkiye'ye, her yöniyle ekonomimizin aleyhinde işleyen, fakat sadece bir grup ithalâtçı, mutavassıt ve nüfuz tüccarının çıkarlarına hizmet eden bir düzen getirmiştir. Bu politika Türkiye'nin kalkınma geyretlerini ciddi şekilde frenlemiştir. Denebilir ki, geçen 20 yıla yaklaşan düzende, Türkiye'nin ekonomik politikasında yaptığı en büyük hatalardan biri, kambiyo kuru politikası olmuştur.»

ROBERT Kolej Profesörlerinden Oktay Yenal da aynı tezi savunmakta, üstelik kesin bir teklif de ortaya atmış bulunmaktadır. Yenal'a göre, Türki-

ye'nin dış dünya ile alış verişinde fiat makanizmasını hâkim kılmaç için gerçekçi bir kambiyo kuru tayin etmek ve bunu devam ettirebilmek, ithalât üzerindeki maddî kontrolleri azaltmak lâzımdır. Hedef, alınacak iktisadî ve malî tedbirlerle serbest kura doğru gitmek, ithalât üzerine konmuş bütün tahditleri kaldırmaktır. Yapılan tekliflerin esasları şöyledir:

a) Şimdiki ithalât rejimimizde tasnilfere yakın aşağı yukarı tekabül eden üç sınıf ithalât listesi olacaktır: (I) Aşağı yukarı şimdiki liberasyon listesinde malları kapsayan bir sabit kur listesi; (II) Aşağı yukarı şimdiki kotaları kapsayan serbest kur listesi; (III) Şimdiki liste dışı kalan malları kapsayan bir yasak mallar listesi.

b) Sabit kur listesinden ithal edilen mallara uygulanan kambiyo kuru 13.50 TL. = 1 dolar olacaktır.

c) Serbest kur * listesindeki mallar, ihracatçılardan satın alınan döviz sertifikaları ile ödenmek şartiyle, istendiği miktarda ithal edilebilecektir.

d) İhracatçıların döviz kazançlarının yarısını ithalâtçılara döviz sertifikası şeklinde satmalarına müsaade edilecektir. İhracatçılar döviz kazançlarının öbür yarısını, şimdi olduğuna benzer şekilde 13.50 TL. = 1 dolar sabit kur üzerinden Merkez Bankasına devr edeceklerdir.

f) İkili anlaşmalardaki mallar, hangi listede olduklarına göre, ya sabit kurdan veya serbest kurdan ithal edilecektir.

g) Bütün diğer dış ödeme işlemleri sabit kur üzerinden yapılacaktır.

h) İthalâtta damga resmi ve yüksek teminat depozitoları kaldırılacaktır.

İTİRAZLAR KUVVETLİ, FAKAT ZAMAN ÇOK AZDI

DEVALÜASYON üzerine seminerin son iki günü yapılan tekliflerin görüşülmesine çok az vakit ayırılmıştır. İki üç dakika içinde konuşanlardan çoğu, dış ticaret davâsının bir kur ayarlaması yoliyle çözümlenebileceği, bu ayarlamanın ana mesele değil, belki ana meselelerle birlikte ele alınabilecek talî bir mesele olduğu noktasında görüş birliği içinde olduklarını belirttiler. Kimse para değerinin denge kuruna eşit olması, başka bir deyimle resmî ve serbest kurlar arasında fark bulunmaması aleyhinde konuşamazdı. Ama bu hedefe varmanın yolu, devalüasyon yapmak değildi. Hattâ devalüasyon hükûmetleri bu gayeye ulaşmak için çabalar harcamadan kurtaracağı ve üstelik ekonomiyi sarsarak, fiat dengelerini bozacağı için memlekete çok zararlı olurdu.

1958'de bir devalüasyon yapılmış, Kemal Kurdaş'a göre Türk parasının dolara göre denge kuru 12 - 13 lira arasında olması gerekirken az değerlendirilerek 9 lira tesbit edilmişti. Aradan 10 sene geçti; bu denge kuru hâlâ aynı seviyede kaldı: Resmî kur 9 lira, serbest kur 12 - 13 lira. Demek 10 senede yeni bir devalüasyonu gerektirecek derecede kurlar arasında bir fark belirmemiştir. Şimdi gaye, aradaki sabitleşmiş farkı, alınacak tedbirlerle ortadan kaldırmak ve özellikle ekarın büyümemesine çalışmaktır. Devalüasyon, her yerde iktisatçıların sıkıntılar karşısında hükûmetlere yaptıkları ilk teklif oluyor. Profesör Üstünel, seminerde esprisini yaptı: Askerler sıkıntılar karşısında bomba, iktisatçılar da devalüasyon tavsiye ederler, dedi. Bir konuşmacıya göre Kemal Kurdaş, uzun sene içinde bulunduğu Para Fonunun havasından kurtulamamış ve onun öğütlerinin etkisi altında kalmıştı.

Değerli genç iktisatçı Prof. Yenal, probleme biraz yumuşak bir çözüm yolu bulmaya çalışmış; fakat pratik hayat tecrübesi olmadığı için, karışık ve istenen hedefe pek uymayacak ve uygulanması çok güç olacak bir teklifle ortaya çıkmıştır.

Bununla beraber gerek Kemal Kurdaş'ın, gerek Yenal'ın görüşleri ve hattâ yaptıkları teklifler üzerinde durulmaya, enine boyuna incelemeler ve tartışmalar yapılmaya değerli olduğuna şüphe yoktur. Hemen «Evet» denemiyeceği gibi, «Hayır» demek te yerinde olmazdı. Konferans Heyetinin devalüasyonu ayrı bir seminere konu yapmasını, fakat çalışmalara bankacılar, ihracat ve ithalâtçılar ve resmî sektörle akademik karyer dışında bu konuda tecrübe ve bilgisi olanların da katılmasının sağlanmasını temenni ederiz.

Devalüasyon teklifi üzerine bir iştirakçi bir ecnebi profesör, birkaç dakikaya sığdırılan konuşma süresinde aşağı yukarı şunları söyledi:

«Hedefiniz nedir? Kambiyo kurunu değiştirmek, gerçekçi kur yapmak istiyorsunuz. Hedefinize böyle mi varmayı düşünüyorsunuz? İdarî teşkilâtınız, kamu teşebbüslerinin idarî ve politik baskısı altında bulunması, para, kredi ve fiat mekanizmaları arasındaki tutarsızlık, himaye politikanızdaki sakatlık, sektörlerin dengesiz gelişmesi bu haldeyken ve iktisadın tekrar organize edilmesine girişilmeden gerçekçi kur yapmak sizi hangi hedefe götürecektir?. Korkarım ki, işe buradan başlarsanız, o zaman iyi kötü kurulmuş olan dengeleri de bozmuş ve daha kötüleşmiş olursunuz. Eğer hedefiniz ihracatı arttırmak ise buna daha başka ve daha basit yollarla varabilirsiniz. Şayet liberalleşmek istiyorsanız bunun da başka yolları vardır. Kambiyo kurunu, çıkabilecek problemlerın üzerinde uzun uzadıya incelemeler yapıp düşünmeden değiştirmemenizi tavsiye ederim.»

Prof. Bruno, İsrail'de yapılan devalüasyonun hatalı bir iş olduğunun sonradan anlaşıldığını da açıklayarak, meseleye tek yönlü bakmanın tehlikelerine değinmek istedi. Yine ecnebi iştirakçilerden Prof. Smite, alınacak tedbirlerin tedrici olması, sarsıntısız yapılması gerektiğine dokundu. Çok genç olmasına rağmen bilgi ve görüşleri hayranlık uyandırmış olan Hintli profesör Bhagwati bile sert davranışlardan çekinme taraflısı gözüktü ve develüasyon konusunda çekimser davrandı.

İLİM ADAMI YOL MU GÖSTERMELİ YOKSA OLAYLARI TAHLİL EDEREK TERCİHİ POLİTİKAYA MI BIRAKMALI?

POLİTİK hayatımız bakımından üzerinde durulması çok yerinde olan bir sorun seminerde dolayısiyle ortaya atılmış oldu. Prof. Okyar, yorumunu yaptığı doçent Tunçer'in tebliğinde bir teklif getirilmemiş olduğunu eleştirdi. Bir başka gün de sayın Kasım Gülek, Prof. Yenal'dan müsbet ve kesin çözüm yolları göstermesini istedi. Biri ilim adamı, öteki politikacı bu konuda birleşmiş gözüktüler. Ortaklaşa şu fikri paylaştılar: İktisatçının vazifesi yalnız teorik alanda kalmayarak yollar bulup göstermek ve bunların uygulanmasına çalışmaktır. Biz bu görüşün hayatımıza mal olmasından endişe duyuyoruz.

İlmin politikaya karşı üstünlük kazanması tehlikelidir ve başka bir şeydir; politikanın ilimden yararlanması faydalıdır ve başka bir şeydir. Bizde tek taraflı politikanın karar verip istediğini yaptığı mutsuz devirlerin bir etkisi olarak, kararın ilim tarafından verilmesini savunan görüşler aydın çevrelerde zaman zaman belirmiş ve bu yönde mücadele yapanlarda çıkmıştır. Plânlama teşkilâtından topluca istifalar bu yüzden olmuştu. Böyle bir prensibe bağlanmanın ne demek olduğunu sayın Prof. Okyar'ın ve sayın Kasım Gülek'in de, biraz düşününce anlayacaklarına eminiz. Teorisyenlerin incelemeleri, eleştirmeleri toplum için mutlaka şarttır. Bunda hiç şüphe etmemek lâzımdır. Kanunlarla siyasî otoriteler işlere girişmeden önce onlara baş vurmaya ve görüşlerini istemeye zorunlu tutulmalıdırlar. Fakat onların dediğini yapma yükümlüğü aslâ konmamalıdırlar. İlim kendi fonksiyonunu, politika da kendi fonksiyonunu yapmalıdır. Hiç biri ötekine hâkim olamamalı, hepsi ayrı ayrı çalışmalıdırlar. Toplumları eskiden din idare ederdi. Politikacılar yapacakları işler için din adamlarından fetva alırlardı. Politikacı sınıfının din sınıfına ağır bastığı yerlerde ilmin politika emrine girdiği ve meselâ bizde Osmanlı devrinde, Saltanatın arzusuna uygun fetva verecek resmî ulema yaratıldığı herkesin bildiği tarihî bir gerçektir. Şimdi modern toplumlarda ilmi dinin yerine koymak, aynı sonucu verebilir. Ve bu sonuç topluma olduğu kadar ve belki de daha fazlasiyle ilme zarar verir.

SONUÇ

BİZ kalkınma bakımından dış ticaret gibi en hayatî bir dâvamızın çözüm yolları üzerinde bu derece kaliteli ve olgun fikirlerin ortaya atılmasına ve tartışılmasına vesile olan böyle bir seminer düzenlemiş olmasından dolayı Ekonomik ve Sosyal Etüdler Konferans Heyetine en içten tebriklerimizi sunarız.

Açık Oturum..

54. Oturum

Komünizm Özgürlüğe ve Bağımsızlığa Neden Karşıdır?

Oturuma katılanlar: Biz — TİP Lideri — Solcu Yazar — Sosyolog — Hukukçu Profesör — İdareci — TİP Milletvekili — Sosyalist aydın — Tarihçi.

BİZ — Varşova Paktı üye devletlerin Çekoslovakya'yı işgal etmeleri karşısında bizim sosyalist yazar ve politikacılar hayli tepki gösterdiler. Bu olay bütün dünyada sosyalist akımlara çok ağır darbe oldu. Şimdiye kadar demokratik memleketlerde propaganda için kullandıkları ve ideolojilerine dayanarak yaptıkları sloganların hemen hepsi yıkıldı. Barışçılık, milletlerin özgürlüğüne ve bağımsızlığına saygı, ulusal kurtuluş mücadeleleri gibi parlak lâfların birer maske olduğu anlaşıldı. Bu durum karşısında bizim solcularımız, genellikle Çekoslovakya'nın işgali olayını kınamakla beraber, şaşılacak bir taktik kullanarak bu olaydan şu sonucu çıkardılar: Ne Rusya, ne Amerika'ya bağlanmadan millî bağımsızlık. Ruslar Çekoslovakya'da ne yapmışlarsa Amerikalılar da Yunanistan'da onu yapmışlardır. NATO'ya girmiş ve Amerika'ya bel bağlamış olan Türkiye'nin de başına yarın Amerikalılar tarafından aynı felâket gelebilir.

İlk bakışta insanı çok şaşırtacak gibi gelen bu tezi ortaya atan TİP Liderini, bugünkü oturumumuzda dinleyeceğiz. Ayrıca aramızda bulunan sosyalist yazar da konuşacaklar.

Buyurunuz sayın Genel Başkan..

TİP LİDERİ — **Varşova Paktı üyesi Çekoslovakya'nın müttefikleri Sovyet Rusya ile Polonya, Macaristan Bulgaristan ve Doğu Almanya'nın saldırısına uğramış olması Yurdumuzda ve dünyada haklı bir infial uyandırmıştır. Bu bir trajedidir. Bu trajedi Amerika ile ilişkilerimiz bakımından bizi uyarmaya yarayan son derece önemli bir ibret levhası teşkil etmektedir.**

Çekoslovakya olayları, askerî blokların küçük üyeler için asıl tehlikenin blokun lideri durumunda bulunan güçlü müttefiklerden geldiğini ve gerçekte küçük devletler bağımsızlığını bu bloklara girdikleri anda kaybettiklerini çırılçıplak ortaya koymuştur. «Ortak savunma» kavramı, askerî ittifakların küçük devletler için, gerçekte büyük devletin çıkarlarının bir tâbii olarak söz konusu olmaktadır. Ve böyle olduğu için de küçük devletlere askerî ittifakların ileri karakolu olmak gibi nankör ve gerçek güvenlik ve bağımsızlıkları ile bağdaşmayan bir rol düşmektedir.

Çek faciasının ortaya sürdüğü ikinci bir gerçek de, bağımsızlığın sosyalizmin vazgeçilmez bir unsuru olduğudur. Millet-

ler kendi sosyalizmlerini, kendi imkânlariyle ve millî bağımsızlıklarına kıskançlıkla sarılarak kuracaklardır. Amerikan emperyalizminden de, Sovyet tahakkümünden de aynı uzaklıkta kalmaya dikkat edeceklerdir.

Bu iki noktada, yani askerî ittifakların küçük devletler aleyhine işlediği hususiyle, Türkiye sosyalizminin millî ve bağımsız bir hareket olduğu hususu, Türkiye İşçi Partisi'nin tezlerinde ne kadar haklı olduğunu Çekoslovakya olaylarından sonra bir kere daha ispatlamıştır.

Bu durumda Amerika ile ilişkilerimizin, millî bağımsızlık, egemenlik haklarına tam saygı, hukukî ve fiilî tam eşitlik esaslarına göre derhal yeniden ayarlanması hayatî bir önem kazanmıştır. Türkiye'nin NATO'dan çıkması, ikili anlaşmaları feshederek Amerikan askerî üslerini tasfiye etmesi artık savsaklanmayacak bir zorunluk haline gelmiştir.

Amerika, şimdi Sovyetlerin Çekoslovakya'da yaptığını Yunanistan'da yapmış ve bir askerî darbe ile kuvvet gösterisine girişmiştir. Uyanık olmalıyız. Yunanistan ve Çekoslovakya olayları «Dünya ikiye ayrılmıştır; varlıklarını korumak için küçük devletler ya Sovyet uydusu, ya Amerika uydusu olmak zorundadır» şeklindeki yıllardır tekrarlanan sözlerin nasıl haince bir tuzak olduğunu apaçık ortaya koymuştur. Bu tuzağa milletçe karşı çıkmalıyız. Türkiye için bir tek yol vardır:

Ne Amerika, ne Sovyet Rusya, ne de herhangi bir başka devletin dümen suyu. Türkiye için tek çıkar yol kayıtsız şartsız bağımsızlık yoludur; millî şeref ve haysiyet yoludur.

BİZ — Şimdi söz solcu yazarındır.

SOLCU YAZAR — Çekoslovakya'nın işgali sosyalizme beklenmedik bir darbe oldu. Rusya kendisini hâlâ büyük devlet alışkanlığından kurtaramadığını da bütün dünyaya gösterdi. Neden oldu bu olay? Genel kanaat şudur: Bir yenileşme hareketiyle iktidara gelmiş bulunan Dubçek ve arkadaşlarının tutumu Sovyetler Birliğini, özellikle Prag'ın Batı Almanya ile diplomatik ilişkiler kurması Doğu Blokun güç duruma sokacağından korkulmuştur. Moskova, ayrıca, Dubçek'in uygulamaya başladığı ekonomik programın başarısızlığa uğraması halinde Çekoslovakya'nın, tıpkı Yugoslavya ve Romanya gibi, Batı sistemine daha fazla yaklaşmasından endişe duymuştur. Daha önemlisi Çekoslovakya'da hızlı şekilde gelişen liberal akımın Doğu Almanya, Polonya ve bizzat Sovyetler Birliğine sıçraması halinde, kendilerini hâlâ Stalin döneminin tutuculuğundan kurtaramamış olan Kremlin yöneticilerini telâşlandırmıştır.

Bundan sonra ne olacaktır? Bazı yorumculara göre Sovyetler Birliği ile Birleşik Amerika iki büyük devlet olarak dünyayı nüfuz bölgelerine ayırmışlardır ve gösterilen tepkiler ne olursa olsun bu tutumlarını sürdüreceklerdir. Buna karşı bizim tutacağımız tek yol bağımsızlık ve özgürlüğümüzü korumaktır. Bu da ancak sosyalizmle mümkün olur. Amerikan emperyalizmine de, Sovyet müdahalesine de en güçlü tepki sosyalistlerden gelmiştir. Bunun en son örneği Çekoslovakya halkının gösterdiği asîl direnmedir. Sosyalizmin artık Sovyetlerin tekelinde olmadığını, bütün dünya halklarının bağımsız ve özgürlükçü sosyalist yönetimini kendi ifadeleriyle er - geç güçleştirebileceği inancındayım.

Bununla beraber, Çekoslovakya'nın işgali, Batı Almanya'da doğan Neo-Faşizmin Doğu Almanya'ya karşı yapmaya başladığı politik saldırılara bir cevap olabilir.

Çekoslovakya zaten komünizmden evvel endüstrileşmiş bir memleket olduğu için Batı ve Doğu Almanya arasında kapitalizme bir köprü de olabilir. Çekoslovakya'nın işgali bütün sosyalistleri sarstı. Ama belki olayın derinliğinde yatan nedenleri bilmediğimiz için sarsıldık. Biraz daha beklemeliyiz.

SOSYOLOG — Tartışmalarda konuyu sınırlarından taşırmamak için müsaade ederseniz, şimdi her iki konuşmacının tezlerini maddeler halinde özetlemek istiyorum:

1 — Askerî itifaklar, küçük milletlere ileri karakolluk vazifesi yükleyen ve sadece ön-

der devletin çıkarlarına uygun olan anlaşmalardır. Küçük milletler (ister NATO, ister Varşova Paktı, ya da bir başkası olsun) bu anlaşmalardan çıkmalıdırlar.

2 — Bağımsızlık ve özgürlük sosyailzmin vaz geçilmez unsurudur.

3 — Her millet kendi sosyalizmini kendisi kurar.

4 — Amerika ile Sovyetler Birliği dünyayı nüfuz bölgelerine bölmüşlerdir. Her iki emperyalizme karşı olmalıyız.

TİP BAŞKANI — **Pardon; Amerika emperyalizmi, Sovyetler Birliği tahakkümü. Çünkü Sovyetler Birliği tahakküm etmekte ise de emperyalist değildir.**

SOSYOLOG — Evet öyle söylemiştiniz. Üzerinde durmamıştım. Konuşmanızda Amerika için emperyalist derken, Rusya için yalnız tahakküm lâfını kullanmıştınız. Uyarmanıza teşekkürle özetlememe devam ediyorum:

5 — Çekoslovakya'yı Varşova Paktı devletlerinin işgal etmeleri bizim için bir uyarı olmalıdır. Bu olaydan ders alarak Amerika ile ilişkilerimizi yeniden ayarlamalı, NATO'dan ayrılmalı ve yurdumuzdaki Amerika üslerini ve askerlerini hemen tasfiye etmeliyiz. Türkiye ancak Bloklar dışı kalarak bağımsızlığını ve özgürlüğünü koruyabilir.

Şimdi bu tezin akıl almayacak derecede çelişmelerle dolu olduğuna dair bir iki örnek vereceğim:

Sosyalist konuşucular, Çekoslovakya'nın işgali olayını sosyalizme vurulmuş bir darbe olduğunu kabul ediyorlar. Bu darbe, komünist bloka girmiş memleketlerin savunma gücünü teşkil eden Varşova Paktı kuvvetleri tarafından vurulmuştur. Çekoslovakya'nın böyle saldırıyı karşılayacak Milletlerarası bir askerî ittifaka girmesi de düşünülemezdi. Sosyalistlerimiz diyorlar ki, mademki Varşova Paktı bir memleketi işgale yol açmıştır, NATO'da kalırsak bizi de NATO devletlerinin askerleri gelip işgal edebilir. Bağımsızlığımız ortadan kalkar.

Dünyada, tâ Eski yunanlılardan bugüne kadar böylece mantık dışı bir tezin ortaya atılmış olduğuna dair kolay kolay örnekler verilemez. Hani kurdun kuzuyu parçalamasından önce ileri sürdüğü meşhur «suyumu bulandırıyorsun» mazereti gibi bir şey.. Varşova Paktı olmasaydı, Rusya Çekoslovakya'yı işgal etmez miydi? Ama Atlantik Paktı olduğu için Rusya Türkiye'yi kolay kolay işgal edemez. Bizim bu Pakt'tan yani NATO'dan ayrılmamızı, Amerika'nın üslerini ve asaskerlerini tasfiye etmemizi ve Amerika'ya «defol git» dememizi isteyenler, kurdun gelip bizi parçalamasına mı çalışıyorlar.

Sovyet Rusya Varşova Paktına dahil olmuş Çekoslovakya'yı işgal ederken, en ufak bir sebep göstermeye lüzum görmemiştir. NATO Paktından ayrılmamız halinde, bize kurdun kuzuya söylediği mazereti aramaya bile lüzum görmeden saldırmasına kimse şaşmayacaktır. Sosyalizm ulusal bağımsızlığa dayanırmış ve onu sağlarmış!.. Farzediniz ki sosyalistlerimizin dediklerine milletçe inanarak, ne Rusya'ya, ne Amerika'ya dayanmadan kendi başımıza sosyalist bir rejim kurduk. Bu rejim, Çekoslovakya'nın kurduğu sosyalist rejimden daha mı sol olacaktır? Çekoslovakya tamamen komünist.. Ama biraz liberalleşelim, hürriyet havası içinde komünizmi yaşatalım deyince hem bir askerî ittifakla aralarında bağımsızlık andı içmişlerken, Rusya geldi, memleketi işgal

UTANALIM!

Napoli'de limanı geziyorduk. Mendireğin bir yerinde bize bir çöp yakma fırını gösterdiler. Limanda özel çöp motorları her gemiye gidip aldıkları ve temizleyici motorlarında deniz yüzünden topladıkları çöpler buraya getirilir. yakılırmış. Hiçbir gemi, hiçbir kimse denize çöp atamazmış; cezası ağırmış.

Bizde deniz en tabii çöplük. Deniz kenarlarındaki evlere çöpçü bile uğramaz; bütün çöpler denize atılır. Hattâ Belediye bile topladıklarını geceleri denize döker. Dünyanın en güzel denizi, plâjları bizde çöp deryası halinde.

Bu derece müstesna tabiat güzelliklerini elimizle bozduğumuz için bütün dünyaya karşı utanalım!..

etti. Rusya'nın ılık denizlere girmek için asırlarca gözünü diktiği bir memlekette tek başımıza kalarak, ne Rusya'ya ve ne de Amerika'ya dayanmayarak, sosyalizm kuracağız ve bu da komünizm olmayacak, bize uygun cinsten olacak; sonra da Rusya bizi rahat bırakacak; özgürlüğe, bağımsızlığa saygı gösterecek; hangi cins sosyalizm yaparsak yapalım, bizi rahat bırakacak!

Sosyalistlerimizin Çekoslovakya saldırısından sonra olsun, «NATO'dan ayrılalım» dediklerinden dolayı pişmanlık göstermeleri, vatanseverlik duygularını belirtmeleri gerekirdi. Böyle yapacak yerde aksine akılları donduracak kadar mantıksızlığa düşmüşlerdir. Ve memleketimizi, Sovyet istilâsına karşı yapayalnız ve güçsüz bırakmaya çalıştıklarını açıkça ortaya koyarak vatan ihanetine saptıklarını göstermişlerdir.

BİZ — **İthamlarınız biraz ağır olmuyor mu? Sayın TİP Lideri ve sayın Solcu yazarın bağlandıkları doktrinin samimi savunucuları olduğu için böyle konuşmuş olmaları da mümkündür. Onların Çekoslovakya işgali dolayısiyle Sovyet Rusya'yı kınadıklarını da duyduk.**

SOSYOLOG — Ben de böyle olmasını, aldanmış olmalarını dilerdim. Ama, ne yapalım ki, sözleri ve davranışları ortadadır. Çelişmeler de apaçık meydanda. Sovyetlerin Çekoslovakya'yı işgalleri ne ise, Yunanistan'da yapılan askerî ihtilâl de aynı şeymiş.. Nasıl söylenebilir bu lâflar? Onlar herkesi kör, âlemi sersem mi sanıyorlar?

BİZ — Anlaşılan siz fazla heyecana kapıldınız. Müsaade ediniz de başka arkadaşlar konuşsunlar; siz biraz dinleniniz.

HUKUKÇU PROFESÖR — **NATO'ya hücum, komünist taktiğinin başında gelir. Bunu bilmeyen yoktur. Memleketimizde aşırı bir solun son aylarda bütün saldırısı NATO'ya idi. Sovyetler'le Varşova Paktı devletlerinin Çekoslavakya'yı işgalleri, bu Türk milletine ihanetten başka manâ taşımayan saldırıların mahiyetini apaçık ortaya koymuştur ve Türk kamu oyuna solun tehlikesini bir kat daha anlatmıştır. Durum böyle olduğuna göre bizim solcularımızın başlarını önlerine eğerek hiç olmazsa bugünlerde sus - pus olmaları beklenirken, tersine bu olayı NATO'ya yeniden hücuma vesiyle yapmaları şaşılacak şeydir; kurnazlığın ötesine geçen bir cür'ettir.**

Milletlerarası komünist taktik ve staratejisine uygun olarak solcularımızın özellikle son zamanlarda NATO'ya hücum etmelerinin, hiç bir şeyden haberi olmayan gençlerdeki millî duyguları kamçılayarak saflarına çekmelerinin nedeni bellidir: 4 Nisan 1949'da akdedilen ve 1952 yılından beri Türkiye'nin de taraf olduğu NATO Andlaşmasının 13'ncü maddesine göre, bir yıl evvelden haber vermek şartiyle Andlaşmaya girmiş memleketler, Andlaşmanın 20'nci yürürlük yılında bu kuruluştan çıkabilirler. NATO Andlaşmasının 20'nci yılı 1969'da tamamlanacağına göre, aşırı solun büyük bir kampanyaya girişerek hükûmeti NATO'dan çıkma ihbarında bulunmaya zorlaması için çırpınıp durdular; ayaklanmalar bile düzenlediler.

Bilindiği üzere Kuzey Atlantik Paktı Teşkilâtı ya da kısaca NATO, insan onurunu, kişi hürlüğünü, hukuk ve kanun prensiplerini hiçe sayan komünist tehlikesine ve saldırısına karşı, demokrasi rejimini ve hukukun üstünlüğü prensibini savunmak maksadiyle hür demokrat memleketlerin Washington'da imzaladıkları bir paktla kurulmuştur. 17 Mart 1948'de İngiltere, Fransa, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg arasında imzalanmış olan ve bir savunma ittifakının birinci merhalesini teşkil eden Brüksel Andlaşması, aynı senenin 11 Haziranında Amerika Senatosunun verdiği tarihî karardan sonra çevresini çok genişletmiş; Birleşik Amerika, Kanada, İtalya, İzlanda, Danimarka, Norveç ve Portekiz'in katılmasiyle 4 Nisan 1949'da 12 devlet tarafından kurulan kuvvetli bir savunma paktı halini almıştır. NATO'ya Türkiye ve Yunanistan'ın katılması 18 Şubat 1952'de olmuş ve 9 Mayıs 1955'de Batı Almanya'nın girmesiyle de NATO üye devletler sayısı onbeşe yükselmiştir.

NATO, ucuz komünist propagandasının iddia ettiği gibi bir tecavüz mekanizması değil, özgür Avrupa milletlerini özgürlük ve demokratik rejim ve gelenek-

lerini korumak için komünist tehlikelere karşı Birleşmiş Milletler Andlaşmasının 51'nci maddesine uygun olarak akdettikleri bölgesel bir savunma teşkilâtından başka birşey değildir. Buna rağmen Türkiye'deki aşırı solun hesabı şudur: Batının politik, kültürel ve askerî bakımlardan ayrılmaz bir parçası olarak kaldıkça bu memlekette komünizmin başarı sağlaması imkânsızdır. Öyle ise Türkiye bir an evvel bütün bu bağlardan sıyrılmalı veya koparılmalıdır.

Türkiye'nin İkinci Kurtuluş Savaşı, NATO'dan ayrılmakla başlar diye propaganda yapılmaktadır. Bunun ne haince hesaplara dayandığı Türk kamu oyunca pek güzel anlaşılmaktadır. NATO olduğu için İkinci Dünya Savaşından sonra Avrupa'ya karşı komünist saldırıları önlenebilmiş, bir sınırda durdurulabilmiştir. NATO memleketlerindeki Amerikan üslerinin bulunmasını Sovyetler kendilerine yapılacak bir saldırı hazırlığı gibi göstermeleri bir politika taktiğinden başka birşey değildir. Bu konuda Sovyetler propagandalarla yetinmemekte, tehdide kadar gitmektedirler. Zira Sovyetler bir saldırılarına karşı en etkili savunmanın bu üsler sayesinde olabileceğini pek iyi bilmektedirler.

NATO'nun Doğu ile Batı arasında gerginliği artırdığı ve dünya barışını tehlikeye soktuğu iddiaları da maksatlı bir komünist propagandasıdır ki, tamamen gerçeklere aykırıdır. İş büsbütün tersinedir. Bu Andlaşma sayesinde Doğu ile Batı arasındaki gerginlik yumuşama havası içinde azalmaya yüz tutmuştur. 12 Mayıs 1949'da Sovyet Rusya, Berlin ablukasını kaldırmış, Sovyetler Yunanistan'daki komünist ayaklanmayı fiilen desteklemekten çekinmiş; kısacası bu Pakt komünistlerin Avrupa'da askerî hareketlerini köstekleyerek durdurmuştur.

Avrupa memleketleri içinde tehdit ve tehlike altında bulunanlar, NATO Paktına girmemiş, ya da girememiş olanlardır. İkinci Dünya Harbinden sonra Sovyetlerin işgalleri altına giren ve böylelikle komünist blok içinde kalmaya zorlanmış bulunan memleketler, Sovyet baskı ve istilâsına açık bulunmaktadırlar. Sadece bir tek örnek vermek için 23 Ekim 1956'da millî bağımsızlıklarını elde etmek gayesiyle ayaklanan Budapeşte Üniversitelerini takriben Macaristan'da cereyan eden kanlı olayları hatırlatmak kâfidir. İşçilerin de katıldığı bu nümayişler sonunda Macaristan'daki Sovyet egemenliğinin sembolü olan Stalin heykeli tahrip edilmiş; Sovyet müdahalesine rağmen Macar Silâhlı Kuvvetlerinin de desteğini kazanan halk, Başbakan İmre Nagy'nin ağzından 1 Kasım 1956'da bağımsızlığını ve Varşova Paktından çekilme kararını ilân etmiştir. Hani her milletin bağımsızlığı ve özgürlüğü sosyalizmin temel ilkesiydi? Bu karar üzerine Sovyet kızıl ordusu Macaristan'ı istilâ etmiş 25 bin Macarı öldürmüş ve 100 binden fazlasını da yurtlarından etmiştir. Zavallı Başbakan ve arkadaşları idam edilmiş, birçok milliyetçiler ağır cezalara çarptırılmıştır.

Çekoslovaklar, 1956 Macar ihtilâlcileri gibi bir ayaklanma yapmamış, Varşova Paktından çekileceğiz, dememişlerdir. Yapmak istedikleri, sosyalist rejim içinde demokrasi ve hürriyet prensiplerini uygulamaktan ibaretti. Başlarına ne belâ geldi? Bütün dünya gördü. Eğer Sovyet istilâsı karşısında Çekler de Macarların yaptıkları gibi savaşa girişselerdi, orada da on binlerce insanın ölmesi, memleketin altının üstüne gelmesi muhakkaktı.

Bizim NATO'dan çekilmemizi isteyenler, bu örnekleri görmüyorlar mı? Sosyalizmde ne kişilerin, ne milletlerin bağımsızlıkları söz konusu olamaz. Biz NATO'dan çekilmeyi millî çıkarlarımıza uygun bulsak hemen çekiliriz; kimse bize birşey diyemez ve gelip memleketimizi işgal edemez. Ama hemen arkasından Rusya'nın gelip bizi istilâ etmesi, Orta Doğu'ya inip dünyayı kana boğması kimseyi şaşırtmaz.

Sovyetler Varşova Paktını NATO'ya karşı yaptıklarını söylerler. 14 Mayıs 1955'de akdedilen bu Varşova Paktının NATO gibi bir savunma değil, aksine bir saldırı vasıtası olduğu son Çekoslovakya işgaliyle de ortaya çıkmıştır. Hem bu saldırı, Paktın kendi üyelerine oluyor. Yani kolun başa vurması gibi.

Son söz olarak şunları belirtmek isterim:

Solcularımızın NATO'ya ve Amerikan üslerine saldırmaları, Türk milletine ve

Türk vatanına karşı işledikleri hiyanet ve cinayetin birer belgesidir. Çabaları özellikle genç ve dinamik kütleyi, kafaları memleketin sorunlariyle dolu olan yeni nesli parlak sloganlarla kandırmak; düşünme, tartma ve mantığa vurma gücünden onları yoksun bırakmaktır.

Fakat artık Çekoslovakya trejedisinden sonra boruları ötmez. Ne yapsalar nafile.. Ayakları bir kere kendi kazdıkları çukura değmiştir.

İDARECİ — Hukukçu profesörün konuşmasından çok yararlandım. Kendisine teşekkür ederim. Ancak sayın TİP Liderinin söylediklerinden bir kısmı, hem de önemli bir kısmı cevapsız kaldı. Meselâ sosyalizmin bir millî özgürlük rejimi olduğunu ve her milletin kendine uygun bir sosyalizm uygulayacağı iddiası olaylara aykırı düşmektedir. Gidişe ve görünüşe göre de hayatta hiç uygulanamıyacak, böylelikle de sosyalizmle başdaşamıyacak bir ütopidir. Sonra yine sosyalizmin dünyaya barış götüreceği lâflarının da olaylar tarafından desteklendiğine şimdiye kadar şahid olmadık. Gördüklerimiz hep bunun aksi.

Acaba sayın Lider, bunlar şimdi değil, ileride olacak şeyler yani varılacak hedefler midir diyor? Eğer böyle ise bugün sosyalist blok içinde olan memleketlerin millî kurtuluş savaşları yapmaları gerekecek. Bu savaşlar kime karşı olacak. Solcularımız bizi İkinci Kurtuluş Savaşına çağırırlarken, istedikleri şu: NATO'dan çıkalım, Amerikan üslerini ve askerlerini tasfiye edelim, Amerikalıları memleketten kovalım, bağımsız dış politika güdelim.

Bütün bunları isterken Amerika'ya harp açalım demiyorlar. Biz tek taraflı karar alıp uygulayacağız; olup bitecek. Hakikaten menfaatimize uygunsa yapabiliriz de..

Ama, komünist bloka girmiş ve lider devletin uydusu olmuş küçük devletler bunu yapamazlar. Tepelerine hemen Rus askeri biner. Onların kurtuluş savaşı açmaları da mümkün değil. Şu halde sayın TİP Liderinin bağımsızlık ilkesi, millî kurtuluş savaşı ütopisi sosyalist rejimlerde nasıl gerçekleşecek?

SOSYALİST AYDIN — Müsaade ederseniz sayın İdarecinin sorularını ben cevaplandırayım.

BİZ — Sizden önce söz almış olan bir TİP Milletvekili konuşacak.

TİP MİLLETVEKİLİ — **NATO'ya girişimiz, Sovyet Rusya tehdidinden kurtulmak için olduğu iddiası tüm olarak geçersiz ve tutarsızdır. Biz bu Pakta Amerika'nın Rusya'ya muhtemel bir saldırısında topraklarımız üzerinde üsler kurması için girmiş durumdayız. NATO'ya girme kararımızı hep İkinci Dünya Savaşından sonra Sovyetler Birliğini aradaki andlaşmayı feshedip, Boğazlar statüsünün değiştirilmesi, Kars, Ardağan ve Artvinin Ruslara geri verilmesi talepleri dolayısiyle verdiğimiz söylenmektedir. Buna göre Rusya karşısında yalnız kalmamak için Amerika ile yardım andlaşması yaptık ve NATO'ya girdik denmektedir. Oysa ki Sovyetler bu isteklerini 1945'de ileri sürdüler. Biz ise 1952'de NATO'ya girdik. Eğer Sovyetlerin istedik-**

ORTANIN SOLUNU KİM BİLİR?

Sayın İnönü verdiği son demeçte : «Başbakan ortanın solunu anlamıyor» demiş. Sayın İnönü'ye göre ortanın solu sosyalizm değildir.

Bu sözler üzerine CHP Genel Sekreterine bir gazeteci soruyor :

«— Ortanın solu sosyalizm değilse nedir?

Cevap şöyle :

«— Yani komünizm değildir.»

Genel Sekreter çok güç durumda. Gazeteci direniyor :

Ama Paşa değil, diyor.»

«— Yok canım o ortanın solunun ne olduğunu bilmiyor ki...»

lerini gerçekleştirmek ya da memleketimizi istilâ etmek hedefleri olsaydı, aradan geçen yedi sene içinde yapmalarına hiç bir engel yoktu. Sovyetlerin Türkiye topraklarında gözü olduğu bir vehimden, ya da Amerika hesabına bekçilik yapmak ve onların Rusya'ya yapacakları saldırıya katılmak istememizden ibarettir.

1945'deki Rus isteklerinden bizi NATO değil, Stalin'in tehdidine boyun eğmemiş olmamız kurtarmıştır.

HUKUKÇU PROFESÖR — Stalin'in Doğu illerimizi geri alma ve Boğazlarda üs kurmayı istemesi bize bir gözdağı vererek başarabileceği bir davâ idi. O sıralarda Stalin'in Balkanlarda yığınak yapmasına karşılık Amerika'da harekete geçmiş; 1946'da Truman doktriniyle Türkiye ve Yunanistan'a askerî ve ekonomik yardım kapılarını açmış ve bu suretle Batı, NATO Andlaşmasından çok evvel komünizme karşı Türkiye'nin yanında yerini almıştır.

BİZ — **Bu konudaki tartışmaları burada keserek şimdi sayın İdarecinin sorularını cevaplandıracak arkadaşlara söz vereceğiz.**

SOSYALİST AYDIN — Sosyalizm yeni bir rejimdir. Kurulması uzunca bir devrin yaşanmasına, olgunluk basamaklarının bir bir atlanmasına, eski rejimin tasfiyesine, birçok bunalım düğümlerinin çözülmesine bağlıdır. Kapitalizm de böyle kuruldu. Şimdi sosyalizmi dünya üzerinde kurma ödevini üzerine almış olan Sovyet Rusya'nın kendi nüfus kapsamına aldığı memleketlerde kapitalizme karşı hareketlerini kuvvet kullanarak önlemesi kuruculuk vazifesidir. Macaristan'da, Yugoslavya'da kapitalizme doğru beliren ayaklanmalara göz mu yummalıydı? Ama bir kere sosyalizm kurulup yerleştikten sonra milletlerin bağımsızlığı ve özgürlüğü muhakkak gerçekleşecektir.

TARİHÇİ — **Rejimler silâh kuvvetiyle ve zorla uzun süre ayakta tutulamaz ve yaşayamaz. Eski tarihî devreleri bir yana atalım, dünya son iki asır içinde büyük değişikliğe uğradı. Ondan evvelki aşağı yukarı altı bin sene ayrı bir tarihî çağ, son iki asır ayrı bir tarihî çağdır. Bu yüzyılın başlarında ve özellikle Birinci Dünya Savaşından sonra da üçüncü yeni bir çağa geçmenin sancıları ve bunalımları içindeyiz.**

Bu üçüncü çağın sezginlerinden Marks, hareket noktasında ve bağlandığı tarih felsefesinde elinde olmayan nedenler yüzünden çok hatalara düşmüştür. Bilimsel sosyalizm adı verilen doktrine körü körüne bağlananlar, hayatta aksi apaçık belirdiği halde imanlarını sarsmayarak, hakikatleri görmeye ve uyanmaya muvaffak olamıyorlar. Komünizmin insan toplumlarının varacağı son hedef, federalizm ve kapitalizm dönemlerinin bir sentezi olduğu felsefesi, peşinen kabul edilince, bundan akıl yoluyla çıkarılacak sonuçlar da doğru, hayatta olabilecek ve gerçekleşebilecekmiş gibi geliyor insana.. Meselâ sayın TİP Lideri ve sayın Sosyalist yazar, sosyalizm özgürlük rejimidir diyebiliyorlar. Oysa ki sosyalizm özgürlüğün tüm olarak zıddıdır. Meselâ sosyalistlerimizden Yaşar Kemal'in bir yazısında şunları okuyoruz:

«Sosyalist düşüncenin temelinde iptida bağımsızlık yatar. Ekonomik eşitlik sağlanmışsa politik eşitlik, politik bağımsızlık da onun yanındadır.»

Ne güzel, edipçe söylenmiş sözler... Ama o kadar... Hayatta insanın yaratılışını düşününce, toplumun çalkalanışını sezince ve nihayet olup bitenleri görünce gerçeğin hiç de öyle olmadığı derhal anlaşılır. Sosyalist düşüncenin temelinde iptida bağımsızlık değil, mutlak bağımlılık yatar. Bağımsızlığa hiç tahammülü olmayan tek rejim sosyalizmdir. Bugün Sovyet Rusya'da, faşist idaresinden daha koyu düşünde ve eğleminde bağlılık vardır. Hele toplumların, çeşitli etnik grupların, başka bir deyimle milletlerin bağımsızlığı hiç

söz konusu olamaz. Bağımsızlık ve özgürlük ilkeleri anayasalarda ve propaganda konuşma ve yazışmalarında yer alır; hayatta aslâ gerçekleşemez.

Vaktimiz çok daraldığı için özet olarak konuşma zorunluğunu duyuyorum. Varmak istediğim sonuç şu :

Sosyalizm ile komünizmi bir açıdan ayırmak lâzım. Bence sosyalizm, toplumların belirli tarih basamaklarını aşarak vardıkları hürriyet merhalesinde kendiliğinden, yani toplumun hareketliliği ve çalkantısı içinden doğan ve gelişen rejimdir. Komünizm ise zorla tepeden yaratılan ve en aşırı merhalede uygulanmasına girişilen tabiat dışı, insan yaratılışına ve toplum akışına aykırı yapmacık bir rejimdir.

Şimdi tarihin üçüncü çağı başında dünya ikiye ayrılmıştır: Komünist blok, kapitalist blok.

Bu iki blok arasında ölüm-kalım savaşları olup biri ötekini tamamen tasfiye ederek dünyaya hâkim olacağı sanısı yirminci asrın ilk yarısında birçok ilim ve politika adamlarının düşün ve eylemlerine yön vermektedir. Bu inanışın bir batıla bağlanış olduğu artık anlaşılmıştır. Komünist ve kapitalist iki dünya, zamanla ve olayların akışiyle sivri uçlarını törpüleyerek bir sentezde birleşme zorunluğundadırlar. Medeniyet ancak böyle kurtulur ve devam eder. Bu birleşme hangi noktada olacak? Her iki rejim ne fedakârlıklarda bulunacak? Bunları önceden kestirmeye ve tayin etmeye çalışmak, Marks'ın yaptığı ütopiyi bir başka açıdan tekrarlamak olur. Hiç bir zaman dünya tek nizama uymaz. Memleketten memlekete, zamandan zamana, insandan insana değişik olacaktır. İşte bu oluşu sağlayacak hürriyettir. Eğer komünist blok da kapitalist blokun kabul ettiği ölçüde fertlerin ve milletlerin hürriyetlerini ve bağımsızlıklarını kabul ederse, en sol uçta aşırı komünist bir rejimle en sağ uçta aşırı kapitalist rejim arasında serbest, hür ve katıksız ekonomik ve kültürel münasebetler kurulmuş bulunursa o zaman her şey kendiliğinden şekil alacak.

İşte Sovyetlerin, tutucu ve Stalinci olmaktan kurtulamayan Kremlin'in önlemek istediği şey, komünist memleketlerin komünist kalmakla beraber hürriyete ve bağımsızlığa kavuşmaları, kapitalist memleketlerle her türlü ilişkiler kurmaları ve ne olacaklarsa hür bir nizam içinde olmalarıdır.

Şimdi bana bunun sonu ne olacaktır? diye sorabilirsiniz. Kesin olarak şu cevabı verebilirim :

Kremlin mağlûp olacaktır. Milletler uyanıyor; yeni kuşaklar yetişiyor. İnsan yaratılışının temeli olan özgürlüğün bir bora gibi esmeye başlayacağı mevsim mutlâka gelecektir. O zamanı bekleyeceğiz.

Yoksa komünizm bağımsızlık ve özgürlüğe karşı geldikçe uzun süre yaşayamaz, buna imkân ve ihtimal yoktur.

BİZ — Her zaman olduğu gibi bu Oturumumuzda da çok enteresan görüşlerin ortaya atılmasına vesile oldu. Hepinize yazı kurulumuz ve okuyucularımız adına teşekkür eder ve oturumu kaparız.

Duyduklarım ve Düşündüklerim

Yazan : Dr. İlhami MASAR

SEVDİĞİMİZ ÇOCUKLARIMIZ

«Gençlik yaşlılara saygı göstermiyor; moral kurallarına uymuyor; çalışacak yerde gevezelikle vakit geçiriyor»

Bu sözleri bundan 25 asır evvel Sokrat söylemiş:

«Gençler, bizim düşünüş tarzımızı beğenmiyorlar; bizim gerici ve ruhlarımızın paslanmış olduğunu söylüyorlar; işlerine karıştığımız zaman isyankâr oluyorlar; bizlerden başka türlü olmak istiyorlar; giyiniş konusunda da farklı görünmeyi arzu ediyorlar. "Oğlum sakal yakışmıyor" dediğimiz zaman sakalı daha uzatıyorlar. "Kızım eteğin çok kısa" dediğimiz zaman, bacaklarını daha fazla gösteriyorlar. Kendilerini beğeniyorlar; enteresan görünmek istiyorlar; büyüklere, "para insanı mesut etmez, paranız sizin olsun" diyorlar; fakat babalarının parasını da acımadan sarfediyorlar; büyüklere inat, aşırı cereyanlara seve seve kulak veriyorlar, ağabeylerinin telkinlerine kolay kanıyorlar; bir kere de kandıktan sonra da bütün güçleriyle görüşlerini yaşlılara kabul ettirmek istiyorlar ve bu görüşü gençliğin bütün azmiyle savunuyorlar; yaşlılara inat, solcu oluyorlar veya görünüyorlar; harbin ne olduğunu bilmiyorlar, fakat harpten nefret ediyorlar; yaşlıların, daha iyi bir dünya yaratamadığına içerliyorlar.»

Bu sözleri de Almanca «Scala» mecmuasından iktibas ettim.

Bakınız Goethe ne demiş:

«Bahtiyar çocuklar, hayatlarının her devresinde kendilerinin tekâmül etmiş olduklarına, her şeyi diğerlerinden daha iyi bildiklerine inanırlar. Mesut çocuklar, tatlı bir sarhoşluk içinde dünyayı elde etmeleri ve şekil vermeleri icabeden bir varlık telâkki ederler. Her şey onlarındır, herkes onların arzularına boyun eğmelidir.»

Bu sözler de bundan birbuçuk asır evvel söylenmiştir.

BİR dostum bana yana yakıla 12-15 yaşlar arasındaki kızlarından şikâyet ediyordu. «Çocuklara her istediklerini veriyorum; sabahleyin denize giriyorlar, yemek yedikten sonra dışarıya çıkıp arkadaşlariyle geziyorlar; geceleri gençlik partilerine gidiyorlar. Ertesi gün, "öğleden sonra olsun evde kalın; kitaplarınızı okuyun, çalışın" dediğimiz zaman, sanki onlara büyük haksızlık yapmışız gibi surat ediyorlar ve kapıyı suratımıza kapıyarak odalarına çekiliyorlar.»

Sevdiğimiz isyankâr çocuklarımız! Onlar olmasa bu dünyanın tadı kalır mı idi?

ANKARA BİRA FABRİKASI

Geçenlerde Almanya'da Karlsruhedeki memleketin en büyük bira fabrikalarından birinin sahibi olan dostum Höpfner beni ziyarete geldi. Beraberce Ankara bira fabrikasını gezdik. Fabrikayı beğendi. Onca bu küçük fabrikada çalışanların adedinin 650 kişi olduğunu işittiği zaman şaştı kaldı. Daha çok büyük olan kendi fabrikasında yalnız 120 kişi çalışırmış.

Devlet işletmeleri maalesef hep böyle oluyor. Başta olanlar, iltimaslıları aralara yerleştiriyorlar.

İSTANBUL ARABA VAPURLARI SEFERLERİ

1960 ihtilâlinden sonra emir verilmişti. Askerî araçlar vazifede olsun olmasınlar, sıra beklemeden vapura giriyorlardı. Bu hal halk arasında kıymetli ordumuza karşı bir infial uyandırıyordu.

Bu satırlarda bu hali bir iki kere tenkit etmiştim. Memnuniyetle görüyorum ki şimdi emir verilmiş. İçinde general olmayan araçlar sıraya giriyorlar.

Buna diyeceğimiz yok. Bir vali, bir konsolos nasıl sıra beklemiyorsa, bir ge-

neralin de aynı hakka sahip olması uygundur.

ZAVALLI İSTANBUL

Bu şehrin kabahati nedir bilmem. Halk Partili merhum Haşim İşcan, Adalet Partili Belediye Meclisinin muhalefeti karşısında iş yapamaz hale gelmişti.. Şimdi de Adalet Partili Belediye Başkanı, Halk Partili meclisten müşkülât görüyormuş.

Olan, tabii, İstanbula oluyor. İşcan zamanında Taksim'de, Talimhane sokakları asfaltlanmıya başlanmıştı. İşcan vefat etti; herşey olduğu gibi bırakıldı; sökülen kaldırım taşları bile hâlâ daha yaya kaldırımının üstünde duruyor. Hiç olmazsa sokaklar eski haline getirilse... Biz asfalttan vazgeçtik!

Bizde hep böyledir, bir Tarım Bakanı hayvancılık meraklısıdır; o gider yerine gelen toprak erozyonuna ehemmiyet verir; yenisi gelir, mededi Sonara buğdayından bekler.

Bakalım, yeni Belediye Başkanı ele ne alacak? Herhalde yeraltı geçitleri yapmayacaktır. Talimhane sokaklarını da asfaltlatmayacaktır.

Dedim ya, zavallı İstanbul!

(Barış: 111)

Dış âlem - Olaylar

Çekoslovakya

Dr. İlhami MASAR

ÇEK faciası hakkında haftalardan beri bilen de yazdı bilmeyen de yazdı. Birgün bu mevzu da kapanacaktır. Macaristan faciasında da öyle olmuştu. Dünya kamu alâkası başka çevrelere dönecektir.

Sovyet müdahalesine üç sebep gösterilmektedir:

1 — Zaten feveran halinde olan kendi gençliklerine liberalizm mikrobunun aşılanması korkusu!

2 — Çekoslovakya'nın tarafsızlaşması ile Varşova paktının zayıflaması!

3 — Komekon isimli ekonomik imparatorlukların yıkılması!

Fakat basın bir nokta üzerinde fazla durmadı. O da Çeklerin Amerika'dan askerî yardım görmelerinin hiç bir zaman konu olmayışıdır.

Amerikalılar, Doğu Avrupa'yı Ruslara bırakmışlardır. Rusya da ne NATO ülkelerine, ne de Güney Amerika memleketlerine müdahalede bulunmaz. Aralarında öyle anlaşmışlardır. Bunların dışında her yer, Asya, Ortadoğu ve Afrika orta malıdır. Oralar için «Hodri meydan» tezi caridir.

Birbirleri ile harp etmekten çekinen iki dev anlaşmanın bozulmamasına gayret ederler.

Kûba diktatörü Fidel Castro, Lâtin Amerika'da ihtilâl hareketleri yaratmak ister. Bazan Venuzuelya'ya, bazan Bolivya'ya ajanlar, sabotörler gönderir. Fakat Rus parası ile yaşayan yerli komünist partilerinden hiç bir yardım görmez. Rusların onlara verdikleri emir: «Çok ileri gitmeyin» tarzındadır.

Şaşılacak şeydir ama, Castro'nun arkadaşı Che Guevara, Bolivya'da, yerli Hindulardan da istifade ederek bir yeraltı hareketi yaratmaya teşebbüs ettiği zaman, en büyük darbeyi Bolivya Komünist Partisi Başkanı Mario Molini'den yemişti. Bu başkomünist, Rusların emirlerine uyarak Guevara'ya karşı cephe almıştı. Hattâ Guevara'nın saklandığı yeri ihbar ederek öldürülmesine sebep olanların da yerli komünistler olduğu söylenmektedir. Bu hâdise zaten şekerrenk olan Rus - Kûba münasebetlerini daha da soğutmuştur.

Çekovlovakya'da da aynı şey olmuştur. Memleketteki Amerikan ajanları parmaklarını bile kıpırdatmamışlardır. «Bize yardım ediniz» diye bağıran zavallı Çek gençliğinin feryatları cevapsız kalmıştır.

Emperyalistler sulhu severler ve büyük savaşlardan çekinirler. 19 uncu asrın İngiliz İmparatorluğu da sulhseverdi. Tâ 1914 senesine kadar büyük savaş çıkmasın diye elinden geleni yapmıştı. Fakat sömürgelerinden birinde bir kıpırdama olunca, insafsızca vururdu.

Ruslar da öyle yapmak mecburiyetindedirler. Eğer gevşerler ve sömürge imparatorluklarındaki kıpırdamalara göz yumarlarsa, yıkılırlar.

Ruslar, Doğu Avrupa memleketlerini, Karelya'yı, Litvanya'yı, Letonya'yı, Estonya'yı, Moldavya'yı, Gürcistan'ı, Ermenistan'ı, Azerbaycan'ı, Özbekistan'ı, Kazakistan'ı, Tatavistan'ı, Tacikistan'ı ve kırka yakın küçük, sözde muhtar bölgeleri sömürürler; yani bütün emperyalistler gibi, onların çalışmalarının kaymağını alırlar. Kurdukları sözde cennet, büyük şehirlerde çalışan 5-6 milyon endüstri proletaryasının yardımıyla tutunan Sovyet komiserleri, yani Rus lordları içindir. Bu Rus emperyalizmi korkunç bir şeydir. Amerikalıların para emperyalizmi onun yanında yağ ile baldır. Tabii Neokapitalizm de dehşetli surette sömürüyor ama memle-

ketlere ve halklarına, hiç olmazsa direnme hakkı tanıyor.

Ben 1948 senesinde Yugoslavya'nın Birleşmiş Milletlerdeki mümessiliyle sık sık görüşürdüm. Hep acı acı Rusların ekonomik baskısının hikâyesini anlatırdı. «Olur şey mi efendim?» derdi, «Tuna'da çalışan Rus gemileri bizim gemilerin ödediği taksın yarısını ödüyorlar ve sesimizi çıkaramıyoruz.» Tito'nun Yugoslavya'yı Rus boyunduruğundan kurtarmasında bu ekonomik baskının büyük etkisi olmuştur.

Rusya'nın Doğu Avrupa peyklerinden üç ülke «Komekon» isimli iktisadî anlaşma çerçevesi içinde Ruslara büyük varidat temin ederler. Doğu Almanya ile Çekoslovakya'nın endüstri kapasitesi yüksektir. Romanya'nın da petrolü vardır. Bu üç ülkenin ekonomik hegemonyalarından kurtulmaları, Rusların işine gelmez.

Zavallı Dubcek ve zavallı Çek gençliği. Daha iyi bir dünya hazırlamak için giriştikleri mücadele böylece suya düştü.

BEN bizim gençliğe de acıyorum. İçlerinde hakikaten savaşsız milletlerarası bir ortam kurmak isteyen idealistler var. Toplumumuzun daha iyi bir düzene kavuşması için Sovyet rejimine özlem çekenler de bulunabilir. Rusların ne olduğunu gördüler, yanıldıklarını anlamaları, onları da uyaracaktır. Belki bu sefer kurtuluşu Maoizmde arayanlar da çıkacaktır. Maoizm Budhist ve Konfuçius doktrinlerine istinat eden hakikaten çekici bir doktrindir. Çin kültürü derindir; insanı büyüler. Fakat Çinlilerin beyaz insan düşmanlığı da derindir. Ben Birleşmiş Milletlerde çalıştığım zaman, Formoza, Honkong ve Singapore'da yaşayan milyoner Çin gençlerinin Maoist olduklarına şahit oldum. Hongkong nazırlarından Çinli milyoner «Obe» nin Oxford'da okumuş oğlu bana, beyazların «Bokser isyanı sırasında Çinlilere yaptıklarını hiçbir zaman unutmayız. Beyazları bir gün ezeceğiz» demişti. Eğer Çin emperyalizmi tahakkuk ederse, bu daha dehşetli olacaktır. Çirkin Avrupa medeniyeti yıkılacaktır ve bu çöküntüden istifade edenler beyaz ırk gençliği olmayacaktır.

Çirkin Amerikalı, NATO ve Ortak Pazar yine ehveni şerdir. Genç beyinlere, bunu böyle kabul etmelerini tavsiye ederim. Ortak Pazara tam olarak girersek belki dünyanın sömürülmesine biz de kenardan iştirak edebiliriz.

Değişiklik Çağı

Yazan : John F. Kincaid

Birleşik Amerika Ticaret Bakanı
Bilim ve Teknoloji Meseleleri
Yardımcısı

TARİH kaleme alındığı zaman içinde bulunduğumuz 20 inci asır ve ondan önceki yarım asır gittikçe hızı artan değişiklikler çağı olarak yer alacaktır.

Değişiklik, - bilimsel, teknolojik, ekonomik, sosyal - içinde bulunduğumuz çağın ayar damgası, endüstriyel bir toplumun imzası, idarî, endüstriyel ve eğitim liderlerini teşvik eden bir unsurdur. İnsanoğlunun değişikliği teşvik, değişikliği yapıcı kanallara yöneltme kabiliyeti, içinde yaşadığımız asrın geri kalan kısmında bu neslin miyarı olacaktır.

Dünya nüfusundaki artış, değişikliğin başlıca faktörlerinden birini teşkil etmiştir.

İçinde yaşadığımız toplum birtakım devrimlerin etkisinde kalmıştır : Ekonominin endüstrileşmesi, şehirlerin gelişmesi, yeni ulaştırma, nakliyat ve piyasa sistemlerinin ortaya çıkması gibi. Fakat ekonomik ve sosyal değişiklik faktörlerinden daha önemlisi bilim ve teknolojideki ilerlemelerdir. Bu sahalardaki değişikliğin hızı o kadar fazla ve hacmi o derece büyük olmuştur ki, bunu kıymetlendirmek değil, kavramak bile güçtür.

Bu hızlı değişikliği imkân dahiline sokmuş olan bilgiye gelince, Birleşik Amerika Millî Eğitim Derneği, insanoğlunun bilgisinin 1750 yılında bir misli arttığını, ikinci artışın 150 yıl sonra 1900 yılında tamamlandığını, ve üçüncü artışın 1950 de ve dördüncü artışında o tarihten bu yana olduğunu bildirmiştir.

Tarihte değişiklik büyük bir hızla yer alırken etkisi de daha büyük bir hızla artmaktadır. 1750 yılına kadar olan bilgi artışı insanların yaşayış tarzında fazla bir değişiklik meydana getirmemiştir. Fakat 1900 yılına kadar olan artış bir nesilden diğerine büyük değişiklikler meydana getirmiştir. 1950'de sona eren üçüncü artış o kadar büyük ve önemli değişiklikler meydana getirmiştir, ki bunları tam manasiyle kıymetlendirme imkânı olmamıştır. 1950'den bu yana yeralan değişikliklerin etkilerinin kıymetlendirilmesi için aradan bir neslin geçmesi icab edecektir.

Yıllardan beri yer almakta olan bu değişikliklerin bugünkü toplum üzerinde muazzam etkileri görülmektedir. Bunlar dünya liderlerini bu değişikliklerin etkilerini incelemeye ve gelecekteki değişikliklerin zararlı değil, fakat faydalı olabilmesine yardım için gerekli plânları yapmaya sevk etmektedir.

Bu bilhassa bugün çok önemlidir. Çünkü insanoğlu toplumu etkiliyen en temel faktörlerdeki değişiklik hızına müdahale etmenin gerekli olacağı bir noktaya ulaşmaktadır.

Örnek olarak, bugünkü nüfus artışı hakkında hiçbir şey yapılmadığı takdirde, 2617 yılında her 30 santimetre karelik bir sahaya bir insan düşecektir. Bu sebepten insanoğlunun bu devirde nüfus kontrolü hususunda tedbir alması gerekecektir.

Bu ve arzu edilen diğer gayeleri tahakkuk ettirmek için insanların değişikliği mümkün kılan en önemli vasıtalardan ikisi - bilim ve teknoloji - hususunda daha fazla bilgi sahibi olması gerekmektedir.

Birçok bilimsel gelişmeler son yıllarda gelişmeyi hızlandırmıştır. Fakat modern bilim'in teknolojiye yardımları sadece bu gelişmelere münhasır değildir. İlerlemeler gittikçe artan ölçüde teşkilâtlı, metodik ve dikkatli araştırmalara dayanmaktadır.

Bu davranış son 20-30 yıl zarfında madde ve enerji, bünye, görevler ve ilişkiler hakkında muazzam miktarda bilgi sağlamış ve insana, karşıkarşıya bulunduğu problemlere doğrudan doğruya etkide bulunaca kkararlar almasına yardım etmiştir.

Bu davranış aynı zamanda bilgin ve mühendise bir yıl öncesine kadar tahayyül

edemediği araştırma imkânlarını sağlamıştır.

Şimdi bilime birçok ödevler yüklenmiştir:

Bilim havanın ve suların temizlenmesine yardım etmeli, fakirliği bertaraf etmeli ; şehirlerdeki trafik meselesini halletmeli, mesken problemlerine çare bulmalı, tabiî kaynakların muhafazasını sağlamalı, hastalıkları bertaraf edecek daha iyi yollar bulmalı, insan gücünü seferber etmeli ; hava şartlarını kontrol edebilmeli, okyanusları fethedip geliştirmeli, ve dünyanın su kaynaklarını geliştirmelidir.

Her yıl dünyaya düşen kar ve yağmurdan sadece yüzde üçü dünyanın gıda ve elyaf'ının yetiştirilmesinde kullanılmaktadır. Yağmurun genel dağılımında küçük bir değişiklik çöllerin yeşermesine yardım edecek ve dünyanın gıda maddeleri istihsali hususundaki kabiliyetini değiştirecektir.

İktisadi Devletçilik ve Kadro Devletçiliği

Türkiye'nin yüzüne gülen tarihî şansı kaydetmiştik — Gazi İnkilâbı tamamlanamadı ve gerçek anlamiyle anlaşılamadı — İlim yapar gibi gözükmeye heveslenmiştim — İnkilâp anlayışım ve yaptığım ağır bir tenkit — Liman prensliği tahtından atılmam için herşeyi yapıyordum — Dünya buhranının orijinal bir tahlili — İkiye bölünmüş dünya — Bu medeniyet dünya medeniyeti değil, sadece Batı medeniyetidir ve buhran bundan doğmaktadır — Türk İnkilâbı Batı medeniyetinin doğurduğu büyük tezadın eseridir — Ulu orta sanayileşmeye aleyhdardım — «Kadro» ile aramızdaki çatışmalar.

Yazan: **Ahmet Hamdi BAŞAR**

1930 lardan sonra Türkiye'nin yüzüne gülen tarihî şansı kaçırmıştı. Ekonomik kalkınmamız için bu devre bize bulunmaz fırsat hazırlamıştı. Batı kapitalist âleminin içine girdiği derin buhranın nedenlerini ve bizim bu âlemin tamamen dışında ve karşısında bulunduğumuzu bir türlü anlayamamıştık. Büyük inkilâplar yapmaktaydık. Şapka giymiş, lâtin harflerini kabul etmiş, Batı kanunlarını tercüme ederek uygulamaya başlamış; laik, cumhuriyetçi, milliyetçi, halkçı, devletçi ve devrimci bir devlet kurmuştuk. Bunlarla işimizin bittiğine inanmaktaydık. Yapacağımız şey inkilâpları, laik cumhuriyeti korumaktı. Bunun için her çareye baş vurabilir, her zoru kullanabilirdik. Herşey olup tamamlandığı için artık fazla yorulmaya da ihtiyaç yoktu. Hareketlerimizin fikir temellerini hazırlamaya, bunun için çaba harcamaya hiç lüzum görmüyorduk. İnkilâplara ve inkilâpçının içten arzusuna rağmen bir türlü batılı olamıyorduk. Fikir bizim için hareketten sonra gelen ve hareketi yaratanların düşünce ve kararlarından ibaret olan bir şeydi. Onun için inkilâbımızın temel ilkelerini araştırmayı, manâlandırmayı ve ideolojik temellerini hazırlamayı ön-

(1) Bu yazı serisi 72'nci sayımızda başlamıştır.

gören çok zayıf, çok sönük bazı çalışmalara girişenler ya hayalperest olmak ya da devrimlere ve şeflere sırt çevirmekle suçlanıyordu.

GAZİ, DEVLET İŞLERİNİ İNÖNÜ'YE BIRAKMIŞTI

SERBEST Fırkanın kapatılarak tek parti rejimini kurduğumuz ve içtihat kapılarını kapayarak her türlü yorumlara ve fikir akımlarına karşı geldiğimiz devrin tarihi henüz yazılmamıştır. Tarafsız ve gerçekleri tam yansıtacak bir tarih için belki gerekli malzeme de eksiktir. Meselâ olaylara karışmış, hattâ onlara yön vermiş olanlar hatıralarını yazmamışlar ve olayları kendi açılarından yorumlamamışlardır. Ortada sâde hareketler vardır. Bunların yaşanan atmosfer ortadan kalktıktan sonra, yaşayanların hatıraları ve yorumları olmadan manâlandırılmaları tarihi aldatabilir. Sonra olayları soğuk kanlılıkla, objektif ve tarafsız ölçülerle yorumlayacak ortama şimdi bile ulaştığımızı sanmıyorum. Meselâ biri çıkıp ta Gazi'nin yaptıklarını tenkid edemez. Hattâ bunu yapanların kanun karşısında suçlandırılması bile mümkündür. Böyle de olmasa kendilerini Atatürkçü sanan söz de aydınlarımız ve gençlerimiz böyle bir adama ağız bile açtırmayabilirler.

Hareketler objektif surette tenkid edilerek, yapanları bu hareketlere zorlayan nedenler araştırılır ve yaşayan hava ve ortam içinde olaylar değerlendirilirse o zaman, belki şimdi kanun ya da toplum psikolojisi yoliyle tenkidini yapamadıklarımızın değerleri daha iyi anlaşılmış ve onları bir bakıma daha da büyütmüş oluruz.

GAZİ'nin 1931 lerden, yani tek parti devrine tam olarak girmemizden sonra, devlet idaresinde sorumluluğu İsmet Paşaya bıraktığı ve O'nun sekter ve tutucu görüşünün etkisinden kurtulamadığı, bence tarihî bir gerçektir. Gazi, Türk milletini yeniden varetmek, onun ilkel bir millet olmadığını bütün dünyaya anlatmak için tarihin derinliklerine inme; dilimizi, benliğimizi ve şerefimizi tanıtma çalışmalarına kendini vermişti. Devlet idaresindeki bütün sorumluluğu, - meselâ İsmet Paşa'nın Cumhurbaşkanlığı devrinde yaptığı gibi - üzerine almaması, hangi nedenlere dayanırsa dayansın, milletimiz için, inkilâplarımız için çok mutsuzluk olmuştur. Aynı zamanda Gazi'nin İlk Çağlar tarihi kadar Modern Çağlar tarihine ve özellikle kapitalizm tarihine ve modern devrin ekonomi tarihine heves etmemiş olması da, Büyük adamımıza tarihin yüklediği fonksiyonu gereği gibi yapamamasına sebep olmuştur.

TÜRK İNKİLÂBININ ORİJİNALİTESİ

HATIRALARIMI okumak lûtfunda bulunan okuyucularıma bir noktayı açıklamak istiyorum:

1930 da Gazi'nin teveccühünü kazanarak kendilerine büyük Yurt seyahatlerinde üç ay kadar müşavirlik ettiğim zaman, ben buğday davâsı, para davâsı gibi hemen ele alınması gereken meseleler hakkında fikirler ortaya atıp belki ukalâlık ettiğim halde, iktisadî konularla, hattâ doğru dürüst okuyup yazmakdan beş yıl-

dan beri elini eteğini çekmiş bir adamdım. Başımda Liman şirketi hakikaten bir belâ idi. Bu işle uğraşırken gazete bile okumaya vaktim olmuyordu. Dünyadan da, memleketten de, yeni çıkmış eserlerden de haberim yoktu. Bundan dolayı Gazi ile memleketi üç ay dolaşıp, gördüğüm fecî manzaralar karşısında pratik hayat adamı olarak pragmatik fikirler ortaya attım ve tekliflerde bulundum. Sunduğum raporlar, 1931 ve 1933 de yayınladığım iki ciltlik (İktisadî Devletçilik) kitapları da bu hava içinde hazırlandı. İtiraf edeyim; şimdi bu kitapları okurken, çok yerlerinde sanki ilim yapayım, bilgin gö zükeyim diye kendimi zorlamış, şüphesiz bazı yerlerinde gülünç duruma sokmuş olduğumu görüyordum. Fakat bu kitaplarda ve daha sonra çıkardıklarımda devamlı olarak, hiç değişmeden savunmaya çalıştığım fikirler var.

Türk ihtilâlinin bütün tarih boyunca gelip geçmiş ihtilâllerden, inkilâplardan büsbütün başka birşey olduğu, yeni bir dünyanın doğuşunu müjdelediği değişmez inancımdı:

— **«Türk inkilâbı, tarihin bir devirden ötekine aktığı intikal zamanlarında baş gösteren büyük inkilâplardan biriydi. Türk inkilâbı, ne iki asır evvel Fransa'nın, ne de içinde bulunduğumuz asırda Rusya'nın yaptığı inkilâplar cinsinden, yani ne yalnız liberal ve ne de yalnız sosyalist bir rejime geçmek niteliğinde olmayan orijinal bir inkilâptı.»**

BU satırları yazana, hayatımıza yön verenlerimiz gibi o zamanlar ilim adamlarımız da kulak vermediler. Hatta «ilmi bilmiyor, uyduruyor» bile dediler. Şüphesiz çok üzüldüm; ümitsizlendim ve doğrusu kendi kendime şüphelendiğim de oldu. Fakat aradan 36 sene geçti. Atatürk için kurulmuş bir Enstitüde düzenlenmiş bir seminerde konuşan bir ilim adamımızın, aynı sözleri söylediğini öğrenince ferahladım ve, itiraf edeyim, gurur da duydum. Ancak, neden bu sayın ilim adamı, bu görüşün kendisinden 30 şukadar sene önce naçiz bir Türk yazarı tarafından ortaya atıldığını zikretmeye lüzum görmedi?

Ziyanı yok, ben yine teşekkür ediyorum kendisine. Hiç olmazsa beni bir şüpheden kurtardı.

ÜÇÜNCÜ DÜNYA TEZİ 36 SENE EVVEL ORTAYA ATILMIŞTI

ŞİMDİ üçüncü dünya adı verilen tez, benim de 36 sene evvel ideolojimin temelini kuruyordu. Türk ihtilâlinin her iki emperyalizme -Batı ve Osmanlı- açılmış bir savaş olduğu fikri de yeni yeni ortaya atılmakta ve çok sene evvel bu görüşün savunucusu olarak şüphesiz beni sevindirmektedir.

Bir de «Asya tipi devlet» teorisi var. Değerli dostum Prof. Turan Güneş, Siyasal Bilgiler Fakültesindeki derslerinde solcularımızın ithalât yoliyle patentini aldıkları ve önem verdikleri bu teorinin benim oldum olası üzerinde durduğum «Kapıkulu devlet tipi» demek olduğunu öğrencilerine söylediğini kendi ağzından işitmekle de memnun olduğumu saklayamam.

HER neyse; söylediğim gibi, ben ilimden uzak kalmış, fakat ilim yapar gibi gözükmeye heveslenmiş

olarak kitaplar yazdım. Zaten Batı ilmine karşı derin bir çekingenlik, bir şüphe içindeydim. Bu ilim, -şüphesiz sosyal ilimler- dünyanın kendi dışındaki kısmına kapalı ve temelinde sömürücülük ve gayri insanîlik bulunan maddeci Batı medeniyetinin doğurduğu birşeydi. Biz, onun yolunda gidersek ve kendi ilmimizi yaratmayarak taklitçilikle devrimler yapmak ve kalkınmaya girişmek sevdasına kapılırsak batabilirdik. Dünya iki âleme bölünmüştü. Bunlardan her biri kendi şartları içinde ayrı ve birbiriyle tezat halindeydi. Birinde iyi olan ötekinde kötü olurdu. Bugünkü medeniyet, dünya medeniyeti değil, sadece Batı medeniyetiydi, ve şimdi temelinden sarsılmaya başlamıştı. Biz Batı âleminden tamamen ayrı, onların tarihsel gelişme olanaklarına uymayan toplum şartları içinde başka bir âlemdeydik. Kitaplarımı yazmaktaki başlıca maksadım, bu yeni tarihî şartların mevcut olduğunu, bunları yeni bir görüşle incelemek ve kavramak zorunluğunda bulunduğumuzu anlatmaktı.

İNKİLÂPÇININ SONUNDA KENDİSİNİ TAHRİP EDECEĞİ GÖRÜŞÜ

BANA orijinal fikirler ortaya atan acayip bir adam gibi bakanlar vardı. Böylelerine hak vermekle beraber şunu söylüyordum:

«Orijinal birşey yapmak benim değil, fakat bizzat o emsalsiz ve orijinal inkilâpı yaratanların işidir. Benim yapabildiğim yalnız o büyük ve orijinal inkilâbın seyri içinde, onun şartlarını sezmeye çalışarak bir ilim görüşüne göre tespit edebilmektir. Yaptığım şey, bir orijinal hadiseyi tahlil olduğuna göre, yazılarımda bu niteliği bulanlar aldanmamışlardır (1).

Şunları da yazıyordum: **«Türk inkilâbı, tarihinin bir devirden ötekine aktığı intikâl zamanlarında başgösteren büyük inkilâplardan biridir. Tarih, muayyen bir cemiyet ve medeniyet şartını ikmal edip, cemiyet tekâmülden inhilâle doğru yol almaya başlayınca cemiyetin bünyesinde bir şekilden başka bir şekle, bir plândan başka bir plâna geçmek sarsıntıları olur. Bu sarsıntılar, evvelâ bir takım iktisadî, siyasî, sosyal buhranlarla başlar; ıztırap ve memnuniyet-fa 7, 1933.**

sizlikler çoğalır; tarih bir fasit dairenin içinde dolaşmaya mecbur olur. Cemiyeti bu fasit daireden kurtaracak ve ileri bir plâna atacak olan inkilâplardır. İnkilâplar, cemiyetin kendi içinde şekil değiştirmek, bir muvazeneye doğru gitmek için yaşayan bir ihtiyacın ifadesidir.

«Bizim görüşümüze göre dünya medeniyet nizamı, tarihî seyri içinde devrini tamamlamış, ve cemiyet ileri bir plâna doğru geçmek safhasına girmiştir. Türk inkilâbı, bu ihtiyacın mahsulüdür. Bir inkilâbı, içinde bulunduğu belirli tarih devresindeki şartlara göre tetkik ve izah etmek lâzımdır. Bundan önceki inkilâplarla cemiyetin geçtiği bir nizam ölçüsünü, yeni bir inkilâbı anlamak için kullanmak, tarihi geri çevirmek olur.»

İnkilâpların, öyle sanılmasına rağmen, önceden tespit edilmiş hedeflere varmak hareketi olmadığını,

---

(1) İktisadî devletçilik II. cilt, sayfa 7, 1933.

yürüyen tarihi cemiyetin kendi şartlarına göre hazırlamak manâsına geldiğini, inkilâpçının da daha çok büyük seziş güciyle hareket ettiğini belirttikten sonra şu yargıya varmaktaydım :

«İnkilâbı idare edenler ve harekete karışanlardan çoğu, kendi heyecan ve seziş kuvvetleri ve inkilâba olan bağları ölçüsünde, inkilâptan kısa veya uzun mesafelerde ayrılarak saf harici kalırlar ve böylece tasfiyeye uğrarlar. İnsan, uzun zaman tespit edip muhafaza edemediği için, heyecan gücünü kaybeder ve böylece birçokları onun arkasında kalır.

«Bir inkilâp bu yüksek heyecan devresinde kendi ideolojisini ve ilmini kuramazsa, yaşayamama tehlikesine uğrar. Bu durumda inkilâpçı herşeyi yıktıktan ve bozduktan sonra yerine yeni cemiyet şartlarını ve kanunlarını koyamadığından dolayı en son olarak kendini tahrip eder.»

Bu satırları, özellikle, Gazi'nin okuması için yazdığımı saklayamam. Vardığım yargı, hele 1933'lerde, hayli ağır sayılabilirdi. Vakıa hemen eklemiştim:

«Türk inkilâbının en büyük zaferi bu inkilâbı, olağanüstü ileri bir seziş güciyle ve hiç bir inkilâpçıya nasib olmamış geniş bir irade kaynağiyle yaratan ve yaşatan bir inkilâpçıya nail olmasıdır. Gazi inkilâbında en büyük orijinallik, bu yüksek heyecan kaynağının kurumamış, gücünü zerre kadar kaybetmemiş olmasıdır.»

Fakat eklenen bu satırların bir dilek çerçevesinde kaldığı da gözüküyordu.

Bu kitabın yazıldığı 1933'lerde, Türk inkilâbının kendine özgü bir ideolojiden veya dünya görüşünden yoksun olduğunu söyleyen adam, hele «ideolojisi ve dünya görüşü olmayan inkilâpçı sonunda kendini tahrip eder» demişse, birçok görünür görünmez düşmanlarla çevrilmeye mahkûmdu.

Fakat söylenen geri alınamazdı. Başıma ne belâlar gelecekse gelecekti. Bunları artık karşılayacak durumda değildim. İpin ucunu kaçırmıştım. Ayrıca durmadan yazı yazıyor, yüksek yerlere mektuplar yolluyor, herşeyi tenkit ediyordum. Rahat rahat yerleşip oturduğum Liman prensliği tahtından atılmam için herşeyi kendi elimle hazırlıyordum. Nitekim o da oldu.

Şirkete alarak koruduğum, bana kul köle olmuş kimseler arasından bile adamlar bulunmuş; aleyhime çalıştırılmış, mutlâka suiistimal falan gibi suçlarla muhakemelere verilip süründürülmem istenmişti. 1933 senesi sonlarından 1934 ortalarına kadar çoğu benim farkında olmadığım ve için için sürüp gitmiş tertiplerin hikâyesini ve vardığı sonucu ileride anlatacağım. Yeni yetişen gençlere belki bir faydası olur. Bunları şimdilik bırakalım da, Türk inkilâbının ne olduğunu ve ideolojisine nelerin temel olması gerektiğini çok kısa şekilde özetliyelim.

1933 SENESİ BAŞINDAYIZ DÜNYADA NELER GÖRÜYORUZ?

UÇURUMA yuvarlanan bir kar yığını gibi gittikçe fazlalaşan işsizleri, satılmayan, para etmeyen eşya stoklarını, çözülen büyük çok büyük müesseseleri, birçok parçalara

ayrılmış ve kapılarını birbirine kapamış büyük küçük memleketleri, kısası işsizlik, güvensizlik, emniyetsizlik ve huzursuzluk... Dört senedir buhran adı verilen bir durumun şiddetlenmesini ve devamını (2)..

Bu buhran, kapitalist ekonominin beş on senede bir tekrarlanan piyasa buhranları cinsinden değildir; bir medeniyet buhranıdır. Dünyanın belirli bölgelerine yerleşmiş, eserlerini vermiş Batı medeniyeti çökmektedir. Buhran bunun belirtileridir. Fakat bu çöküşü batılılar da fark etmemekte, piyasa buhranı sanarak ona göre tedbirler almaya çalışmaktadırlar. Para işinde milletlerarası altın karşılığa dayanmış merkezî bir ihraç bankası kurulması gibi fikirlerin ortaya atılması ve ciddî görüşülüp konuşulması bu anlayışsızlığın neticesidir. Gemi batarken denize dökülenler, sağlam bir tekne yapıp oraya barınmaya çalışıyorlar. Buhrandan kurtulmak için milletlerarası istihsal plânları düzenlemek isteyenlerin yaptıkları buna benzer. Batı medeniyeti dayandığı direklerle çökmektedir. Bu bina hiç bir tamir kabul etmez; mutlâka yıkıp yeniden yapılmak gerekir.

(2) Aynı eser, sayfa 17

Dünya iki parçaya bölünmüştür. Birinde zenginlik, refah, bolluk; ötekinde aksine fakirlik, sefâlet ve darlık vardır. Sonra kapitalist düzende sınıf tezatları da medeniyet binasında büyük çatlaklar doğurmuştur. Aradaki bu uçurumlar aynı medeniyet şartları içinde doldurulamaz. Sınıf tezadını ortadan kaldıracak sosyal inkilâplar dahi yapılsa bu medeniyet dünya medeniyeti haline istihale edemez. Esir milletler ayaklanmışlardır. Tarihi değiştiren bu büyük harekete Türkler önayak olmuşlardır. Batı bu ayaklandırmayı durduracak, önleyecek güçte değildir. Böyle birşey yapmaya girişirse tarihe karşı gelmiş ve büsbütün yıkılmış olur. Esir milletler bağımsızlıklarını ve özgürlüklerini birer birer alacaklar, ve **Batıya rağmen batılaşacaklardır.** Batı onların bu çabalarını önlemek şöyle dursun, aksine desteklemeye mecburdur. Bu onun kendi menfaati icabıdır. Fakat buhranın nedenini kavrayamayan, meseleyi yalnız kendi çıkarlarına göre çözmeye çalışan Batının geri milletlere yardım elini uzatması suretiyle medeniyeti dünyaya yaygın hale koyması kolay olmıyacaktır. Karşısına uyanan geri milletlerin çıkması ve Batıya seslerini duyurması lâzımdır. Millî kurtuluş savaşları dünya ihtilâlinin başarıya ulaşma yolunu açacaktır. Yeni dünya ihtilâlinin Gazi Mustafa Kemâl ve Türk milleti öncüsü ve önderi olmuştur.

BATI MEDENİYETİNİ TEHDİD EDEN EN BÜYÜK TEZAT

KAPİTALİST rejimi — ki Batı medeniyetinin temelidir — tehdit eden yalnız sermayedar ve işçi sınıfları arasındaki tezat değildir. Hatta bu tezat, Batı dışındaki dünyanın eskisi gibi sömürülmesi mümkün olsa kolaylıkla ortadan kalkabilir. Batı, kapitalist olsun sosyalist olsun, mutlâka emperyalist olacak; yani kendi dışındaki milletleri sömürecektir. Bundan dolayı asıl tehlike, sömürge tezadından gelmektedir.

Ben kapitalizmin doğurduğu tezatları üçe ayırmaktaydım: 1) sınıf tezatları, 2) müstemleke tezatları, 3) farklılık tezatları. Bunlardan biri ihtilâlleri, ikincisi millî kurtuluş savaşlarını, üçüncüsü de dünya harplerini doğurur. Son dünya medeniyeti, farklı iki tip millet, farklı iki tip insan meydana getirmekle dayandığı rejimin kaçınılmaz alınyazısını kendisi çizmiştir: Ya devamlı buhran, ya rejim değişmesi. Bir tarihî zaruret olarak piyasa buhranı, ihtilâller, harpler birbirini kovalayacağından bu devre içinde medeniyetin artık yeni bir temele dayanması fikrinin de doğması beklenebilir.

Dünya buhranı, eski bir yarı müstemlekeden bakınca başka türlü mâna alıyor. Batı eskidenberi Doğuya kendi penceresinden, kendi göziyle bakmıştı. Şimdi Doğu uyanmakta, bağımsızlığını kendi güciyle kazanmaya çalışmaktadır. Türkiye böyle bir memlekettir. Ne 18 inci asırda Fransa'nın, ne de son asırda Rusya'nın yaptığı inkilâpları taklit etmekle meşgul değildir. Türk ihtilâli, son medeniyet nizamının en kuvvetli bir tezadını, müstemleke tezadını tasfiye etmek ve bağımsız bir millet durumuna geçmek için yapılan büyük bir harekettir. Eğer inkilâbımızın manâsını ve hedefini böy-

le tanımlayamaz ve bu hareketi basit bir reform ve demokrasi inkilâbı gibi görürsek kendimizi inkâr etmiş oluruz.

Dünya buhranına mâruz kalmış ileri memleketlerle Türkiye gibi memleketler arasında bir kader ortaklığı olamaz. Tersine bir taraf buhrana düştüğü için öteki tarafın kalkınması mümkün olur.

Millî kurtuluş hareketleriyle özgürlüklerini ve bağımsızlıklarını kazanmış geri memleketlerde dünya buhraniyle başlamış bir buhran varsa bunun sebebini o memleketlerin kendilerinde, kendi tedbirsizliklerinde ve kendi kavrayışsızlığında aramak gerekir. Biz dünya buhranı var diye mateme girdik. Yeni vergi koymamıza rağmen bütçemizi bile daralttık; her işi durdurduk. Ne gaflet içindeyiz! Dünya buhranı bitip serbest mübadele kuralları gereği gibi işler ve altın esasına dayanan paraya göre mübadele mekanizması kurulur; her iş eskiden olduğu gibi tıkırında giderse, bizim halimiz nice olur? Bizim sıkıntılarımızı dünya buhranına bağlayanlar, buhranın bittiği gün bizi nasıl bir akıbetin karşılayacağını düşünüyorlar mı?

Biz ve bizim gibi memleketler buhrandan kurtulmak ve kalkınmalarını sağlamak için acaba Avrupa'nın şimdiye kadar yürüdükleri yoldan mı gitmelidirler?

«En büyük tehlike bu memleketlerde Batının, yahut daha genel deyimle sanayici ve kapitalist milletlerin ilmiyle ve kafasiyle düşünmeyi ve çalışmayı gerçek yol bilen aydın ve yönetici zümreden gelir». Bu ilim, dünyanın belirli milletler ve sınıflar hesabına sömürülmesine dayanan bir medeniyet devrinin şartlarına bağlıdır. O şartlar ancak yaşadığı muayyen memleket ve muayyen tarih devresinde mevcuttu. Millî kurtuluş hareketleri yapmış memleketler, kendi içlerinde yaşayan dar görüşlü ve beceriksiz Batı taklitçilerinin ağızlarını kapamadan gümrüklerini kaparlarsa, ve kendilerine özgü yeni bir ideoloji, yeni bir dünya görüşünün ilmini yaratamazlarsa, kurtuluş hareketlerinde asla başarı kazanamazlar. **«Millî kurtuluş hareketlerine girişmiş memleketlerde en büyük tehlike, ne Garp kapitalistlerinden, ne de Garbın mamûl eşyasından gelir; bütün tehlike bu bodur kafaların içindedir. Bu memleketler tekkeleri kapadıkları gibi, geri bir ilmi temsil etmekte devam eden Üniversiteleri de kapayamaz ve temsil ettiği zihniyeti tasfiyeye mecburdurlar.**

ULUORTA SANAYİLEŞMENİN ALEYHİNDEYDİM

BEN uluorta sanayileşmenin aleyhindeydim. Gümrükleri kapayarak, iç pazar sömürmesini ilkel bir burjuva sınıf yaratarak onlara bırakmak ve bu yolla sanayileşmek tehlikesi üzerinde uzun uzadıya durmaktaydım. Çünkü bu politika, iç pazarı daha da güçsüzleştirmek, sömürüyü çoğaltmak ve sonunda Batının yüz yıl sonra vardığı buhran çukuruna başlangıçta düşmek olurdu. Böyle bir memleket, sanayinin gelişmesine rağmen, gittikçe zayıflar. Görünüşte birtakım büyük küçük fabrikalar açılmış; bankalarda paralar birikmiş; bazı yeni zenginler türemiştir. Fakat bunlar bünyenin yalnız bir tarafının şişmesi gibi, hastalık alâmetleridir. Gerçekte iş

hacmi gittikçe küçülmekte, devlet gelirleri azalmakta, işsizlik çoğalmaktadır. Bütçe gelirlerini çoğaltmak için vergileri ağırlaştırmak ve giderleri kısmak çarelerine başvurulur. Bu da yeniden iç pazar zayıflatan, işsizliği ve sıkıntıları çoğaltan bir sonuç verir.

KADRO İLE AYRILDIĞIM NOKTALAR

ULUORTA sanayileşme Batı taklitçiliğidir. Bu konuda Ankara'daki Kadro'cularla da aramda çelişme ve ayrılık vardı. Onlar devlet eliyle geniş ölçüde sanayileşmeyi, kalkınmaya önce böyle başlanmasını istiyorlardı. «Sanâyileşme, türlü kalkınmayı arkasından sürükleyen çekici kuvvettir» diyorlardı. Sanayi olursa ham madde yetiştiriciler de modern teknolojiye uyarak, ürünlerini iyi fiatlarla satacak müşteri bulabileceklerdi, Şimdi pamuğumuz, yünümüz ve diğer iptidaî maddelerimiz dünya piyasalarında satılamıyordu. Bunları fedakârlıklara katlanarak zararına satmaya ve bu zararı sonsuz sürdürmeye takatımız yoktu. Büyük tekniğin, büyük sanayiin devlet elinde olması ve her alanda gelişmesi sayesinde ziraatimizi de kalkındırabilirdik.

Kadro'nun bu görüşüne ölçülü ve sınırlı bir şekilde bazı kısımlarda katılmakla beraber, davâyı önce sanayileşme olarak ele almanın karşısındaydım. Ham maddesi memlekette bulunanlara ya da yetiştirilebilecek olanlara bir diyeceğim yoktu. Sonra devlet eliyle büyük fabrikalar açmak, fiat makasından devleti yararlandırmak benim de savunduğum davâ idi.

Fakat toptan sanayileşme? Geri memleketler davâya böyle başlarlarsa, çabuk iflâs ederlerdi. Tarım potansiyelinin Türkiye belki beşte birini kullanamıyordu. Köylü kendi yetiştirdiği ürünleri bile harcayamayacak kadar fakirdi. Onlar et, süt, yağ, yumurta yemedikleri için bu maddelerin ihracatçısı olmuştuk. Memlekette büyük kalkınma hareketlerine girişmek zorundaydık. Çok adam kullanacak ve onları besleyecektik. Gerek halkımızın daha iyi beslenmesi, gerek kalkınmanın doğuracağı fazla mal harcama gücünün karşılanması için tarımda üretimi - modern teknolojiyi kullanmaya çalışarak - en kısa zamanda en yüksek seviyeye ulaştırmaya çalışmalıydık. Yani yalnız endüstrileşme değil, tarım başta olmak üzere üretimi çoğaltmak kalkınmada hedefimiz olmalıydı.

Nüfusumuzun % 75 - 80 ini teşkil eden köylü, piyasadan mal satın alabilecek güce kavuşursa o zaman bu ihtiyaçları karşılamak üzere - her zaman aşırı gitmemek şartiyle - sanayileşme normal bir sonuç olurdu. Böyle olmazsa sanayi yaşayamaz ve memlekete yük olur; daha çok belirli zengin sınıfların kullanacağı lüks maddeler yapımına yönelir. Oysaki bu eşyalar dışarıdan ithal edilse memlekete hem çok daha ucuz ve daha kaliteli mal girer; hem de ağır gümrük ve istihlak vergilerine tâbi olacaklarından devlete gelir sağlar.

İç pazarı insafsızca sömürme ile sermaye birikimi, sosyal haksızlıklar ve huzursuzluklara da sebep olacaktı. Batıda sanayileşmeden yüz yıl sonra başlamış sınıf kavgaları içine biz başlangıçta düşecektik. Avruapa'da sanayileşme ile sağlanan

sermaye birikiminde kaynak, daha ziyade dış pazarların sömürülmesiydi. Bizim durumumuz kendi kaniyle beslenen mahlûkun durumuna benziyordu. Üretim faktörleri, tarım ve endüstri malları arasındaki fiat dengesinin alt-üst olması, ilk hamlede devamlı buhran haline girmemiz demekti. Sermaye birikimi şüphesiz istihlâk kısılmalarından doğacaktı. Fakat iş hacmini ve üretimi çoğaltan bir kalkınma içinde, yalnız bir taraftan değil, dengeli ve ahenkli şekilde her taraftan bu kısıntı olmalıydı.

DEVLETÇİLİK ANLAYIŞIMDA DA KADRODAN AYRILIYORDUM

KADRO ile aramızda devletçilik konusunda da bir ayrılık, bir çelişme vardı. Şüphesiz kalkın-

ına için devlete muhtaçtık ve devletçilik yapacaktık. Fakat hangi devlet? Kadro bugünkü devletin gelişmesini ve güçlenmesini düşünüyordu. Bense bandan korkuyordum.

Devlet deyince gözümüze tarihî tesadüflerden ve zaruretlerden doğmuş bugünkü bürakrat devlet geliyordu. Bu devletin eline bir milletin bütün ekoncmisi nasıl teslim edilebilirdi?

Gelecek yazı :
Kısır Para ve Kredi Politikası

100 yılı aşan tecrübesiyle

MOBİL

Türk Halkının ve Ekonomisinin Hizmetinde

37 'nci İzmir Enternasyonal Fuarı'nda Mobil Pavyonu, Türkiye'nin en hayatî konularından biri olan petrol endüstrisi hakkında en ilgi çekici bilgileri cazip şekilde önümüze serdi.

Pavyonun girişinde ilk göze çarpan, «100 yılı aşan tecrübesiyle Mobil, Türk halkının ve Türk endüstrisinin hizmetinde» sloganıydı. Petrol endüstrisinin arama, istihsal, tasfiye ve pazarlama gibi geniş ve değişik sahaları kapsıyan faaliyetlerinde beynelmilel olmanın ve uzun tecrübelere dayanan bir mazisi bulunmanın zorunluğu böylece belirtilmiş oluyordu.

Mobil Paviyonunda, petrol endüstrisinde sıvı gaz veya LPG denilen petrol mamulünün gerek sanayi gerek evlere getirdiği büyük kolaylıklar dile getiriliyordu. Burada Mobil - Gaz dediğimiz sıvı gazla işleyen şofbenler, buz dolapları, fırın, ocak, süpürge ve sobaları bulunuyordu.

Petrolden elde edilen ve endüstride makinaların ömrü üzerinde büyük rol oynıyan bir mamul de makina yağlarıdır. Milyonlar harcanarak yapılan uzun araştırma ve tecrübeler sayesinde bu yağlar motörlerin en verimli bir şekilde çalışmasını sağlamaktadır.

Büyük bir pano modern bir servis istasyonunda bir otomobil yağlamasının nasıl yapıldığını göstermekteydi. Bu panonun önünde Mobil tarafından geliştirilmiş yağ çeşitleri sıralanmıştı.

Pavyonun diğer bir kısmında, beynelmilel bir şirketin, ticarî gayeleri yanısıra, bulunduğu memlekete karşı duyduğu sorumluluğu ve bu sorumluluğu halka muhtelif yollarla hizmet etmek suretiyle nasıl değerlendirdiği görülüyordu.

-Meselâ Türkiye'nin en önemli davâlarından biri olan trafik probleminin halli için Mobil de yardımcı olmaktadır. Halkın trafik eğitimi için sergiler açıyor, broşürler bastırıyor, filmler hazırlıyor ve Türkiye Trafik Kazalarını Önleme Cemiyetiyle sıkı bir işbirliği yapıyor. Ayrıca Mobil, 1966'da tatbikine başladığı ve Mobil - Tur adını verdiği turizm programıyla memleketin turistik bakımdan kıymet ifade eden kısımlarını birçok otel, motel, restoran ve danışma bürolarıyla techiz etmiştir. Mobil - Tur zincirine dahil benzin istasyonlarında turiste her türlü lüzumlu bilgi, gezi rehberleri ve haritalar bulundurmakta, Mobil - Stop denilen istasyonlarda ise otobüs şoför ve yolcularına hitab eden

ucuz otel ve restoranlar mevcut. 1968 yılında ise Türk turizmine en büyük hizmeti «Türkiye Gezi Rehberi» adı verilen kitapla yapmıştır.

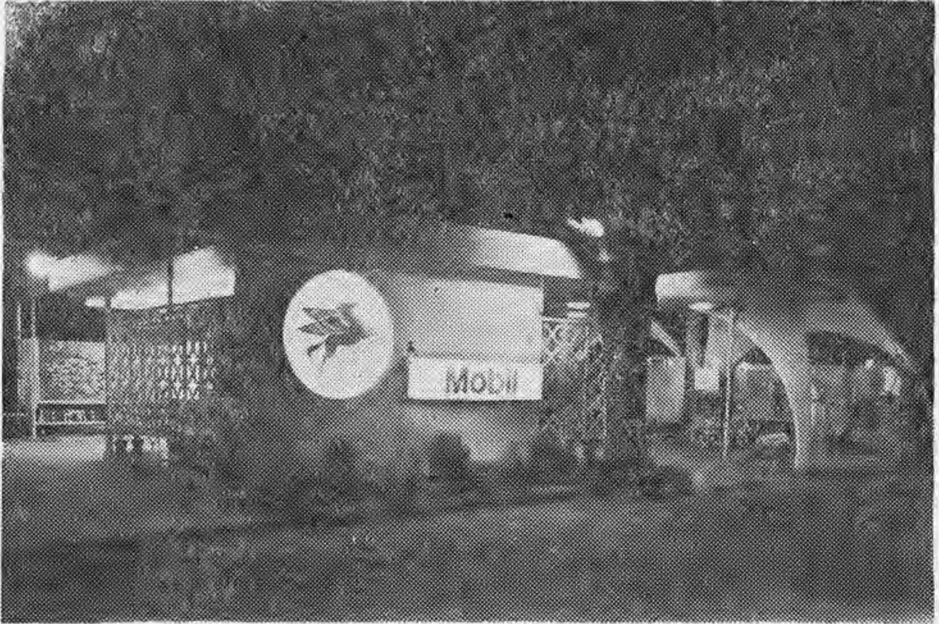
MOBİL'in hassasiyetle üzerine eğildiği diğer bir memleket problemi de eğitim davâsına yardımdır. Giresun'da Kuşköy Okulu, Kocaeli'de Yeni Eşne, Eski Eşne, Derbent, Avluburun ve Nusretiye ilkokulları, İskenderun'da Değirmendere okulu, Batman Lisesine yardım, Siirt Yüksek Tahsil Gençlik ve Kültür Derneğine yurt binaları hususunda yapılan yardım ve nihayet deprem bölgesinde Tüysüz köyüne hediye edilen yepyeni bir ilkokul.

Bunların yanısıra bir de Burs Programı var. 1959 yılından beri 1,5 milyon lira sarfiyle 85 öğrenciye karşılıksız yüksek tahsil bursu vermiştir.

TÜRKİYE bir tarım ülkesi olduğundan, Mobil bu sahada da yardımcı olmıya çalışıyor. Memleketimizin tarım bölgelerinde teknik uzmanlar vasıtasıyla bir çok zıraî konferanslar verilmiş ve 1964-68 yılları arasında 56.558 dinleyici bunlardan yararlanmış.

Diğer bir hizmet de dizelli traktör sahibi Türk çiftçisine elektronik âletlerle ücretsiz yapılan dizel-testler, yani traktör motörlerinin arızalarını tesbit eden çalışmalar. Bu testlerden 4 yıl zarfında 6067 çiftçi istifade etmiştir.

Petrol endüstrisi denilen dev sanayinin tümü ve Mobil'in Türk halkı için yapmak çabasında olduğu hizmetleri gösteren Mobil pavyonunda, ziyaretçiler yorgunluklarını Mobil sinemasında, Mobil-Gaz'la işleyen bir ocağın üzerinde patlatılmış mısırı yiyerek gidermişler ve bu endüstri hakkında en ilginç bilgileri elde etmişlerdir.

İzmir Enternasyonal Fuarında MOBİL pavyonundan bir görünüş